

NOEMI BOMHER

SCRISUL ȘI SPIRITUL

Incursiune în grafologie

Scrierea – o lume de semne

POLIROM

SCRISUL ȘI SPIRITUL Incursiune în grafologie

NOEMI BOMHER

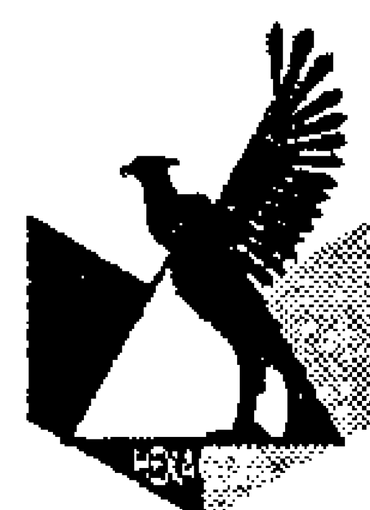
HEXAGON

NOEMI BOMHER

SCRISUL ȘI SPIRITUL

INCURSIUNE ÎN GRAFOLOGIE

POLIROM
2000

Colecția HEXAGON

• Metamorfozele moderne ale manuscriselor • Semnătura – hieroglifa omului modern • Tipuri de scriere • Oare scrisul ne poate vindeca? • Ultimele strigăte estetice ale scrisului de mână

Semnătura adultului are de obicei o triplă funcție: de analepsă, de legendă sau de comentariu a ceea ce a fost scris și va fi citit. Orice scris, ascuns sub masca anonimatului, dobândește în cele din urmă chipul unei adevărate identități.

Noemi Bomher este conferenţiar la Catedra de literatură română a Facultăţii de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza", Iaşi ; din 1974, membru al Societăţii de Ştiinţe Filologice din România ; actualmente, lector de limba română la Universitatea „Comenius" din Bratislava. Dintre lucrările publicate : *Mit şi mitologie eminesciană*, Editura Universităţii „Al.I. Cuza", Iaşi, 1994 ; *Iniţiere în teoria literaturii*, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1994 ; *Studii de istoria literaturii*, Editura Ştefan Procopiu, Iaşi, 1994 ; *Uitata cheie a viselor*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.

Redactor : Luminiţa Botoşineanu

© 2000 by Editura Polirom Iaşi

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Copou, nr. 4, P.O. BOX 266, 6600
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale :

BOMHER, NOEMI

Scrisul şi spiritul : incursiune în grafologie / Noemi Bomher
Iaşi : Polirom, 2000
152 p. ; 21 cm. - (Hexagon. La limita cunoaşterii)
Bibliogr.

ISBN : 973-683-427-1

159.925.6

Printed in ROMANIA

Tipografia **MULTIPRINT** Iaşi
Calea Chişinăului 22, et 6, Iaşi 6600
tel. 032-211225, 236388 fax. 032-211252

CAPITOLUL I

Argumente pentru o grafologie

1. Mallarmé crede că o „azvârlire de zaruri nu înlătură hazardul" ; aici împărtăşim aceeaşi idee

Paginile următoare, rezultatul unor analize practice la cursul de Biblioteconomie, sunt un fel de rămas-bun adresat scrisului de mână, reprezentând un mod de cunoaştere atât a sinelui, cât şi a alterităţii. Facsimilele anexate aici cer o „lectură", înainte ca ordinatorul să prelucreze într-un program cei câţiva parametri propuşi. Unele pagini au fost scrise cu stiloul, altele cu pixul, chiar şi cu creionul pe hârtie albă, format A4. Vor fi retranscrise la calculator pentru a fi imprimate.

Comunicarea la distanţă se face astăzi prin telefon, prin scrisori sau prin rapidul e-mail (citit *imeil*). Simbolul grafic al vechilor manuscrise poate fi acum translat pe calculator, şi vechile *carmina figurata* devin compoziţii sofisticate. Plăcerea de a umple o pagină albă a fost comparată cu o bucurie erotică, iar câmpul alb al paginii şi oile negre ale literelor din ghicitori îşi au corespondentul în imaginile de pe monitor.

2. Cum arată metamorfozele moderne ale manuscriselor

Scrierea românească este de la stânga spre dreapta ; se scrie cu mâna dreaptă, dar şi cu stânga (învăţătorii de azi trebuie să aibă metode speciale de a educa stângacii). Alte popoare scriu de la dreapta spre stânga, de sus în jos sau de jos în sus. În scrierea hieroglifică, rândul se citea după cum erau orientate figurile, iar *bustrofedonele* (scriere fără discontinuităţi) erau citite un rând de la stânga la dreapta şi celălalt de la dreapta la stânga.

În 1866, Academia Română generalizează scrisul cu litere latine, variantă a alfabetului grecesc, pe când primul sistem românesc de scriere uza de alfabetul chirilic, derivat direct din alfabetul fenician, apoi grecesc. Prima scriere românească e o scrisoare datând din iulie 1521, a unui boier din Câmpulung către Hans Benkner, judele Braşovului (fig. 1).

Boierii aveau „secretari" cărora le dictau, dar scriau şi singuri. Multe dintre manuscrise circulau sub formă de cópii, şi de aici discuţiile despre paternitatea *Letopiseţului* care relatează întâmplările din anii 1359-1595 : Nestor Ureche, Grigore Ureche ori copiştii Simon Dascălul sau Misail Călugărul.

Cum se scria la începuturi aflăm din imaginile evangheliştilor pictate în manuscrise. Cel care scria, cu mâna dreaptă pe genunchi, era ocrotit de o încăpere simbolică şi, pe lângă piedestal şi scaun pentru picioare, avea un pupitru pe care sprijinea cartea sau uneltele de scris : penele, cerneala roşie şi neagră, nisiparniţa cu care usca culorile şi cuţitul cu care ascuţea penele şi rădea greşelile. Se scria pe hârtie, dar şi pe un papirus, cum face evanghelistul Luca (fig. 2). Uneori, în imagine apare un ucenic sau un animal

emblematic (fig. 3). Scrierea era o ocupaţie sacră şi cerea un cadru adecvat (fig. 4). Cel care scria era un artist.

Fig. 1 – Prima scriere în limba română cu litere chirilice

Începutul şi sfârşitul textului e în limba slavonă. Se observă că boierul Neacşu din Câmpulung scria în arabă sau avea un pisar care ştia şi araba. Începutul şi sfârşitul scrisorii e caligrafiat cu litere mai mici şi mai strânse decât mijlocul ei.

Materialul pe care se scria – metal, lemn, piatră, os, frunză, lut, mătase, hârtie – cerea acţiunea mâinii ce ţinea dalta, pensonul, condeiul, pana sau cuiul. Astăzi se scrie cu laser, cu fum sau pe calculator, dar continuă scrierea pe piele, tatuajul cu ace sau „scrierea" simbolică cu inele, *percing*, amulete, sau răbojuri, sau sfori cu noduri, sau brăţări, sau lanţuri.

Fig. 2 – Într-un detaliu dintr-o pictură a lui Gavril Uric (1429) se observă caseta cu cerneluri şi un condei. Evanghelistul Luca scrie pe papirus.

Pe lângă trasarea cu migală a literelor, se observă frontispicii superbe ca acela de pe *Tetraevangheliarul* de la Tismana (fig. 5) sau litere iniţiale pictate cu grijă (fig. 6), ca în manuscrisele din secolele al XV-lea şi al XVI-lea. Deasupra portretelor, numele se scriau, pe la jumătatea secolului al XVII-lea, cu litere greceşti de mână (fig. 7) ; când era un autoportret, numele erau notate cu caractere deosebite (fig. 8).

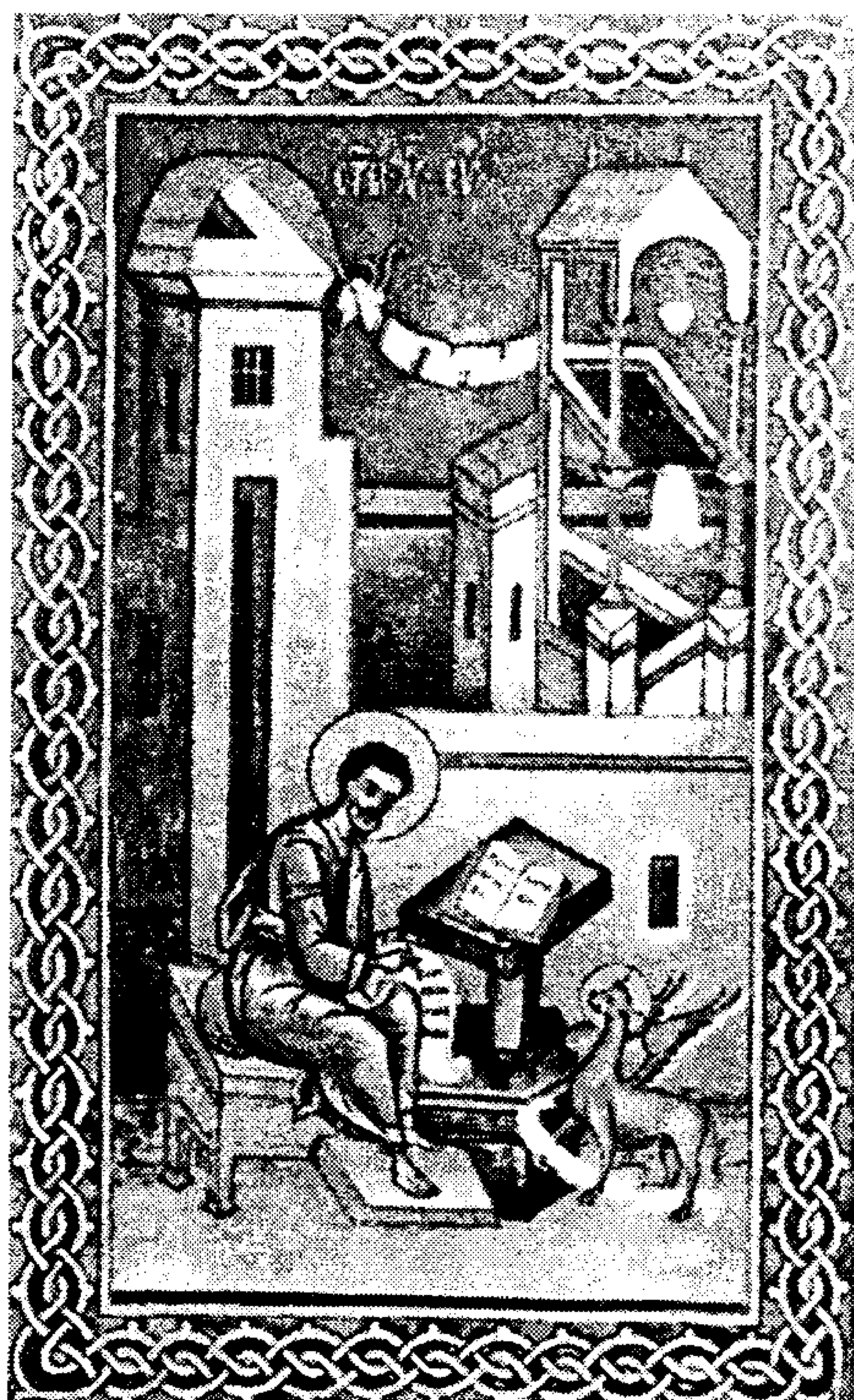

Fig. 3 – În *Tetraevangheliarul* din 1643, popa Vlaicu îl vede pe evanghelistul Luca scriind pe un papirus, pe genunchi ; cartea stă pe pupitru, iar evanghelistul se inspiră privind animalul-emblemă.

Remarcabilă rămâne arta tratării figurative a literelor, ele reprezentând uneori o legendă ca aceea a pelicanului, alegorie creştină (fig. 9), sau cuprinzând alte simboluri creştine (fig. 10) ori splendide arabescuri (fig. 11). Arta grafică ţinea seama de reguli fixe (fig. 12) şi individualitatea copiştilor se vădea în măiestria cu care îşi caligrafiau şi îşi ornau propriul text, ca în cartea populară *Erotocritul*, scrisă de logofătul Petrache în 1787 (fig. 13). Începuturile imprimeriei româneşti coincid cu începuturile

Fig. 4 - Gavril Uric (1429) îl reprezintă pe evanghelistul Marcu, scriind cu o pană pe o carte sprijinită pe piciorul stâng. Pe pupitru se văd cuţitul de corectat şi nisiparniţa pentru uscat cerneala.

artei caligrafice, ca în 1508 (fig. 14). În epocă au circulat şi texte greceşti, arabe (fig. 15) şi georgiene (fig. 16), dar în majoritate erau texte slavone.

Reţinem că, o dată cu scrisul pe hârtie (cam din jurul secolului al XVI-lea în limba română), informaţiile oferite de forma literelor, de oglinda hârtiei, de filigranul acesteia şi de translarea din sistemul literelor chirilice în alfabetul latin sau de scrierea în grafie chirilică a cuvintelor româneşti sunt strict necesare unui filolog.

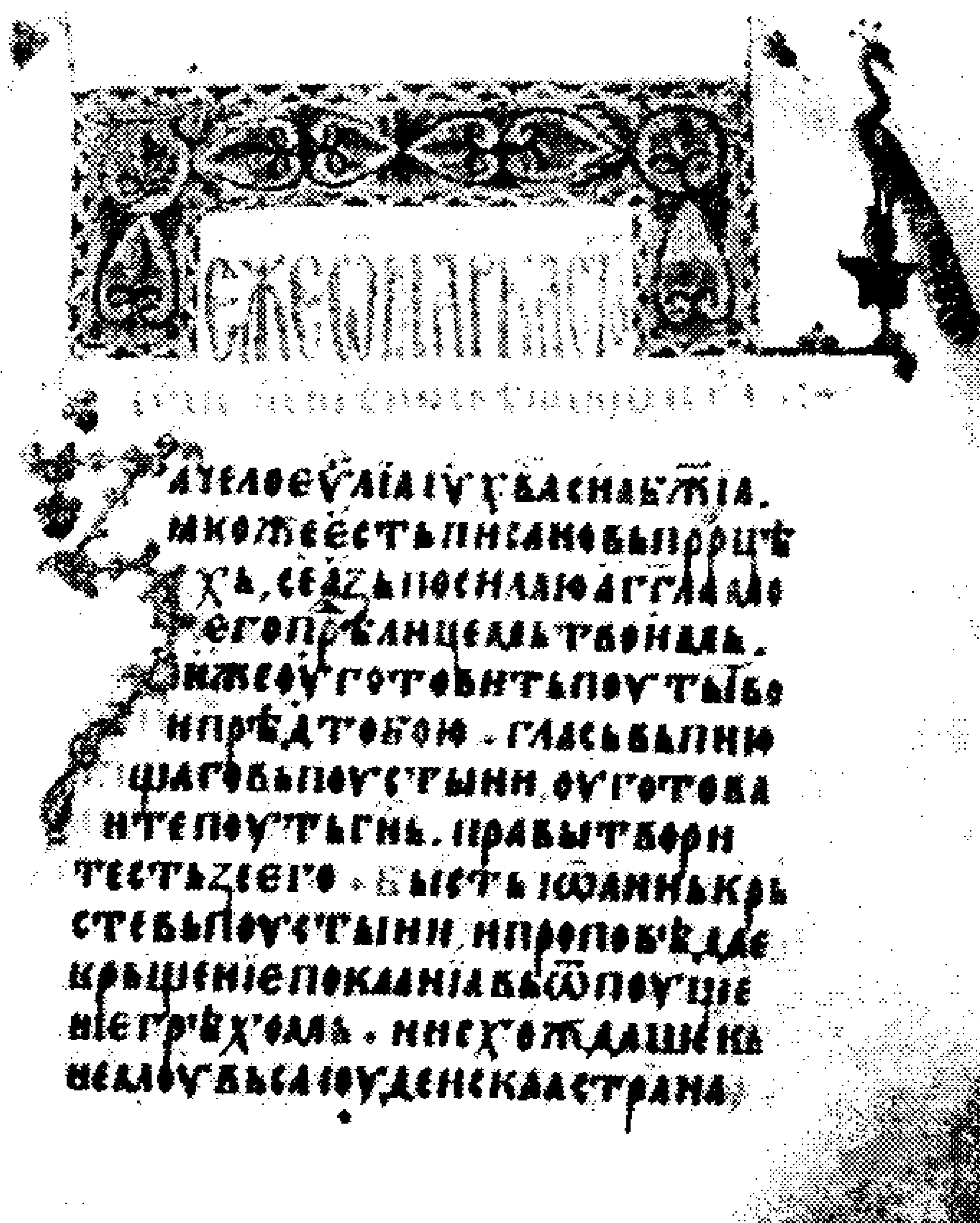

Fig. 5 - Imagine a paginii de titlu din *Tetraevangheliarul* de la Tismana (1405) (Nicodim - litere, desen, frontispiciu)

Fig. 6 - Majusculă cu modele abstracte, secolul al XVIII-lea

Arta scrierii reprezintă pentru evanghelişti o ocupaţie sacră (fig. 17), pentru moderni aproape exclusiv corespondenţă, dar şi stabilirea unei relaţii noi, prin intermediul hârtiei, cu divinitatea internă sau cu aceea exterioară. Cine ne conduce mâna, când trasăm mai repede sau mai încet literele? Ce ar fi cultura noastră fără scriere şi ce am mai cunoaşte din trecut fără rândurile transmise prin milenii?

Vopseaua continuă să fie utilizată pentru grafitti, iar bombele cu vopsea permit pictarea zidurilor, a suprafeţelor în mişcare sau a pavimentului. În timpul spectacolelor de circ sau al marilor festivităţi sportive, corpurile oamenilor formează litere sau simboluri.

Fig. 7 –Voievodul Matei Basarab şi Elvira, în *Tetraevangheliarul* din 1641 ; numele sunt scrise cu litere greceşti.

Fig. 8 – Autoportretul mitropolitului Anastasie Crimca din *Psaltirea* din 1616; numele e scris cu litere deosebite.

Fig. 9 – Literă inițială reprezentând grafic legenda pelicanului ce-și hrănește puii cu propriul sânge, combinație de parabolă, alegorie și simboluri zoomorfe și vegetale

Fig. 10 – Simbolurile evangheliştilor pe *Octoihul* mitropolitului Ştefan (1648-1668) ; litere iniţiale cu simboluri zoomorfe

Fig. 11 – Începutul Evangheliei după Marcu din *Tetraevangheliarul* din 1534 ; se observă frontispiciul şi litera iniţială, ca şi rândul al doilea (scris cu roşu).

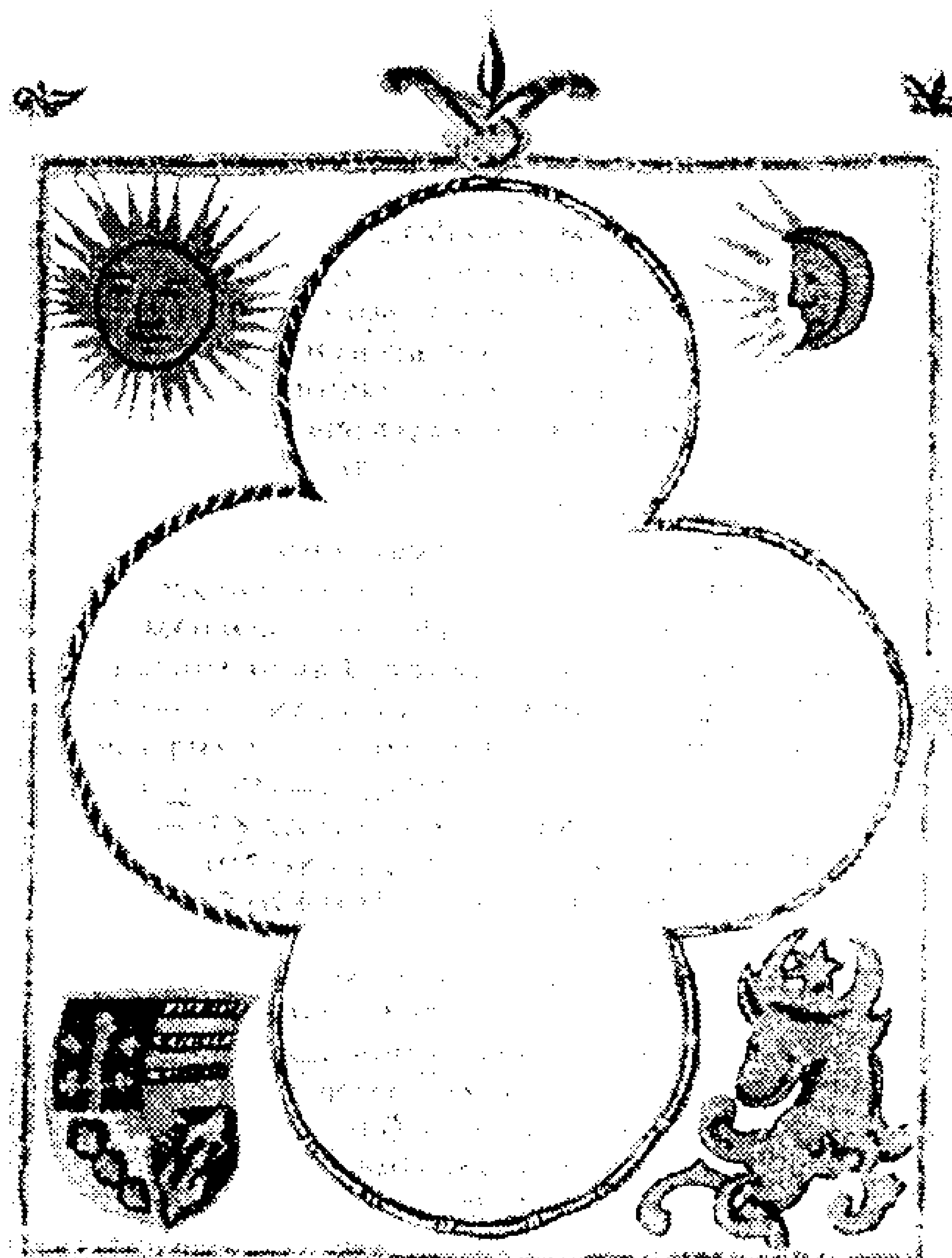

Fig. 12 – Armoariile lui Ştefan cel Mare, compoziţie heraldică din *Tetraevanghe-liarul* din 1502 (scriere şi desen)

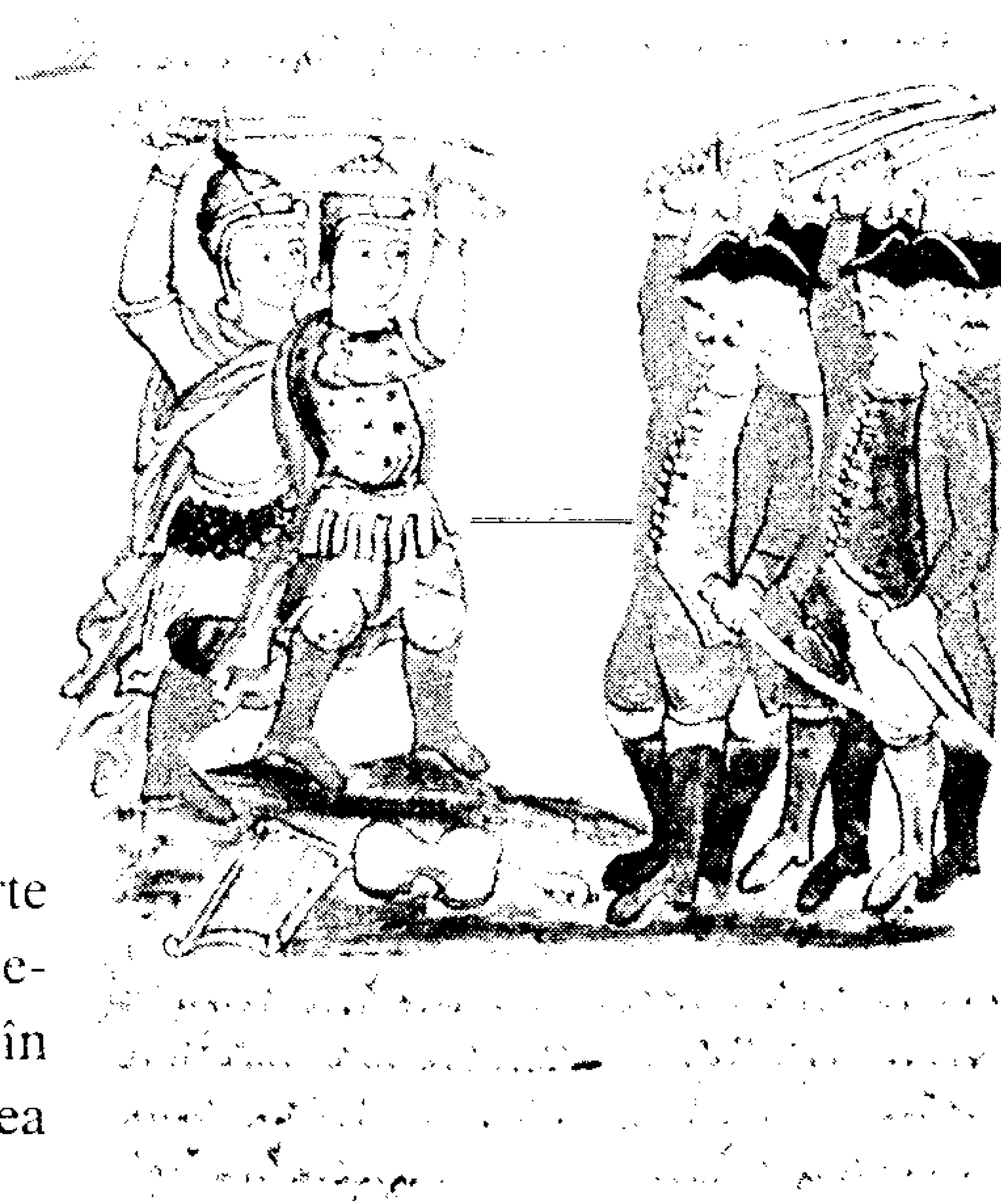

Fig. 13 – *Noul Erotocrit*, carte populară caligrafiată şi desenată de logofătul Petrache în 1787; se observă scrierea grecească.

Fig. 14 – Prima pagină tipărită în ţara noastră (Macarie 1508) are şi scriere de mână.

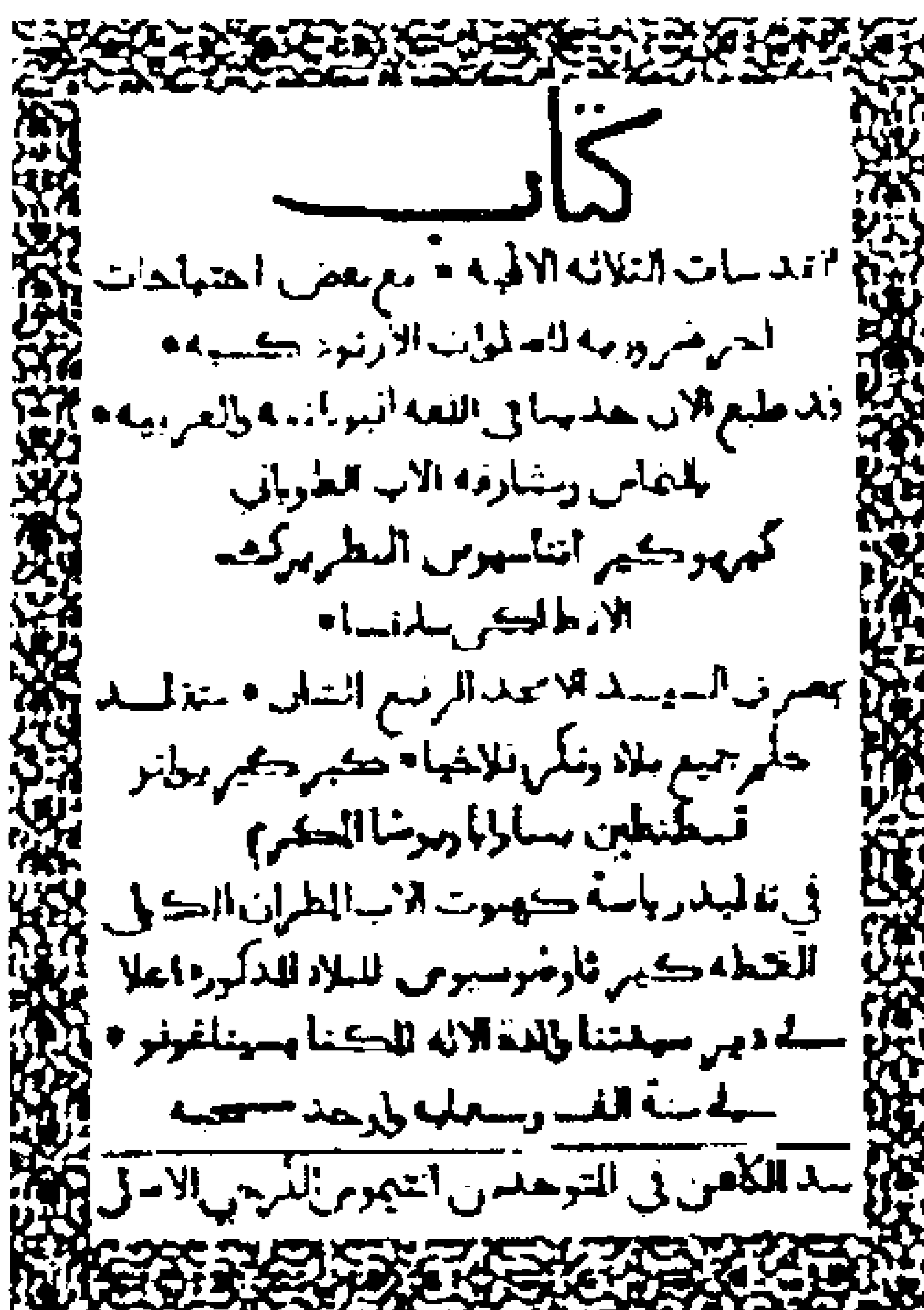

Fig. 15 – Scriere arabă, Snagov, 1701 ; se observă estetica scrierii şi continuitatea liniilor.

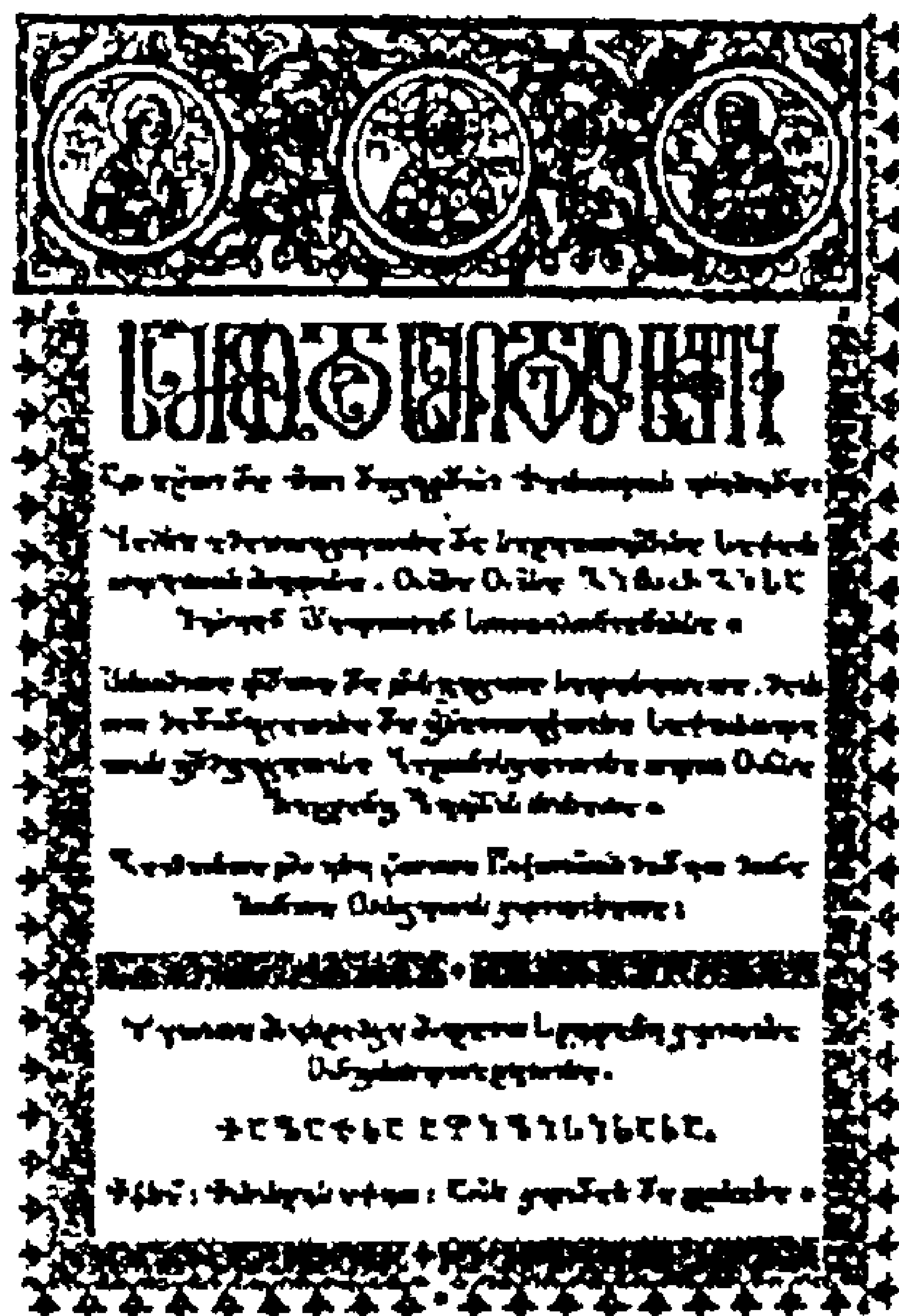

Fig. 16 – Scriere georgiană, Tbilisi, 1709

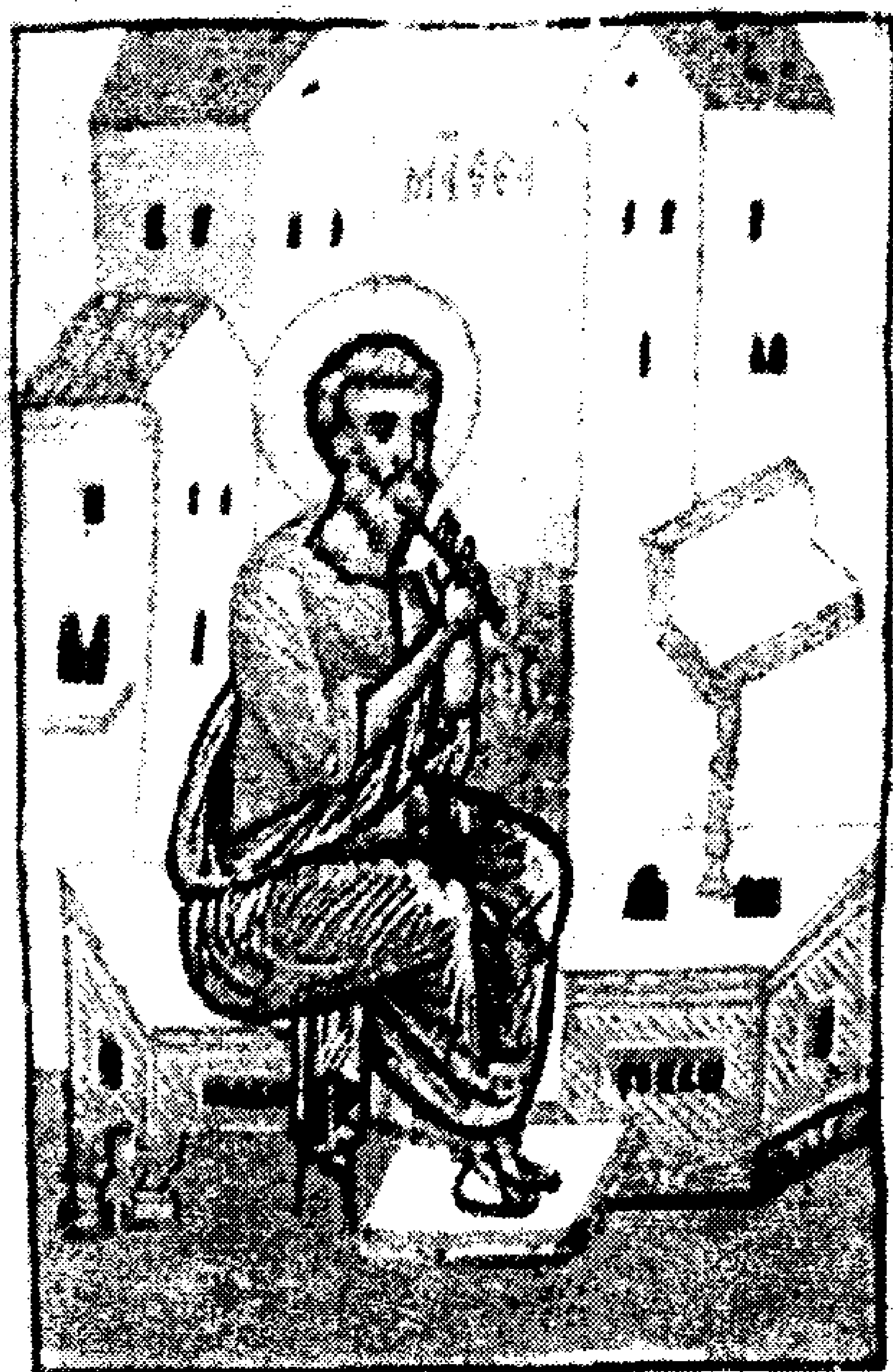

Fig. 17 – Imaginea evanghelistului Matei în *Tetraevangheliarul* din 1569. Se observă fotoliul, scaunul pentru picioare şi pupitrul cu suportul pentru carte, cu călimara şi penele de gâscă. Evanghelistul nu scrie, ci meditează.

Румынию:
a Roumania:
ur la Roumanie:
ntru Romania:

Министерство Иностранных Дел Союза Советских Социалистических Республик удостоверяет с приложением печати, что настоящий документ является верной копией Мирного Договора с Румынией, подписанного в Париже 10 февраля 1947 года на русском, английском, французском и румынском языках в одном экземпляре, подлинник которого находится на хранении в архиве Правительства Союза Советских Социалистических Республик.

По уполномочию Министра, Член Коллегии и Начальник Договорно-Правового Управления Министерства Иностранных Дел СССР

26 февраля 1947 — С. ГОЛУНСКИЙ.

[cii]

Fig. 18 – Semnăturile lui Gh. Tătărăscu şi L. Pătrăşcanu (1947)

babiloniană, etc.). Deci, prin despicarea monstrului-şarpe Vatra, ia naştere Cosmosul. Şarpele joacă şi aici rolul de „materie", în sensul scolastic al cuvântului. Şarpele simbolizează latenţele, virtualităţile, „materia" informă, haotică (Apele) – din care, prin despicare, ia naştere Cosmosul, formele „actuale".

Dar, evident, pentru gândirea indiană, panteistă imanentistă, „materia" din care se va „forma" Cosmosul, este tot o parte a divinităţii; este divinitatea concepută sub aspect latent, virtual, ophidian. Această divinitate este activă, în religia şi metafizica indiană, atât sub aspectele naturalicate (serpentine) cât şi luminoase (divine). Aceste aspecte exprimă doar cele două condiţii ale divinităţii: virtuală şi actuală, latentă şi reală, adormită şi trează, telurică şi celestă. De aceea numele zeului celest Varuna ca şi numele şarpelui cosmic Vrtra, au amândouă aceeaşi rădăcină: vr, care înseamnă „desfăşurare", „manifestare", etc.

7 Mircea Eliade

Fig. 19 – Scriere de tinereţe a lui Mircea Eliade. Se pot observa aranjarea sigură în pagină, cu spaţii între cuvinte, liniile bine trasate, atenţia acordată scrierii şi ritmul acesteia.

Iubite domnule Dimisianu,

Mulțumindu-vă pentru nota redacțională atît de elegantă pe care ați adăugat-o textului meu *Nici măcar o replică*, adaug și o rugăminte. Mi s-a spus că, pentru 21 ianuarie, cînd împlinesc 70 de ani, „România literară" consideră potrivit să semnaleze acest lucru. Mă bucur din inimă, cu atît mai mult cu cît e vorba de singura revistă literară de care mă simt adînc atașat. Rugămintea era ca cel care își va lua osteneala să se refere la mine să fie bine informat și în acest scop alătur aici un memoriu de activitate. Vă rog să nu luați asta ca un semn de [illegible].

Cu cele mai bune sentimente

Petru Creția

2 ianuarie 1997

Fig. 20 – Eminescologul, poetul şi istoricul literar Petru Creţia în una din ultimele scrieri. În afară de ordinea exemplară, se observă lipsa legăturilor dintre litere.

Fig. 21 - Aranjarea versurilor lui Petru Creţia denotă voinţa puternică a aceluia ce ştie că niciodată „cultura nu oboseşte".

Scrierea, obiectul analizei de faţă, înseamnă o iscălitură sau mai multe, ca acelea ale lui Gh. Tătărăscu şi L. Pătrăşcanu pe un document din 1947 (fig. 18) de la Paris, dar poate fi şi un fragment de scriere dintr-un corpus mai mare, ca fragmentul din manuscrisul lui Mircea Eliade (fig. 19), scris viguros de tinereţe, cu litere mărunte şi hotărâte, cu o repartizare egală în pagină şi cu revizuiri imediate. Spaţiile dintre litere şi depasantele inferioare lungi, ca şi liniile sigure cu care subliniază cuvintele denotă o voinţă sigură şi puternică. Scrisul său poate fi comparat cu scrisul lui Petru Creţia din ultimul an de viaţă, dintr-o scrisoare adresată unui redactor, critic literar. Creţia era un clasicist, cercetător al manuscriselor, atent la transcriere şi la *lectura* scrisului de mână, pe scurt un grafolog avizat. În imposibilitatea de a respecta ritmul

An-cu	An-cu
Brutu	Brutu
Bu-cu-re-scii	Bu-cu-re-scii
Con-stan-tin	Con-stan-tin
Di-o-cle-ți-an	Di-o-cle-ți-an
E-le-na	E-le-na
Fi-lip	Fi-lip
Gre-go-riu	Gre-go-riu
Ho-ra-țiu	Ho-ra-țiu
Hâr-lău	Hâr-lău
Iu-niu	Iu-niu
Lu-cre-ția	Lu-cre-ți-a
Mar-cu	Mar-cu
Ne-ron	Ne-ron
O-vi-diu	O-vi-diu
Pe-tru	Pe-tru
Ro-man	Ro-man
Sul-pi-ciu	Sul-pi-ciu
(Sci-pi-on)	(Sci-pi-on)

Fig. 22 – Pagină din *Abecedarul* lui Creangă : majuscule

experienţelor lungi a doi învăţători, înzestraţi de la natură cu darul de a instrui.

De aceea subsemnatul cu tot respectul Vă roagă, să binevoiţi a o recomanda tuturor învăţătorilor de cl. I-a din ţară şi să-i permiteţi a o recomanda asemenea învăţătorilor din circumscripţiunea sa.

Primiţi Vă rog Domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni

Revizor şcolar:

M. Eminescu

Fig. 23 – Facsimil dintr-o recomandare adresată de M. Eminescu ministrului ; se observă scrierea sigură şi clară, urmele lăsate de toc.

cuvintelor lungi, în impunerea unei spaţieri interioare se observă lupta voinţei cu boala (fig. 20). Petru Creţia, poetul, prozatorul şi filosoful, care afirma că *nu oboseşte* scriind, se lasă prins de ritmul interior al bolii în versurile scurte şi sacadate dintr-un text despre sine şi despre creaţie (fig. 21).

Scrisul e învăţat în şcoală, sub îndrumarea învăţătorilor, după metode diverse, ca aceea propusă în vestitul *Abecedar* al lui I. Creangă, din care am ales literele majuscule (fig. 22). Într-un

Fig. 24 – Document semnat de Al.I. Cuza
(februarie 1859)

raport adresat ministrului, M. Eminescu laudă calitatea acestui nou *Abecedar*, cuprinzând o nouă metodă de scriere (fig. 23).

Fig. 25 – Dedicaţie pe o fotografie, scrisă în limba română de regina Carmen Silva

Un document, semnat de Al.I. Cuza în februarie 1859, conţine modele chirilice şi eline de litere (fig. 24), pe când o scrisoare particulară a reginei Elisabeta, scrisă cu creionul, are numai litere latine (fig. 25).

Scrierea de la stânga la dreapta, cu pixul, stiloul sau creionul, cu litere latine va constitui subiectul analizelor următoare.

Scrisul, o dată învăţat, devine fenomen al naturii şi are avantajul de a putea fi verificat prin raportare la aceia care se apropie de

literă în manieră similară. Am găsit pe internet, prin programul *Yahoo*, o mulţime de titluri ce trimit la *graphology* fie pur şi simplu, fie prin raportare la destin. Dificultatea utilizării acestor informaţii constă în transferul unor elemente de limbaj psihologic asupra celui grafologic şi în încărcarea informaţiei cu date „preţioase", inutile în descoperirea naturii unui caracter.

Tehnica e simplă şi o puteţi însuşi în 24 de ore sau chiar în cele cinci minute cu care vă ademeneşte reclama din această cheie a satului universal care este calculatorul.

Metoda clasică este aceea de a oferi explicaţii universal valabile pornind de la aranjarea în pagină : ordonată, dezordonată, ocupând tot spaţiul sau doar un fragment. Ajutaţi-vă de informaţiile din cuprinsul cărţii !

Înainte de a urma parcursul iniţiatic al fiecărui capitol, reţineţi că arta grafică face parte din ştiinţele oculte, e o mistică ce se dezvăluie treptat şi că a scrie înseamnă a crea o nouă lume.

3. *Philo-sophii* şi gramaticii sunt grafologi

Din perspectiva filosofică, scrisul e strâns legat de limbaj : prin 1912-1913, A. Meillet afirma că inventatorii scrierii au fost mari lingvişti, ei întemeind practic lingvistica. Preistoria preocupărilor de limbă şi scriere presupune o conştiinţă clară a sistemului ; în antichitate, unele popoare, ca fenicienii, aveau conştiinţa celei de-a doua articulaţii (a fonemelor), faţă de akkadieni şi vechii egipteni care sesizau doar consoanele, nu şi vocalele, rămânând doar la conştiinţa primei articulaţii (a monemelor).

Demarcaţia dintre *quid iuris* şi *quid facit* cere o delimitare a lingvisticii de filosofie (lingvistica a fost o fiică a filosofiei), cu precizarea necesară că limba trebuie privită ca un sistem coerent,

şi nu ca o colecţie de cuvinte. Ideea de semn lingvistic apare deja la Pāṇini (în secolul al IV-lea î.Hr.) şi arbitrarul semnului lingvistic a fost comentat de Platon, Aristotel, Augustin, Descartes, Leibniz, Condillac, Bréal, Whitney, Saussure. Ca *Vedele* să fie înţelese corect, vechii indieni explicau prin 500 î.Hr. pronunţia corectă şi etimologia. Între planul logic (lingvistic) şi cel ontic (al realităţii obiective) se făceau distincţii clare, şi ordinea sutrelor din gramatica lui Pāṇini era oarecum similară cu ordinea operaţiilor de la calculator, presupunând o succesiune obligatorie a închiderii şi a deschiderii. Şcoala începea la 6 ani, la 8 ani copiii memorau gramatica lui Pāṇini şi de la 13 ani învăţau vreme de 5 ani comentariile. Cunoaşterea lumii nu era ruptă de scris şi de limbaj. Se poate admite că exista o gramatică onomasiologică, extralingvistică: un stil concis, algebric, presupunând o ordine strictă a regulilor, reguli metagramaticale (referitoare la relaţia dintre limbaj şi metalimbaj), reguli de transformare, de substituţie, combinative sau interpretative.

În China, în timpul dinastiei Han (256 î.Hr.-220 d.Hr.) apare un dicţionar dominat de ideile lui Confucius (555-479 î.Hr.), anume de tema caracterului motivat al semnului lingvistic, denumirea trebuind să corespundă esenţei obiectului, idei apropiate de cea a lui Platon din *Cratylos*: obiectele pot fi numite şi prin acord.

Şi în Europa, gramatica derivă din filosofie. În privinţa raportului dintre structura sonoră şi obiect a circulat teoria naturii şi a convenţiei; dacă numele reflectă esenţa lucrurilor, prin cercetarea numelor se cunosc lucrurile („gândim ceea ce există şi spunem ceea ce gândim" după şcoala lui Heraclit, aşadar nu există nume false), dar aspectul sonor poate fi şi în contradicţie cu sensul exprimat. Limba şi scrierea presupun aceleaşi teze: omonimia,

sinonimia şi schimbarea numelui ; în schimb, lipsa de simetrie din limbă nu e reflectată şi în scris. Scrisul e o *imitaţie* a vorbirii şi poate fi realizat prin :

- imitarea sensului ;
- imitarea sonurilor ;
- imitarea grafică.

Din cele 112 cuvinte a căror etimologie se face în *Cratylos*, toate şi-au păstrat explicaţia ; Platon (428-348 î.Hr.) crede că ele imită obiectul desemnat, imitarea fiind însă mai exactă sau mai puţin exactă. Problema scrierii şi vorbirii e tratată şi în *Phaidros*.

O propoziţie rostită trezeşte o reprezentare mentală a referenţilor şi, la fel, un semn grafic trimite la o reprezentare mentală a celui care scrie.

Dacă vorbirea poate fi legată de caracterul adevărat sau fals al cuvintelor la nivelul logosului primar sau secundar, sigur scrisul e o convenţie, *semn*, *simbol* al vorbirii, dar şi al persoanei care se exprimă : în planul lingvistic (relaţia cu sensul cuvintelor) ; în planul ontologic (relaţia cu realitatea) ; în planul logic (relaţia cu un lucru reprezentat printr-un nume şi ceea ce se spune, vizibil sau invizibil, despre acel lucru). Funcţia cuvintelor este de a fi simboluri şi, aşa cum nu există nici un cuvânt care să nu fie arbitrar, la fel orice scriere este arbitrară, asertivă, practică şi poetică.

Aristotel (384-322 î.Hr.) nu crede, ca în *Cratylos*, că litera ρ ar imita mişcarea, iar λ - cedarea, ci că în scriere profesorul observă funcţia asertivă şi practică, iar omul de litere şi grafologul, funcţia poetică, reflectarea semnelor din text ca alcătuire ce transmite nu doar informaţia dorită, ci şi una colaterală, implicită, pe lângă exprimarea cu ajutorul cuvintelor. Aspectul verbal şi relaţia

cu obiectele lumii reale se asociază în elementul scrierii ce evidenţiază sunetul, câmpul semantic sau un element sintactic.

Primii gramatici şi filologi ca, de exemplu, Zenodot (320-240 î.Hr.), au colaţionat manuscrise homerice şi au stabilit glosare, admiţând că limba a fost creată prin convenţie.

Romanii au continuat preocupările grecilor, şi Marcus Terentius Varro (116-27 î.Hr.) este de părere că limba are simetrii şi asimetrii, importantă fiind funcţia de comunicare, iar Marcus Fabius Quintilianus (cca 30-cca 100 d.Hr.) crede că prin oratorie se formează oamenii buni şi că gramaticul studiază ceea ce e scris, nu ceea ce e declarat.

Despre o semiotică a antichităţii şi despre cunoaşterea prin limbă scrie şi Sfântul Augustin (354-430), care vede lumea ca fiind alcătuită din semne (*signa*) şi lucruri semnificate prin ele însele (*significatilia*). Obiectele din lumea *înconjurătoare* pot fi *indicate* (prezente şi concrete), pot fi *imaginate* (absente) sau *semnificate*. Scrierea este un semn intenţionat (*signa data*) şi perceptibil (*signa visibila*), alături de gestică, mimică şi arte plastice şi spre deosebire de vorbire (*signa audibilia*). Ceea ce căutăm prin grafologie este semnul natural, neintenţionat (*signa naturalia*), ascuns sub semnul intenţionat (*signa data*).

Scrierea este un substitut al vorbirii, iar aceasta, la rându-i, un substitut al realităţii.

În evul mediu timpuriu, *Ars major* şi *Ars minor* se referă la limba latină, limba de cultură a Occidentului medieval creştin. Scrisul şi cititul uzează astfel de o limbă internaţională, limbă a cultului, începând din secolele al III-lea – al IV-lea. Biblia e tradusă în limbile coptă şi gotică, în secolul al V-lea în armeană, iar între secolele al VI-lea şi al IX-lea în irlandeză, vechea engleză şi vechea slavă. În secolul al II-lea şi al IV-lea se nasc alfabetul celtic şi gotic,

ogamic şi runic. În secolul al IX-lea apare scrierea glagolitică, atribuită lui Chiril şi Metodiu din Tesalonic. Aceste alfabete erau utilizate de scribi, care îşi propuneau să nu se abată de la canon.

Toma de Aquino (1228-1274) se ocupă de distincţia dintre limbaj şi metalimbaj şi crede că gândirea are următoarele operaţii : intuiţia, judecata, operaţia de afirmare/negare şi concluzia.

În legătură cu metalimbajul scrierii, trebuie să precizăm că sensul funcţional apare doar în epoca modernă, în special pentru cei care scriu motivat particular şi sunt conştienţi de sensul funcţional al scrierii, legat arbitrar de sensul sonor. Un cuvânt are trei faţete : *per intellectum concipit*, imaginea lui *interioară* şi imaginea *rostită* (*verbum vocis*), pe care noi o vedem în litere. Abia în secolul al XV-lea în Franţa se face distincţia dintre literă şi sunet. Relaţiile dintre vorbire şi scriere ţin de epoca modernă. Grafologia este o ştiinţă a gramaticii universale, prezentată particular în simboluri. Modul de semnificare propriu scrisului porneşte de la trăsăturile obiectelor percepute activ de cel care scrie şi de la o formă reflectată pasivă pe care o re-construieşte grafologul. O reflecţie grafologică ne arată că un scris depinde de următorii parametri :

- tipul de cultură ;
- tipul de religie ;
- tipul de civilizaţie ;
- tipul de limbă ;
- tipul de scriere ;
- tipul de comunicare, în funcţie de tradiţie ;
- materialul şi mijlocul cu care/prin care se scrie (chiar utilizarea stiloului, creionului, pixului creează diferenţe) ;
- evoluţia relaţiilor dintre indivizi ;
- spiritul celui care scrie, oglindit în erori semnificative ;

- anumite emoţii transmise direct sau ascunse ;
- idei generale, dar şi idei individuale ;
- asemănări, dar şi diferenţe semnificative care pornesc de la numele pentru idei simple sau complexe, de la substanţele *selectate*, dar şi de la *aranjarea* acestora şi mai ales de la *modificarea* lor, căci omul nu este o maşină, ci un spirit care *gândeşte*.

Lui R. Descartes (1596-1650) i-a aparţinut ideea unei limbi universale, dar analiza semnelor grafice apare mult mai târziu, căci scrisul a fost simţit multă vreme doar ca un plan exterior limbii : *„Dieu invizible a créé le monde vizible"*. Ideea unei limbi universale, idealizată în scrierea actuală de tip e-mail, i-a preocupat şi pe G.W. Leibnitz (1646-1716) şi pe J.A. Comenius (1592-1670), care propune în *Panglotia* : *„Res, Mens, vox hominum simuli sint lege legate Mundus et Harmoniae tunc bene plenus erit"*. Alegerea aleatorie a devenit constantă, şi scrierea noastră poate imita o limbă mentală şi divină, care exista hieroglific, într-o vreme când nici vorbirea nu exista. Alături de scrierea pe hârtie, să nu le omitem pe aceea a armelor, a medaliilor şi a metaforelor ; folosim scrierea pentru nevoile vieţii cotidiene şi uităm caracterul ei sacru, uităm adevărul ascuns în cunoaşterea primară, în mitul scrierii, probabil prima treaptă a cunoaşterii. Prin scriere se reactivează : senzaţii, percepţii, conştiinţă, atenţie, amintire, imaginaţie, contemplaţie, reflecţie şi memorie, iar limba în scriere devine semn al unei operaţii superioare, reflex al spiritului celui care scrie.

Gramaticii amintesc de relaţia limbaj - vorbire, dar trebuie comentată şi relaţia limbaj - vorbire - scriere.

Semiotica presupune o cunoaştere figurată, anunţată de E. Cassirer (1874-1945) în studiul formelor simbolice, o

interpretare a realizării semnificaţiilor şi prin scriere, rezultat al gândirii ordonate cu ajutorul tehnicii.

A scrie la computer înseamnă a ne întoarce la un instrument al gândirii logice, în care arbitraritatea stă pe primul loc şi în care spiritul imaterial, veşnic şi neschimbător, domină şi ne duce spre o fază mută a unei limbi universale, creată prin imagini.

Spiritul raţionalist este respins, prin întoarcerea la un mit îngropat în termeni, în cuvinte, în construcţii, deocamdată acceptând ca suport primar limba engleză, limba de comunicare care preia locul latinei.

A scrie este o creaţie perpetuă.

CAPITOLUL II

Psihologia şi scrisul de mână

1. Un om adevărat refuză să devină robot

Inconştientul personal descris de S. Freud şi A. Adler apare ca un domeniu straniu, acumulând tendinţele incestuoase (ale fiului faţă de mamă, ale fiicei faţă de tată, ale surorii faţă de frate) trăite între 3 şi 6 ani în cadrul complexului lui Oedip. Scrierea apare în cadrul unei achiziţii filogenetice, raportată la inconştientul colectiv şi concentrând experienţa speciei într-o experienţă personală. Ca arhetip de bază preexistent, omul are capacitatea de a imita prin ritm, ceea ce îl deosebeşte de animale. În *Poetica* (334 î.Hr.), Aristotel indică existenţa în spirit a unor anumite forme, născute ca sentiment al formei simple care creează încântare.

Între categoriile imaginarului, ideea reproducerii unui alt element nu e lipsită de primejdii. Interdicţiile de a-l imita pe zeu stau alături de poruncile care sugerează necesitatea recreării imaginii primordiale. O fiinţă supranaturală venită din ape sau un zeu precum Thot i-a învăţat pe oameni să scrie, să conserve vorbirea momentană. Tărâm al tuturor cuvintelor pronunţate sau carte primordială ce conţine trăsăturile destinului printr-o încifrare specială, formele scrisului sunt răspândite peste tot şi semnele pot fi citite în vânturi, în ape, pe pământ sau în foc. Literele, indiferent

sub ce formă se prezintă, dublează ceva şi fantasmele scrierii sunt raportate la un act divin, creator, amplificator.

Întipărirea repetată a reacţiilor subiective duce la conceptul de *facere* a universului : ceea ce se petrece în afară se petrece şi în interior şi ceea ce se petrece înăuntru se vede şi în afară ; prelucrarea alchimică a gestului scrierii înseamnă o naştere mistică, o situaţie particulară devenită astăzi generală. Grila psihică şi medicală aplicată de grafolog ţine de natura psihicului uman.

În teoria lui C.G. Jung, fragmentul din psihicul colectiv care se regăseşte în psihicul uman poartă numele de *persona* (mască). Lipsa de realitate substanţială a acestei faţade se vădeşte în existenţa ei ca statut social ; o *persona* dobândită se realizează printr-o parte negativă, *umbra*, vizibilă şi în imaginea dură şi capricioasă a divinităţii. În trăsăturile fiecărui individ se acumulează deopotrivă elemente feminine şi masculine, prin proiectarea înspre un ideal inconştient : *animus* (masculin) şi *anima* (feminină).

Scrisul şi *grafia* apar ca imagini ale omului care ascund şi spiritul, şi *sinele*, totalitatea integrată armonic a potenţialităţilor sale psihice. Armonia vizibilă din imaginea cercului înscris în pătrat se observă şi în scrisul văzut ca simbol al personalităţii. Între *alegorie* - exprimare intenţionată a unei idei prin imagini, o mişcare de la abstract spre concret - şi *simbol* - asociere secundară, neclară, mergând de la concret spre abstract -, scrisul este o convenţie alegorică intenţionată, o energie generală redată prin simbol geometric, care exprimă ceva necunoscut şi necognoscibil pe altă cale. *Scrisul* îmbină analiza semiotică cu cea simbolică, grafologul încercând să facă vizibile simboluri pe care le de-construieşte. Când înregistrează în scris gândul sau vorbirea, cel care scrie declanşează spontan stări psihice normale sau patologice. Terapia se face nu doar cu ajutorul imaginilor semnificative (*Faust*

la Goethe şi *Aurélia* la Nerval), ci, la omul simplu, şi prin legarea personalităţii nobile şi nenobile, a relaţiilor conştiente şi subconştiente, ceea ce determină evitarea înecării noastre în social şi a pierderii individualităţii.

Reflectarea individualităţii în limbajul grafic se face spontan şi inaparent, prin combinarea unor asociaţii universale adânci, proiectate în scris.

La sfârşitul mileniului, visele şi scrisul de mână apar din fondul ideilor arhetipale ca ritual ocult, agreat de societatea supertehnicizată. Aflat în faţa computerului, te poţi juca cu destinul în cărţile de tarot sau poţi aspira la o astrogramă perfectă. Totuşi, analizele Rohrschach sau depăşirea nevrozei cu ajutorul scrierii nu sunt nişte concepte depăşite. Imaginea noastră internă se înveşmântează în forme diferite, şi sufletul se oglindeşte fie în astre, fie în fiziognomonie, sau în chiromanţie, sau în psihologie. Aproape toate testele psihologice pornesc fie de la simbolismul tematic, fie de la acela al formei.

2. Drumul sufletului

Simbolistica întemeiată pe ideea prezenţei sufletului în scriere porneşte de la existenţa unui spaţiu oferit, a unui instrument condus de mâna omului şi dirijat de creier şi a unor cuvinte *aranjate*, după ce au fost *selectate* pentru *a comunica* o aserţiune, o poruncă sau o dorinţă prin *modificarea* stării iniţiale a receptorului sau măcar a hârtiei. Într-un jurnal, receptorul fie este însuşi cel care scrie, fie rămâne nedefinit şi ideal. Apelativele marchează destinatarul şi relaţia emiţătorului cu acesta. Scrierea pe hârtie exclude ca materie apa sau pământul, sau focul, cu toate că

cerneala este o apă, şi focul poate scrie. Misteriosul subconştient devine sânge, iar scrisul cu sânge, înspăimântător, defineşte textul prin corporalitatea sa. Ceea ce Biblia desemnează prin *inimă* se reflectă conştient în oglinda textului. Departe de a fi vorba de linguşeală, în textul scris se arată ce se ascunde sub masca noastră de actori sociali.

Într-un adevărat *curriculum vitae*, completat de mână, chiar şi în SUA, ni se relevă propria *umbră*. Scrisul are avantajul sincerităţii, când nu copiază, nu e dictat şi nu cere o reacţie de politeţe. Dacă avem curajul *să ne citim* printre rânduri, descoperim reprezentări pe care le ştim, dar nu le putem mărturisi cu voce tare. Pierduţi în noi înşine, ne speriem şi cu greu controlăm efectele.

Si vis pacem, para bellum. În spatele culiselor lumii stau monştri economici care ne înspăimântă, cu toate că reacţiile psihice le iscăm chiar noi. În spaţiul cosmic sunt rachete, nu zei, iar în adâncul apei din noi înoată fascinante sirene ce se proiectează în formele literelor poznaşe.

Duh, Seele, psyché, âme, oricum l-am numi, sufletul reprezintă ceva mobil, multicolor, ca o apă sau ca o flacără invizibilă. Tot ceea ce e atins de *anima* devine sacru, descătuşează forţe ce ţin de estetică şi de etică. O pagină estetic şi corect scrisă nu e neapărat frumoasă, iar profunzimea nu apare sub forma volutelor sau a iniţialelor.

Pentru cei vechi, manuscrisul era un răgaz de comunicare cu zeii şi o călătorie prin simbolica literelor iniţiale, personificate sau înconjurate de lanţuri zoomorfe sau florale – zăgazuri în calea puhoaielor haosului. O pagină scrisă naşte un nou cosmos şi sugerează o viaţă plină de sens şi semnificaţii, o ordine secretă pe care o interpretăm. În ultimă instanţă, matricea lingvistică,

provenită din imagini străvechi, a primit o veşnică haină nouă, dar a conţinut aceeaşi *mana*.

În scrierea Braille percepem literele ca obiect, prin CD-ROM auzim sunetele, iar pe o foaie de hârtie rândurile „cântă" în ritmuri trohaice, iambice sau dactilice, în funcţie de forma paginii şi de voinţa noastră de magicieni.

Ne desfăşurăm natura pasională într-un eden cu ritmul de 2/3 unităţi, ritm ce trimite la misteriosul număr de aur, într-un spaţiu paradisiac pe care-l scriem şi analizăm. Eliberarea de contrarii se face chiar în cadrul zilnicei iluminări pe care o avem când citim printre rânduri calităţile sufletului nostru.

Limba hieratică vorbeşte celui care înţelege σημεια, semnele scrisului trimit şi la simbol, şi la alegorie, trăire în imagini şi trăire a imaginii, afirmare şi negare simultană.

Reconstituirea sufletului ascuns printre rânduri e o metodă terapeutică eficientă, un colocviu interior cu îngerul nostru bun care ne ajută să ne transformăm sufleteşte. Zeii ascunşi în noi au reînviat. O scriere în cerc, citită şi revelată, e o înălţare simbolică. Ca şi cercul sanscrit, *maṇḍala*, simbolul geometric al sinelui e o formaţiune grafică de mare complexitate, iar când analizăm o scriere trebuie să ţinem seamă de totalitatea fenomenului sufletesc, căci nimeni nu se poate sustrage condiţiei umane. Ca şi spiritul, sufletul are o natură eoliană şi pluteşte printre rânduri ca un fluture invizibil. Acesta poate însă mobiliza forţele morale necesare pentru declanşarea apetenţei succesului.

Credeţi că am curajul să analizez grafic ceea ce am scris acum?

3. Metoda de lucru a grafologului

Din perspectivă magică şi psihologică, între imaginea vizuală a textului şi grafolog se creează un lanţ. Uneori se poate lucra în echipă, în timpul unor jocuri colective, când fiecare poate indica elementele observate.

Ca un mag iniţiat, uneori inocent, alteori uşor pervers, grafologul înaintează dinspre planul fizic către universul psihic şi încearcă să sugereze o rezolvare în planul spiritual. Ca un *theurg*, mag alb şi binefăcător, grafologul este om de ştiinţă şi cercetător profund al relaţiei de analogie şi de atracţie între tonul semantic şi arta formei literelor, captatoare ale sufletului şi spiritului. Forţa misterioasă are la bază adevărul că orice intră în relaţie cu altceva, şi Magistrul îl iniţiază pe cel care scrie în legile care acţionează pretutindeni în univers. Puterea analizei cere un drum circular, de la particular la general şi înapoi, pentru a dezvălui sufletul şi spiritul. Omul intern, forma astrală, prinde corp în litere. Drumul vieţii şi al scrierilor se adună pentru a susţine universul în nemişcarea lui. Ignorarea profundă a eului duce la anumite greşeli, care pot fi transformate în favoarea individului şi a anturajului. Esenţa relaţiei cu textul oferit ţine de voinţa de a-l ajuta pe cel analizat, de forţa de a nu-i face rău, de a crea şi nu de a distruge. De fapt, răul este doar o cale de a cunoaşte binele şi nu trebuie să doreşti să faci binele cu forţa şi nici să-ţi fie frică - lene a voinţei.

Sensul prim al scrierii fiind unul iniţiatic, trebuie păstrată o limită în *dezvăluirea* misterelor, cristalizate în planul materiei, al hârtiei, stare de început şi finală a relaţiei oferite grafologului.

Geometria secretă incarnată între rânduri constituie un *credo* al oricărui scris, şi mulţimea nu poate decât să se amuze atunci când nu prinde gândul generator al ştiinţelor : *a şti*, *a te ascunde*, *a cuteza*, *a vrea*.

Textele oferite spre analiză devin probe pentru grafolog, el însuşi iniţiat în mistere, evoluând pe măsură ce lucrează, deschizând porţile secrete ce-i barează drumul. Semnele grafice sunt un mod natural de mişcare, cu funcţii şi terminologii pe care le putem ordona în clase, ordine, genuri şi grupe.

Fiecărei trăsături îi corespunde un mod de caracterizare psihică, ce se vede exteriorizată în grafie. Ca într-o fotografie, se observă un ritm integrativ central, alături de o manifestare calitativă raportată la durata scrierii. Variaţiile în funcţie de psihicul cotidian şi de salturile datorate situaţiilor-limită alterează foarte puţin ritmul central.

A. Observaţia
1. Măsurarea trăsăturii : apăsată, netă, dreaptă, rapidă sau uşoară, păstoasă, curbă, lentă.
2. Traseul : direcţia, mărimea, forma, viteza, apăsarea, continuitatea, înclinarea scrierii, formele de legătură, accentele, spaţiile dintre rânduri, literele-tip.
3. Concluzii : semnele care se repetă sunt verificate la oamenii cu însuşiri asemănătoare.

B. Metode intuitiv-comprehensive
1. Identificarea cu mişcarea grafică pentru a aprecia energia, direcţia, amplitudinea, forma şi ritmul mişcării.
2. Interpretarea imaginii pentru a observa : voinţa, orientarea, forma de manifestare, stilul, organizarea.

C. Metode corelativ-empirice

1. Corelaţia dintre semnele scrierii şi însuşirile somato-psihice emanate ale „scriitorului" :
   a) controlând dacă o scriere analizată duce la trăsăturile cunoscute ale persoanei ;
   b) indicând cum ar trebui să scrie o persoană, după trăsăturile psihico-somatice cunoscute.
2. Evoluţia personalităţii omului respectiv şi a scrisului acestuia.

D. Metoda comparativă

Deosebirea scrisului omului cult de al celui incult, al copilului de al adultului, al bărbatului de al femeii, al omului normal de al celui anormal.

E. Cazuri excepţionale

1. Studierea caracterelor puternic realizate, a marilor creatori.
2. Diversele maladii observabile în scris în comparaţie cu un mecanism grafic normal.

F. Metode experimentale

1. Modificarea scrisului în teste (mai mare, mai repede, mai frumos).
2. Mascarea scrisului, imitarea altui scris.
3. Înregistrarea grafologică a presiunii, vitezei, traiectului, periodicităţii unui scris.

Presiunea se poate măsura astfel : se scrie pe un plan rulant, ale cărui mişcări sunt compensate de forţa contrară a unui dinamometru, şi se înregistrează oscilaţiile planului, obţinându-se parcursul liniar şi presiunea scrierii (constantă la aceeaşi persoană, 200-300 g) şi curba grafologică personală.

Această metodă (numită metoda Malespine) are aplicaţii în psihologie, neurologie, caracterogie, psihotehnie, morfo-psihologie şi în special în medicina legală.

4. Grafometria

Măsurarea presiunii, a crispării degetului permite, prin combinaţia a 21 de trăsături, caracterizarea generală a unei persoane (Théa S. Lewinson). Componentele metrice generale şi particulare pot fi analizate statistic. Metoda a fost folosită medical de Héléna de Gobineau şi de Perron (pentru depistarea epilepticilor).

În sens psihanalitic, toate testele cer o proiecţie a cuvântului. Când ne privim propriul scris, ne exprimăm. În scris, coeficientul general şi particular îşi asumă o valoare grăitoare, făcând parte din gesturile specifice omului cult.

CAPITOLUL III

O lume de semne cu semnificaţie

1. Steinberg crede că semnătura e hieroglifa omului modern ; într-adevăr, ea îl reprezintă, la bancă, de exemplu

Grafologia trebuie pusă în relaţie cu studiul fizionomiei, iar concluziile grafologice pot fi plasate undeva între ştiinţa psihologiei umane şi arta divinatorie. Se poate admite că în subtilele forme grafice sunt înscrise presiunile logice ale destinului, ceea ce face din grafologie o ştiinţă adjuvantă diagnosticelor psihologice. Parodiind cunoscutul citat al lui Buffon („*Le style c'est l'homme-même*"), putem afirma că scrisul este revelator pentru fiinţa umană, alături de gesturi şi de fizionomie.

Textul de analizat nu trebuie să fie scris sub control, nu se recomandă să fie scris cu creionul (e necesar să ţinem seama, în analiza noastră, de sensibilitatea peniţei stiloului) şi este indicat să fie scris pe o coală liniată (nu neapărat, dar relaţia scrisului cu aceste linii este interesantă pentru grafologie). Nu se acceptă copierea unui text, întrucât în textul copiat nu se dezvăluie sentimentele redactării ; literele trebuie trasate astfel încât spontaneitatea şi reflecţia sufletului să nu fie trucate. O grafie trucată, falsificată (litere înalte, înclinări, deghizări) ajută însă şi ea la formarea imaginii personalităţii.

Grafologia constă în „studierea scrisului pentru determinarea calităţilor autorului lui"[1].

2. Pentru cei vechi şi după Roland Barthes, „iscălitura e semnul dorinţei"

Începuturile grafologiei pornesc de la observarea relaţiei dintre scriere şi caracterul individual (Aristotel, Demetrios din Faleron, Suetoniu). Pentru savanţii chinezi (Kuo Jo Xu) şi pentru cei japonezi (Okakura), trăsăturile scrisului reprezintă o oglindă a întregii vieţi, revelând secrete mistice iniţiaţilor ce îl cercetează. Primul studiu de grafologie îi aparţine lui C. Baldi, filosof din Bologna, care scrie în 1622 *Trattato come de una lettera missiva sè conoscano la natura e qualità dello scrittore*. Printre precursorii artei grafologice trebuie enumeraţi Leibniz şi Moreau de Sarthe (profesor la Facultatea de Medicină din Paris), care observă relaţia dintre arta scrierii şi fizionomie. În 1812, E. Hocquart scrie o altă carte consacrată grafologiei : *L'Art de juger de l'esprit et du caractère des hommes sur leur écriture*... Ulterior, observaţii asupra scrierii apar în operele lui S. Collet, E.A. Poe, W. Scott, H. de Balzac, Humboldt, Fournier, Georges Sand, Saint-Beuve, Al. Dumas-fiul. În 1863 apare în Germania o lucrare a lui M. Henze, *Chirogrammatomacie*, iar în 1866, J.B. Delestre publică o lucrare despre fizionomie, în care scrisul apare ca „ţâşnire materializată" a gândirii : *De la physionomie*.

Părintele grafologiei este socotit abatele Michon care publică, în 1872, împreună cu chiromantul Desbarolles, *Les Mystères de*

1. A. Athanasiu, *Scris şi personalitate*, p. 5.

l'écriture. Scrisul este un gest grafic, şi abatele Michon stabileşte ideea că fiecărui semn îi corespunde o însuşire, iar lipsa unei calităţi ar însemna existenţa opusului ei. Datele stabilite au fost verificate de Crépieux Jamin, care a exclus ideea semnului fix şi a descoperit că există şapte dominante ale scrierii : viteza, presiunea, forma, direcţia, dimensiunea, continuitatea şi ordinea.

Aceste idei au fost preluate de Hans H. Busse şi W. Preyer. În 1895, în *Psychologie des Schreibens*, şcoala germană introduce metoda observaţiei, admiţând relaţia dintre caracterul scrierii şi caracterul celui care scrie. Scrierea este considerată o unitate, importante fiind ritmul, intensitatea, direcţia şi distribuţia semnelor pe hârtie. L. Klages şi Saudelek pun în valoare complexele psihice şi verifică experimental, cu ajutorul cinematografiei, viteza, deghizarea scrisului şi scrisul orbilor. Dr. M. Pulver pune grafologia în relaţie cu psihologia abisală, stabilind patru trăsături pozitive şi negative, admise şi de W. Hégar. În România, de grafologie s-au ocupat C.I. Parhon şi I. Biberi, A. Athanasiu şi L. Ionescu.

3. Pentru scris, învăţat din copilărie, omul uzează de mâna dreaptă, de mâna stângă sau chiar de picior. Astăzi, cei mici scriu de la trei ani pe calculator...

Iniţial voluntar la copil sau la adultul analfabet, scrisul porneşte de la impresiile create pe retină de caracterele grafice. Pe căile optice, acestea se transmit până la lobii posteriori ai emisferelor cerebrale (într-o zonă de percepţie, aflată pe marginea scizurii calcariene a scoarţei occipitale), apoi sunt transmise în zona

centrilor vizual-verbali (pe faţa externă a emisferei cerebrale, în cuta curbă ce leagă scoarţa parietală posterioară de regiunea temporală) ; cu ajutorul auzului şi al centrilor sensibilităţii auditive ai scoarţei temporale, individul va învăţa să cunoască semnificaţiile acustice şi verbale ale semnelor grafice. Cel care învaţă să scrie imită caracterele vizibile şi aude consoane şi vocale în cuvinte. Sensibilitatea tactilă ajută la ţinerea instrumentului de scris şi se pare că există un centru de coordonare a scrisului, echivalent al centrului lui Broca, responsabil pentru limbaj. La actul scrierii participă aşadar analizatorul optic şi zona motorie chinestezică, realizându-se un sistem de interferenţă între primul sistem de semnalizare şi cel de-al doilea. Pentru scris, achiziţie umană relativ recentă (el datează cam de cinci mii de ani), are mai puţină importanţă existenţa sau lipsa unui centru de coordonare, determinant fiind faptul că se fac o serie de legături senzoriale şi motorii, care susţin mişcarea grafică, ritmul şi direcţia cu ajutorul a diferite puncte din circuitul cerebral.

Prin intermediul imaginilor chinestezice se ajunge la obişnuinţă, şi actul conştient devine subconştient, fapt verificat prin feed-back. Imaginea internă a cuvântului şi cea externă a scrisului, disociate la început, devin treptat automate, se simplifică şi se coordonează, eliminându-se astfel mişcările parazite. La început, mâna „nu-l ascultă" pe copil, apoi deprinderea grafică se fixează, intră în releul central subcortical, stabilind legături cu hipofiza şi cu sistemul neuro-motor, în special cu reglările psihice. Scrisul se află în dependenţă faţă de scoarţa cerebrală, iar ordinul de execuţie este trimis corpului prin talamus.

Rezultă că scrisul e o mişcare voluntară secundar automatizată, un produs condiţionat asociativ care se supune legilor activităţii

nervoase superioare. Ca mişcare voluntară care devine treptat automată, scrisul îl caracterizează exclusiv pe om (animalele nu pot scrie).

Pentru a trasa o linie verticală de sus în jos, degetul mare şi indexul trebuie să *flexeze*, iar pentru o linie de jos în sus, falangele se redresează prin *extensie*. Trăsăturile orizontale de la stânga la dreapta îndepărtează mâna prin *abducţie*, iar cele de la dreapta la stânga creează o *aducţie*.

Din perspectiva atitudinii şi a mimicii, *abducţia* şi *extensia* aparţin redresării, desfăşurării gesturilor ample, centrifuge, iar *flexia* şi *aducţia* depind de forţa de retracţie, de repliere, de un gest centripet. *Extensia* şi *abducţia* vor caracteriza o dispoziţie obişnuită a talamusului, pe când *flexia* şi *aducţia* vor trăda o dominantă cerebro-medulară.

4. Fiziologia scrisului

În fiziologia scrisului intervin o funcţie de înscriere (flexie – extensie), realizată cu ajutorul primelor trei degete inscriptoare, şi o funcţie cursivă, de deplasare a mâinii şi de legare a literelor unui cuvânt îndeplinită de degetul pasiv, de pe marginea internă a mâinii.

Punctul de rotaţie e oferit de cot sau de un alt segment al membrului superior.

Modurile de ţinere a instrumentului de scris îmbracă patru aspecte care ţin de fiziologia mişcării :

- tipul *solidar* – instrumentul de scris este ţinut apăsat între degetul mare şi ultimele două falange ale indexului, strâns lipit de toc în genul unei atele ; din mişcările grafice de

du-te-vino vor rezulta trăsături rectilinii, fără legături între litere (fig. 26);

- tipul *îndoit* - modalitatea obişnuită la copil, în care există contracţii de efort, dând o scriere dreaptă, de dimensiuni moderate (fig. 27);
- tipul *fixat* - falangeta indexului se găseşte imobilizată activ în axa falanginei, rezultând o scriere cu trăsături rectilinii, alungite, apăsate, rotunjite, distanţate, cu bucle inferioare combinate (fig. 28);
- tipul *combinat* - fiziologic natural, în care falangina şi falangeta indexului creează o scriere cu bucle înclinate, legate (fig. 29).

Există o modalitate de ţinere a tocului mai aproape de peniţă (tipul solidar şi tipul îndoit), ceea ce exprimă fermitate, rezistenţă şi constrângere şi o modalitate de ţinere mai lejeră, „lungă" (tipul fixat şi combinat), care dă trăsături largi şi regulate, cu bucle în care domină curbele, semnalând lipsa constrângerii şi a rezistenţei[2].

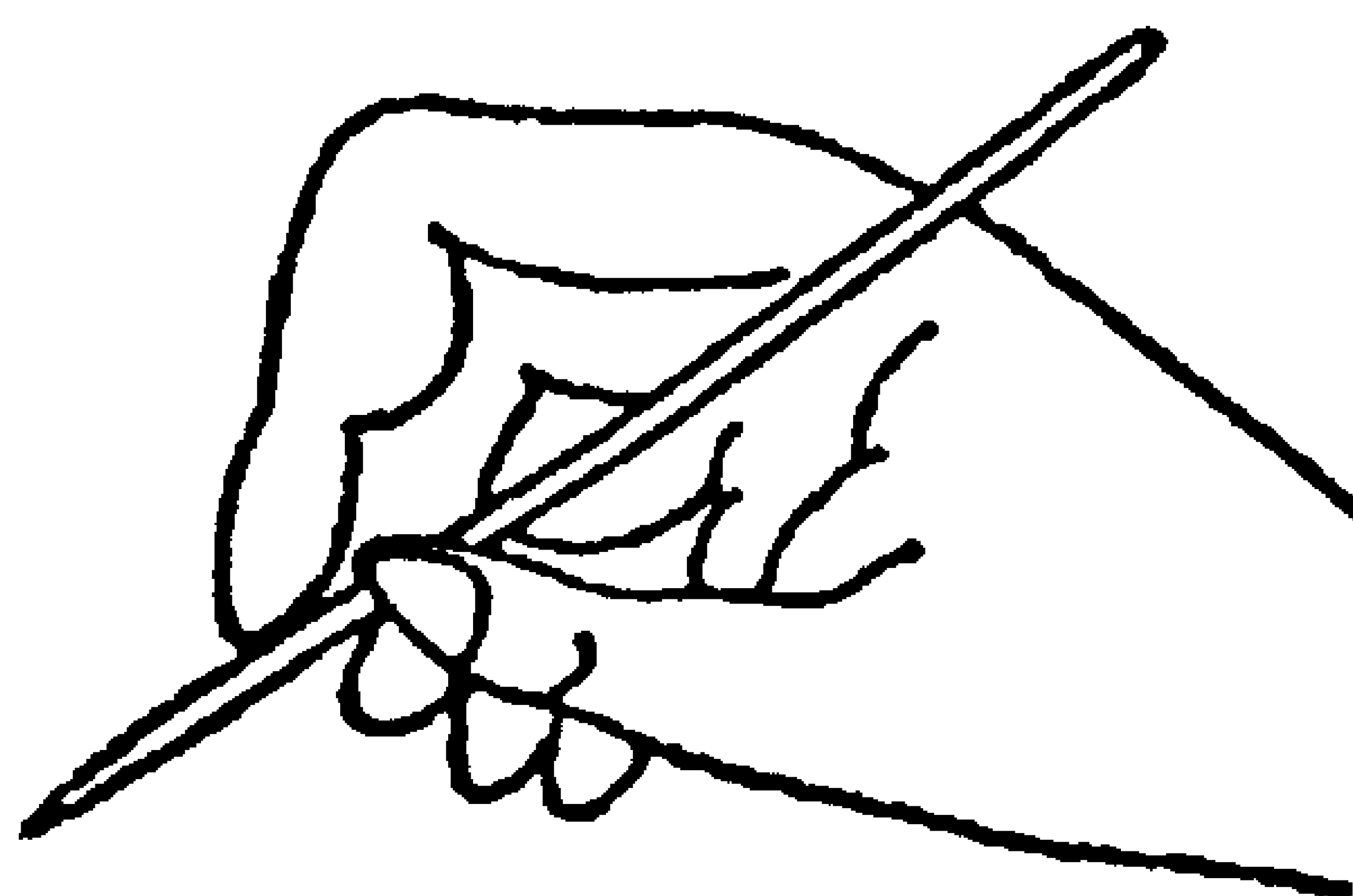

Fig. 26 - Tipul solidar

2. *Cf.* A. Athanasiu, *Ibidem*, pp. 25-27.

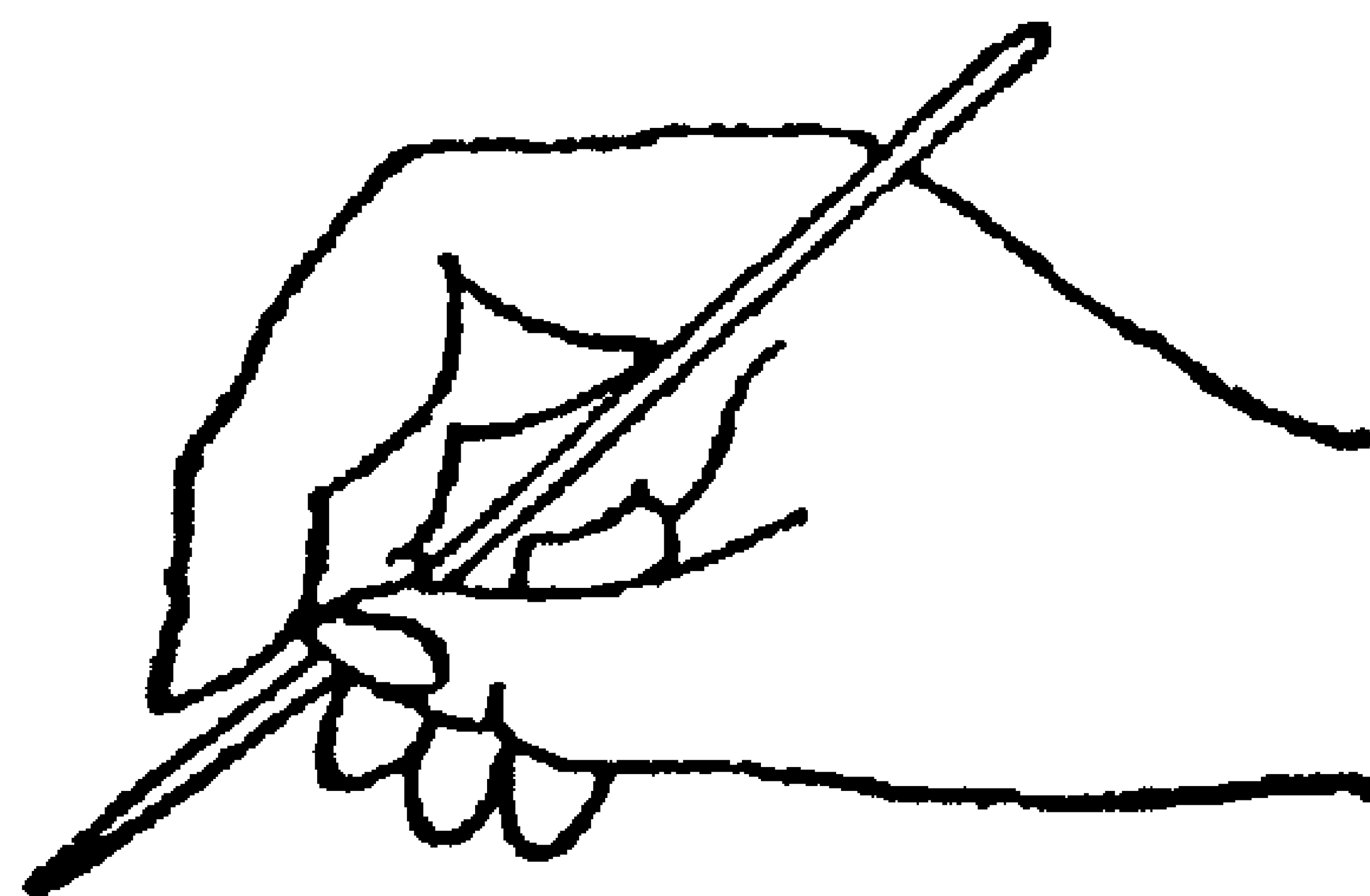

Fig. 27 – Tipul îndoit

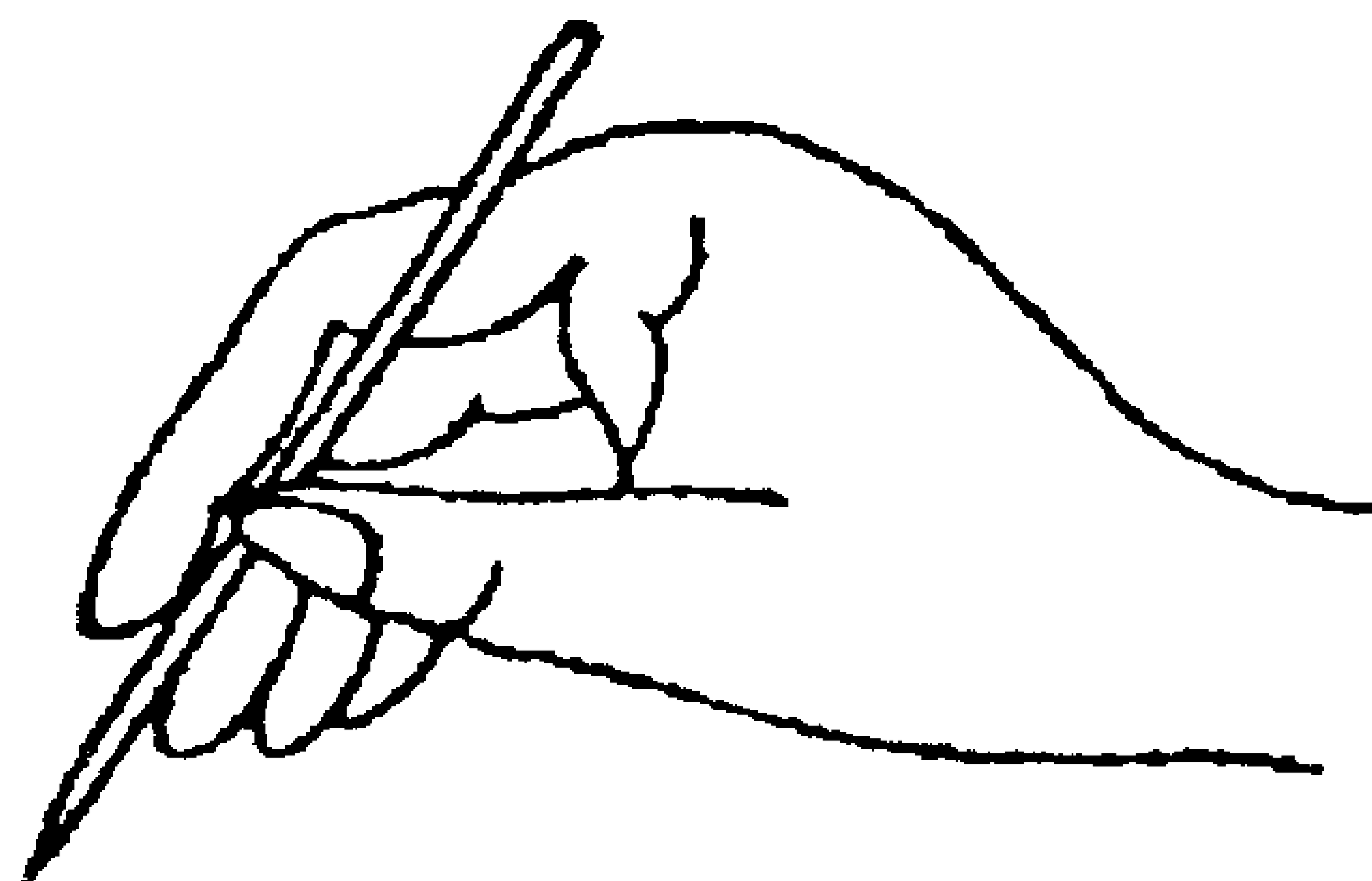

Fig. 28 – Tipul fixat

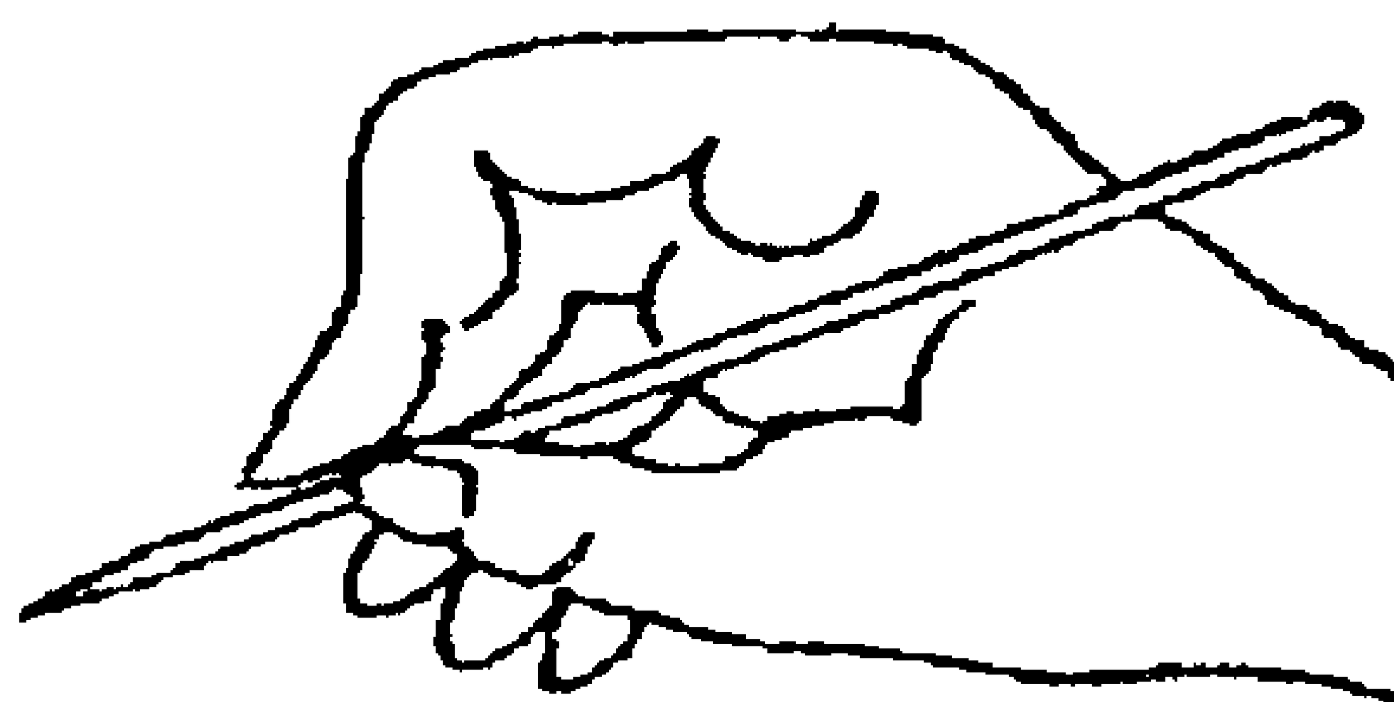

Fig. 29 – Tipul combinat

5. Trăsături generale ale scrisului

Putem admite existenţa câtorva trăsături generale :

a) gestul grafic este sub influenţa creierului (şi cei fără mâini pot scrie ; a existat o artistă, Aimée Rapin, care scria şi picta cu piciorul) (fig. 30) ;

Genève, 6 XI 01.

Bien chère Madame,
Merci de v. petit signe
de vie, qui a devancé
le nôtre, retardé par
les nombreuses occupa-
-tions du retour.
Si l'on ne voit pas
trop de mauvaises cho-
-ses d.s mes hiéroglyphes

Fig. 30 – Scrisul lui Aimée Rapin (1901)

b) când se scrie, eul este în activitate, autocontrolul aflându-se la o intensitate maximă acolo unde se face efortul şi la o intensitate minimă la extremităţile semnelor ;
c) scrierea naturală poate fi modificată voluntar şi se poate observa ceea ce este intenţionat ;
d) instinctiv, cel care scrie trasează literele, chiar în condiţii dificile, în forme obişnuite.

CAPITOLUL IV

Manifestarea individualității prin scris

1. Ritmul cosmic se străvede și în scris

• Ritmurile de adâncime condiționează psihismul uman și vitalitatea se *stră-vede* în ritmul grafic.

- ritmul grafic poate fi *natural* (simplu, în concordanță cu ceea ce se scrie) : persoana e naturală (fig. 31) ;
- ritmul grafic poate fi *artificial* (căutat, voit, aranjat) : persoana e artificială, căutată (fig. 32) ;
- ritmul grafic poate fi *liber* (accentuat trohaic / _ sau dactilic _ / _, cu tensiunea eliberată în final, așa cum se întâmplă când scriem *u*) : persoana e liberă ;
- ritmul grafic poate fi *blocat* (accentuat iambic _ /, cu o tensiune neeliberată, creatoare de unghiuri și rotunduri, ca atunci când scriem *m*) : persoana este tensionată (fig. 33) ;
- ritmul grafic poate fi *echilibrat* (când e aproape egal cu el însuși) : persoana e sănătoasă (fig. 34) ;
- ritmul grafic poate fi *perturbat* (de exemplu la bolnavii de inimă apar din când în când în text mici puncte nemotivate) : persoana are anumite tulburări.

Când starea afectivă se modifică, se schimbă și masa grafică. O impulsivitate neobișnuită nu permite o desfășurare echilibrată a spațiului grafic.

Fig. 31 – Camil Petrescu, ritm grafic natural, crispat, în concordanţă cu spaima exprimată în scris

Fiind un gest, scrisul poate fi analizat după :

- energie (moale, energic, tăios, amorf, oscilant, violent, capricios) ;
- direcţie (ascendentă, descendentă, centripetă, centrifugă) ;

Ştefan Aug. Doinaş

Crucea

Când ţara mea arde, eu vreau să privesc
[illegible] noapte de vară.
Eu caut cu ochiul sub cortul ceresc
a [illegible] crucea stelară.
Aproape, de-asupra hotarului meu
mă-ntâmpină - această figură
a cărei răspântie arată mereu
o forţă abstractă şi pură.
Grăunţi arzătoare fugind din pământ
se-nalţă-n văzduhuri străine.
Cad tije uscate, stârnite de vânt,
petale de foc [illegible].
Eu stau neînvins ca-ntr-o mantă de fier
atent la vârtejuri astrale
la cele cinci puncte aprinse pe cer,
[illegible] se [illegible] egale.
Eu ştiu că luminile lumii dispar
ca toate-n descreştere curbă.
Dar steaua aceasta ca pietre de jar
nimica nicicând n-o conturbă.
Când ţara mea arde de jur-împrejur
pe stâlpi luminoşi, ca un templu,
cu ochii pierduţi în templul azur
o cruce de astre contemplu.
Şi [illegible] se [illegible]
cu [illegible] şi [illegible].
[illegible]
[illegible] [illegible].
Celelalte [illegible] şi se schimbă mereu.
Pe cer, singuratica steauă
atinge hotarele neamului meu
[illegible] în lumina supremă.

Fig. 32 – Ritm grafic artificial, căutat, aranjat

– amplitudine (cu proiecţie în afară, amplu, scurt, apropiat de corp);

Fig. 33 – Ritm grafic tensionat ; *m* este caracteristic

- ritm (lent, sacadat, incoerent, crispat, rapid, accelerat, cu cadenţă inegală) ;
- formă (rotunjit, ascuţit, simplu, natural).

Fig. 34 – Mircea Cărtărescu, ritm grafic echilibrat autorul este sigur de el însuşi

Aristotel afirma că poate caracteriza sufletul oamenilor prin scriere; Suetoniu remarca scrisul lui Augustus, care nu separa cuvintele, concluzionând că acesta neglija detaliile în favoarea marilor ansambluri.

În 1830, abatele Flandrin studiază autografe, în încercarea de a sistematiza ştiinţa grafologică, iar abatele Michon, predicator şi romancier, analizează trăsăturile scrisului ca pe o artă de a prevedea viitorul.

Dacă admitem că întregul corp formează o totalitate în care partea este legată de întreg şi că orice mişcare interioară presupune o reacţie exterioară, cu o semnificaţie similară, putem crede că ritmul scrierii, ca repetiţie de unităţi analoage, la intervale de

timp analoage, este o expresie a vitalităţii. Diferitele părţi ale corpului sunt într-o legătură strânsă, animate de aceleaşi impulsuri, şi temperamentul celui care scrie poate fi evidenţiat la fel ca temperamentul unui desenator sau pictor.

Întregul univers este ritmic (zi/noapte, flux/reflux, bătăile inimii), iar ritmurile psihologice ale individului condiţionează scrierea. Ritmul grafic, natural sau artificial, liber sau blocat, este un reflex al ritmului oral. Se poate vedea cum troheul (/ _) sau dactilul (_ / _), existente în poezie şi în muzică, se regăsesc în scris, sau cum ritmul tensionat, iambic (_ /) apare în scrisul ascendent. Dispunerea armonioasă în pagină a unei scrisori semnifică netulburarea impulsurilor grafice prin acţiunea unor tensiuni latente, fizice sau psihice. Înainte de a trece la analiza scrisului, trebuie să analizăm condiţionarea temperamentului inserat în ritmul societăţii[3] . Ochiul exercită un control asupra scrisului, dar se

---

3. Temperamentul (< lat. *temperamentum*, „diluare", „moderare", după Galenus şi Hipocrate) este o caracteristică dinamică a organismului, cunoscînd mai multe variante : coleric, flegmatic, sangvinic şi melancolic. Temperamentul derivă din structura morfo-funcţională şi se extinde şi asupra a ceea ce este ereditar, şi asupra a ceea ce este dobândit. Calităţile intelectuale şi morale au fost analizate pe structurile de activitate superioară, temperamentul fiind stăpânit, reglat şi investit în activităţile noastre, legate de afectivitate, sensibilitate etc. Se admite că melancolicul şi flegmaticul sunt introvertiţi, iar colericul şi sangvinicul sunt extravertiţi. Prin educaţie, parametrii originari pot fi orientaţi într-o oarecare măsură.
Caracteristicile tipului melancolic : depresie, inactivitate, astenie, pesimism.
Caracteristicile tipului flegmatic : calm, lentoare, intensitate afectivă redusă, durabilitatea sentimentului, răbdare naturală, înclinaţie spre rutină, refuzul schimbării.
Caracteristicile tipului coleric : caracter neechilibrat, excitabil, inhibiţie redusă, afectivitate, impulsivitate, agitaţie, nerăbdare, caracter exploziv, agitaţie, oscilaţie între activitate tumultuoasă şi depresie, înclinaţie spre alarmă.

poate observa că unii oameni care şi-au pierdut vederea scriu la fel ca înainte de aceasta, întrucât orice mişcare umană spontană este condiţionată inconştient de o imagine directoare personală.

Alături de mimică, ce imită, reproduce şi prelungeşte, presupunând o mişcare simbolică (datorată imaginaţiei şi trimiţând spre o abstracţiune) şi una metaforică (care se raportează la o imagine concretă), scrisul este un gest expresiv, în care există un spectator real (cel căruia i se adresează scrisul) şi unul imaginar (exterior sau interior). Scrisul a fost comparat cu mişcarea unui actor, putând fi identificate mai multe atitudini :

- tendinţa de a atrage atenţia (complexul lui Herostrat) ;
- impulsiuni reprezentative, pantomimice (simbolice şi metaforice) (fig. 35).

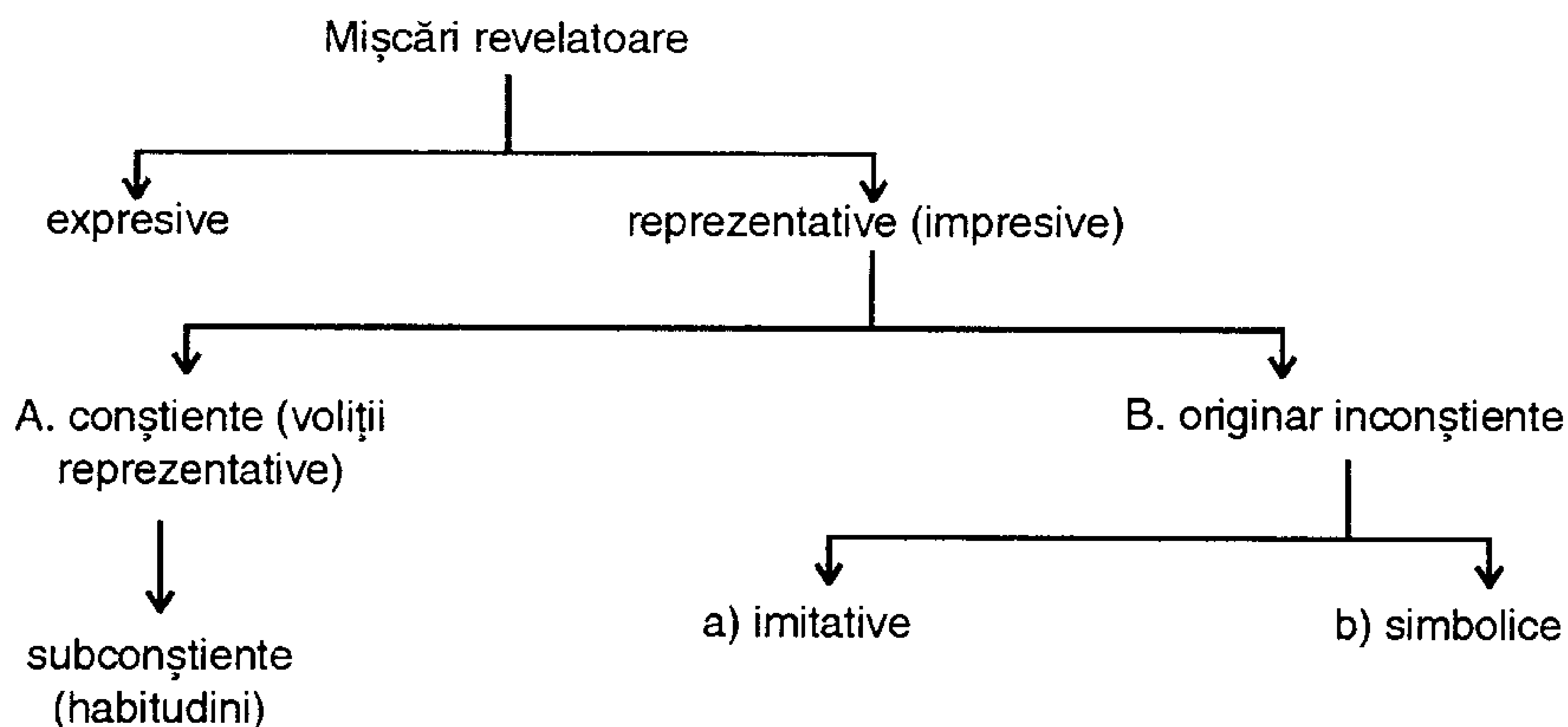

Fig. 35

Caracteristicile tipului sangvinic : puternic echilibrat, rapiditate, vioiciune, calm, emoţii intense, sentimente superficiale, năzuinţa spre schimbare, instabilitatea intereselor şi înclinaţiilor, distribuţie şi combinare simplă a intereselor şi atenţiei, adaptabilitate, restabilirea după şocuri, relativă constanţă în menţinerea rezistenţei şi a echilibrului psihic (*cf.* P. Popescu-Neveanu, *Dicţionar de psihologie*, pp. 705-808.)

Din perspectiva actului intenţional care este scrierea, cel care scrie poate căuta un anumit tip de hârtie sau cerneală (Alexandru Macedonski a scris fiecare capitol din *Thalassa* pe hârtie de culori diferite şi cu cerneală de culori diferite). Apoi, să notăm că există scrieri artificiale, răsturnate, prea mari sau stilizate.

O atitudine voluntară şi conştientă se poate traduce în scris prin mişcări la origine inconştiente. De exemplu, tendinţa de dominare a sinelui se manifestă prin diferenţa dintre înclinarea liniilor inferioare şi a celor superioare, pe de o parte, şi a corpului literelor, pe de altă parte (eventual trasarea barei literei *t* neobişnuit de sus). *Scrisul relevă anumite proprietăţi pe care cel care scrie caută să le ascundă*[4]. Gestul tipic se datorează unei forţe constante de organizare a manifestărilor reacţionale ale individualităţii. Este o schemă de viaţă care intră în acţiune. Un tip violent reacţionează la fel, indiferent de condiţiile de scris sau de o eventuală boală care modifică aspectul general al scrierii.

---

4. Relatările referitoare la rezultatele grafologiei sunt numeroase; celebre sunt interpretările realizate de Humboldt, interpretări care au dus la ruperea unor logodne, la desfacerea unor mariaje. Lăsându-le pe acestea la o parte, amintim succesul avut de poliţiştii americani în cadrul companiilor de asigurare (care vor apărea, cu siguranţă, în curând, şi la noi); cerând o probă a scrisului de la clienţii lor, poliţiştii realizau o clasificare a acestora: din prima grupă făceau parte cei care dispăreau după nouă ani; grupa a doua era formată din cei care dispăreau după 25 de ani; iar a treia grupă era formată din cei ce dispăreau după 50 de ani. Nu se ştie în ce măsură scrisul influenţa sau nu atitudinea companiei faţă de client.

2. Reprezentarea inconştientă în spaţiu

Inconştient, în faţa paginii albe, aşteptăm rezultatul exterior, apariţia literelor ; mişcarea noastră spontană ţine de selecţia conştientă şi inconştientă făcută în reprezentarea personală a literelor, silabelor, cuvintelor, chiar dacă ne-am propus un anumit model. A scrie înseamnă a parcurge un itinerar simbolic şi unul teatral, căci scrisul se adresează unui spectator prin hârtie, prin cerneală şi prin litera din text. Alături de atitudinile adresate receptorului remarcăm o serie de *ticuri*, de gesturi-tip involuntare (un gest forte şi unul slab, ca în scrisoarea lui Camil Petrescu către Al. Rosetti, cu multe puncte de suspensie, întrebări, reveniri) (fig. 36).

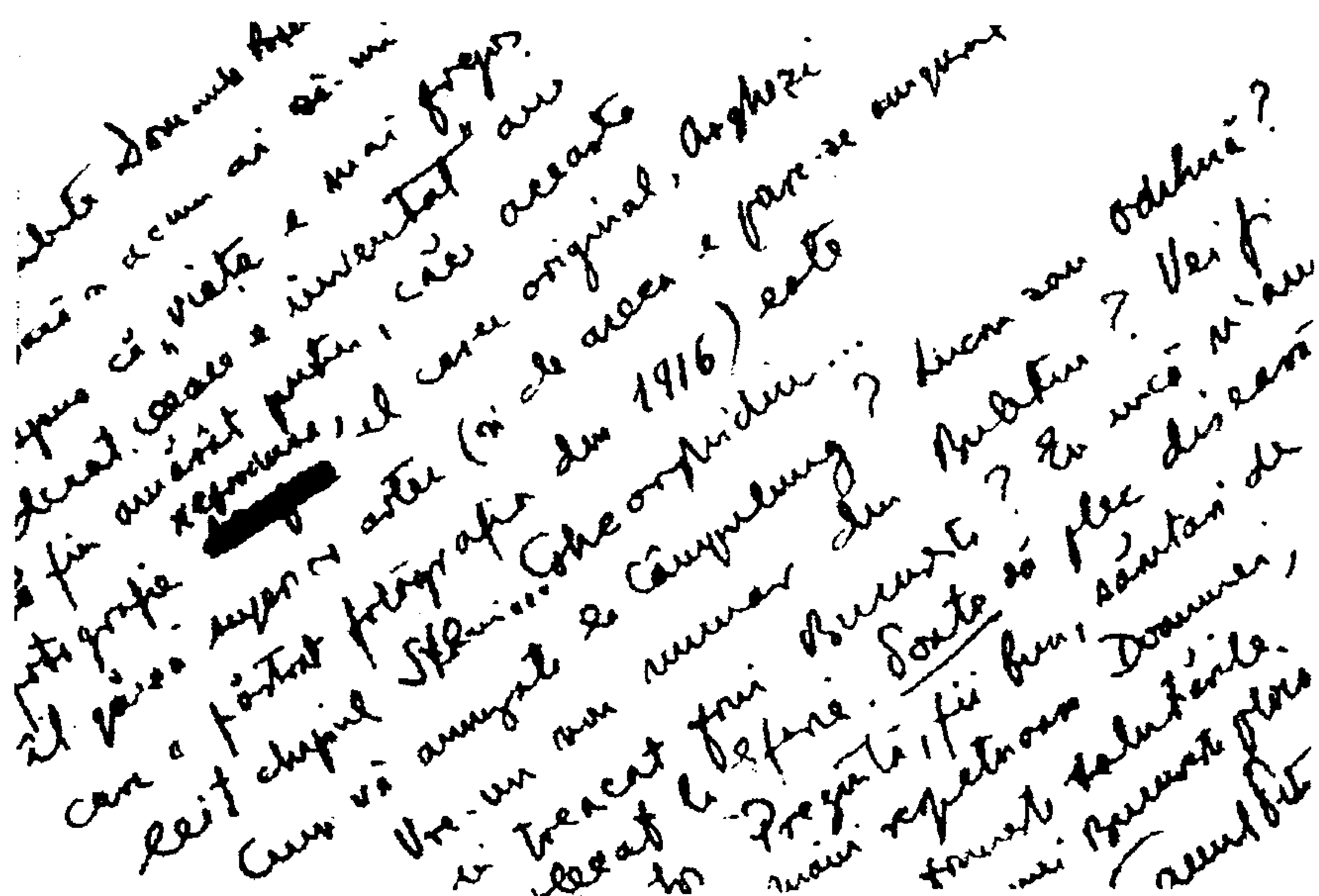

Fig. 36 – Scrisoare a lui Camil Petrescu, cu ticuri evidente : gest forte şi gest slab

Mişcarea grafică, pentru cei care scriu de la stânga la dreapta, corespunde următoarei reprezentări spaţiale (fig. 37) :

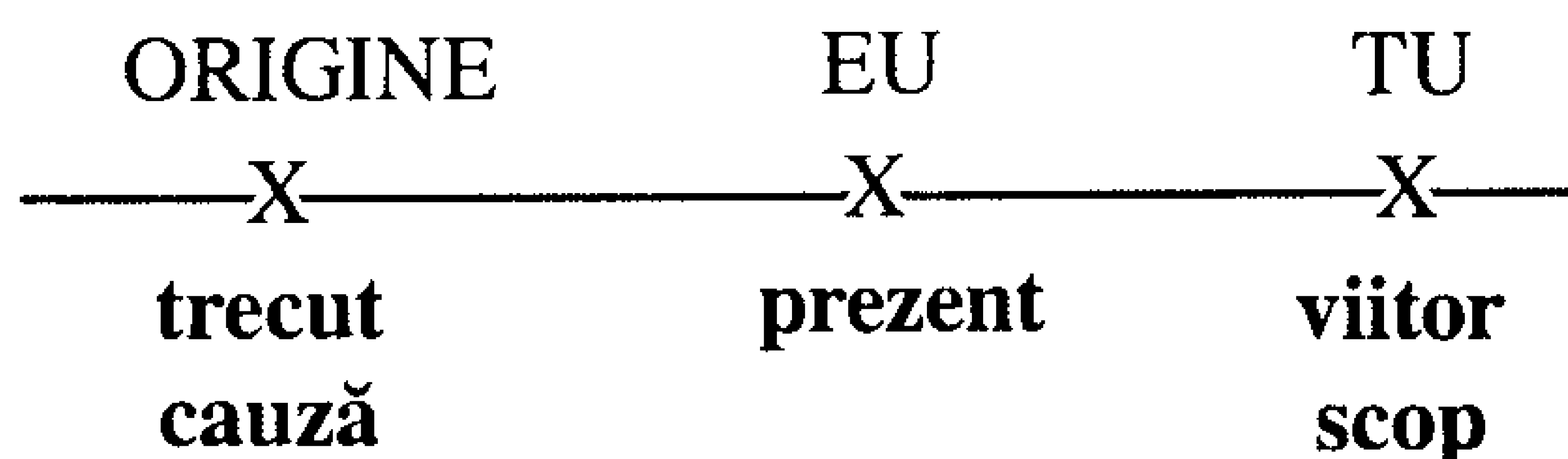

Fig. 37

În scrisul lui Ştefan Agopian, scriitor contemporan (n. 1947 ; studii de chimie), se poate observa încrederea în viitor, formaţia de om ordonat cu începutul paginii aliniat conform originii şi cauzei acceptate, cu finalul liber şi uşor ridicat deasupra liniei, cu scrisul legat sigur, fără corecturi şi pauze, cu un inconştient foarte puternic, marcat de depasanta inferioară a lui *p* şi *g*, care sugerează refulări nemărturisite (fig. 38).

Această schemă, în care EU este prezentul, TU este viitorul, şi originea se află în stânga, reprezentând trecutul, a fost completată (deşi completarea este discutabilă), în funcţie de timp şi de spaţiu (fig. 39).

Drept exemplificare oferim un fragment dintr-un text de Petre Dumitriu, autor cu un destin marcat de dorinţa de a se fixa în planul fizic, de îndreptarea spre un viitor pe care-l caută prin îndepărtarea de sine. În încercarea de a menţine ordinea se observă ruptura cu planul fizic conştient, în grafia cuvântului *şti*, mai ales a literei *ş*, personalitatea histrionică şi în schimbarea formei literelor, nevoia de a fi luat în seamă ; distanţele mari dintre cuvinte arată oboseală (fig. 40).

Tot o scriere contemporană, de astă dată feminină, delicată, cu multe sinuozităţi pe parcursul unui rând, cu mişcări de la stânga

Fig. 38 – Scrisul lui Ştefan Agopian, tânăr scriitor, sigur pe el (vezi forma literei *t*), ordonat şi hotărât, ascunzând nemulţumiri

la dreapta în interiorul unui cuvânt, ascunde o îndepărtare inconştientă de trecut, tendinţa de a menţine aparenţele şi de a masca

sfâşierea interioară ; este vorba de o poezie a Anei Blandiana, obosită şi uşor dezamăgită (fig. 41).

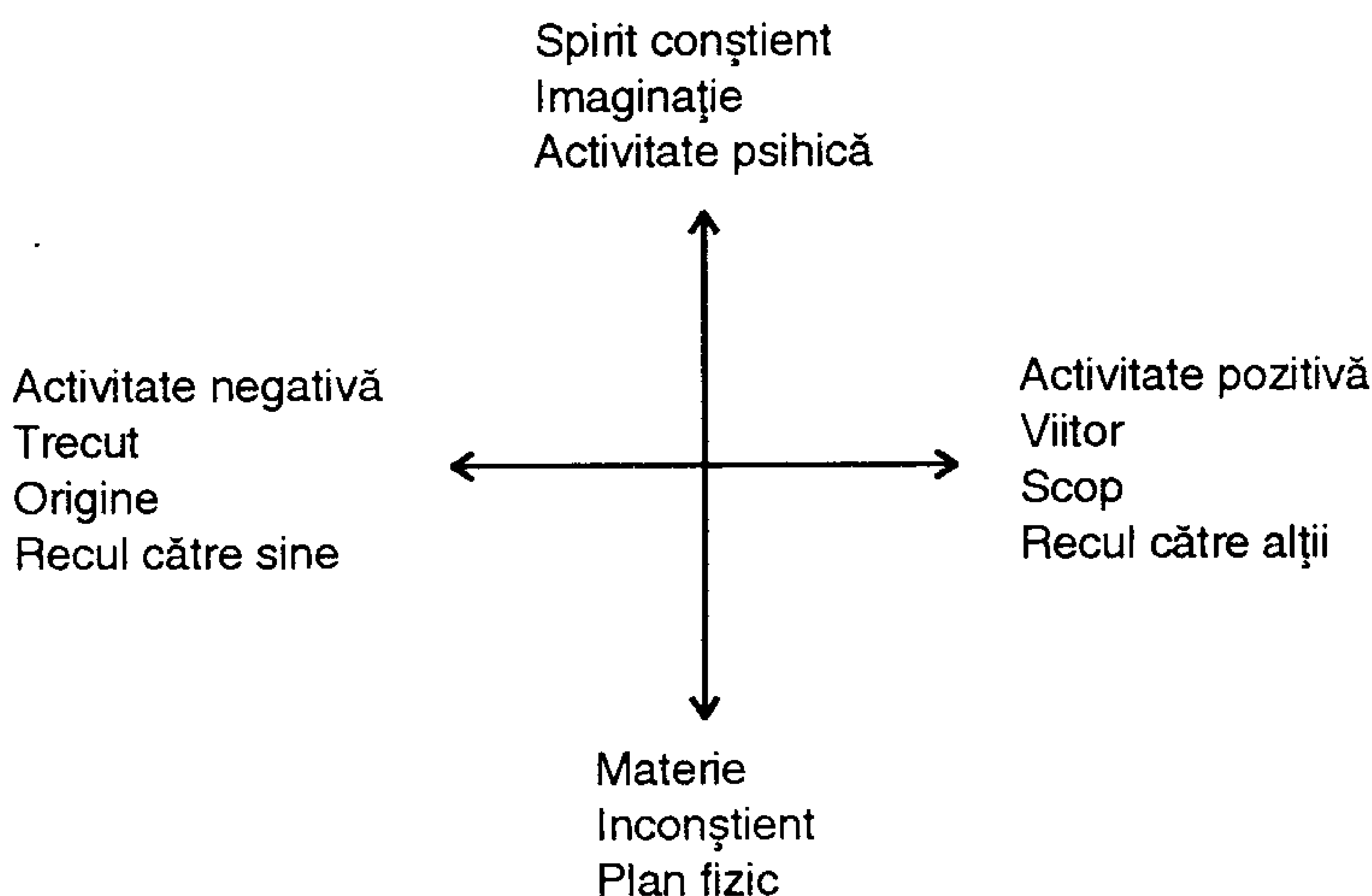

Fig. 39

Petre Dumitriu

NON CREDO : ORO

Fig. 40 – Facsimil după un text de Petre Dumitriu, unul dintre cei mai contestaţi scriitori contemporani, caracterizat prin histrionism ; se observă dorinţa de a se îndepărta de trecut şi de a păşi spre un viitor pozitiv.

Fig. 41 – Personalitate conştientă de sine (depasantele din semnătură), ordonată (scrisul ordonat), echilibrată (raportul dintre majuscule şi minuscule din text nu e mare), obosită (cele două cuvinte *fii* din rândurile 11 şi 12 sunt scrise diferit, al doilea cu separare), cu tendinţe baroce (fundele la *f*), hotărâtă (bara la *t*). Alinierea din stânga este deplasată.

Observăm că diferenţele dintre grafii ţin de personalitatea individului şi mai puţin de condiţionările primite de-a lungul educaţiei.

CAPITOLUL V

Particularitățile scrierii

Particularitățile fiecărei scrieri (ale fiecărui grafism) țin de:

1. formă;
2. dimensiune;
3. direcție (a, b, c);
4. presiune;
5. viteză;
6. continuitate;
7. ordine.

1. Forma

Indiferent de modelul adoptat, litera are mai multe părți: corpul, depasantele superioare (linii superscript) și depasantele inferioare (linii subscript). Copiilor li se prescriu diferite norme cu privire la mărimea literelor, proporția părților componente și raportul dintre ele (linia scrierii este orizontală, literele au aceeași înălțime, depasantele sunt proporționate, majusculele sunt regulate ca înălțime și lărgime, înclinarea axelor literelor este constantă și trăsăturile sunt paralele, se pune punctul pe *i*, se lasă margine sus, jos, lateral, se fac alineate, majusculele apar în situații determinate). Copilul adaptează regulile scrierii temperamentului său și, din nevoia de comunicare rapidă, își schimbă caligrafia,

accentuând, în funcţie de particularităţile individuale, ghirlanda (◡) sau arcada (⌒). În general, accentuarea flexiei sau a extensiei depinde de fiziologie: ghirlanda este o mişcare centrifugă, iar arcada – o mişcare centripetă, de unde ideea că arcada accentuează extensia, iar ghirlanda – flexia. Frecvenţa arcadei indică reţinere, iar cea a ghirlandei – sinceritate.

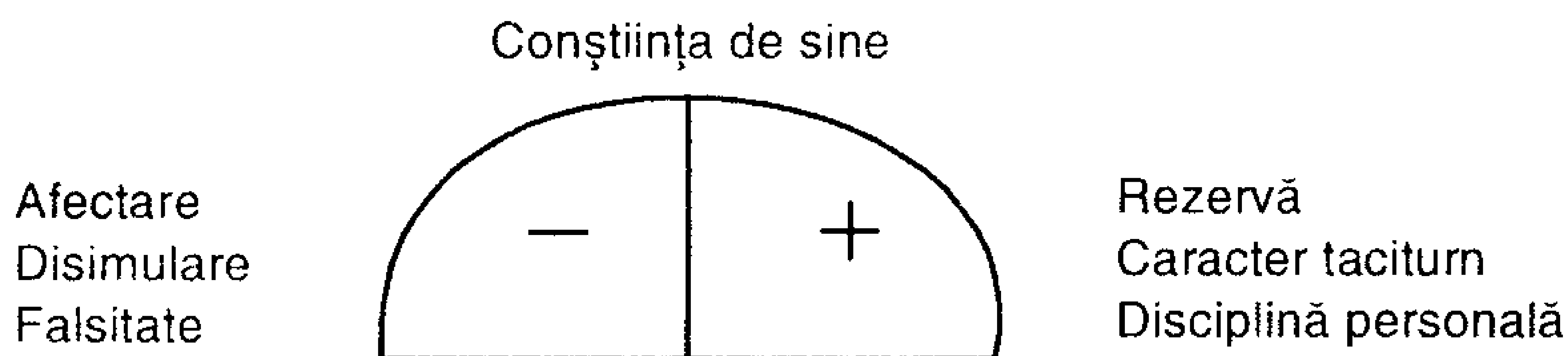

Fig. 42

Schema de mai sus arată că doi indivizi pot fi la fel de cinstiţi, numai că unul este cinstit datorită fermităţii naturii sale, pe când celălalt este din teama de a nu-şi vătăma reputaţia.

O scriere în ghirlandă, impresionată prin liniile delicate şi supuse unui control conştient, ca pentru a nu răni *alteritatea*, apare în scrisoarea lui I.D. Sârbu (fig. 43), scriitor contemporan, apreciat post mortem. Fiecare cuvânt e o întoarcere spre sine, fiecare literă porneşte şi se întoarce, se mişcă în sus sau în jos, încearcă să descopere o semnificaţie personală. Se observă depasantele inferioare puternice şi liniile în ghirlandă ale cuvintelor ridicate în mijloc, iniţialele mai mari decât corpul cuvântului şi o uşoară emfază barocă în diferenţele dintre barele la *t*, precum şi în scrierea lui *d* ca în greacă (δ). Ţine să-şi scoată în evidenţă părerea (vezi sublinierea sintagmei *un mic roman*). Emfaza se vede şi din cartea de vizită din incipitul scrisorii, e o formă de politeţe a ardeleanului şi a celui ce a suferit şi se vede liber.

ION D. SÎRBU

Craiova, 11. aug. 987

Stimate domnule Cristian I. Popescu,

Ion D. Sîrbu

Fig. 43 - Scrisul lui I.D. Sârbu în ghirlandă; se observă ritmul personal, cu spaţii inegale între cuvinte, dorinţa de a fi sincer şi de a-l proteja pe cel mai tânăr.

După Andrei Athanasiu[5], elevii unei şcoli de corecţie scriu în arcadă.

Scrierea în care predomină unghiul presupune un gest brusc şi deci rigiditate (vezi scrisul lui Bismark) (fig. 44). Unghiul, combativ, dinamic, poate duce la o scriere filiformă, când se disting ondulaţii, ghirlande şi arcade; aceasta semnifică o adevărată virtuozitate în simpatie şi adaptabilitate. În partea de sus a scării valorice din acest punct de vedere se situează scrierea lui Napoleon.

Traseul filiform este un indiciu al caracterului nervos, dar aici trebuie să facem distincţia dintre *traseul* filiform *primar* (cu

5. A. Athanasiu, *Ibidem*, p. 44.

presiune forte) şi cel *secundar* (cu presiune slabă), primul fiind atributul fiinţelor cu instincte sigure, iar cel de-al doilea aparţinând nervoşilor (când în forma literelor apare labilitatea). Trăsătura efilată şi filiformă la sfârşitul cuvântului semnifică şi contactul cu alteritatea : finalele subţiate devin simbolul unui comportament capabil de a-i înţelege pe cei din jur.

Fig. 44 – Scrisul lui Bismark în care predomină unghiurile

Există o *scriere simplă* (lipsită de volute, redusă ca amploare) indicând naturaleţe, sinceritate, modestie, dar şi absenţa fanteziei, şi o *scriere amplă* (cu forme mari, cu volute), care arată plenitudinea fanteziei ; în cazul unei scrieri banale, aceste caracteristici denotă o gândire confuză.

Literele *simplificate* pot fi, într-o scriere pozitivă, semnul originalităţii, al ordinii, simplităţii şi gustului, iar într-o scriere inferioară pot trăda utilitarismul, schematismul, sărăcia imaginativă. Scrierea *complicată*, cu bucle, sugerează un caracter ce caută artificialul, disimulatul :

2. Dimensiunea

În funcţie de amploarea gestului, scrierea se referă la gradul de expansiune a individului, în funcţie de mişcarea sufletească şi de tempoul biologic individual. Există o *scriere mare* (minusculele depăşesc trei milimetri) şi o *scriere mică* (minusculele nu depăşesc doi milimetri) ; o *scriere crescândă* (literele se măresc treptat, brusc sau în grup, sub formă de săbii ascuţite) ; o *scriere supra-înălţată* (alungirea depasantelor superioare şi depăşirea raportului 3/1 dintre majuscule şi minuscule) ; o *scriere subînălţată* (depasantele superioare şi majusculele sunt sub raportul 3/1) ; o *scriere dilatată*, respectiv *strânsă* (lăţimea literei depăşeşte înălţimea ; în al doilea caz, distanţa dintre două litere nu depăşeşte un milimetru).

Scrierea mare presupune planuri mari, expansiune a sentimentului, entuziasm, ardoare, dar şi surexcitare, exaltare. În planul voinţei, în sens pozitiv, s-ar traduce prin independenţă, iar în sens negativ, prin lipsă de concentrare, inconsecvenţă. În planul sentimentelor personale, o scriere mare presupune mândrie, demnitate, personalitate puternică, iar în sens negativ, orgoliu, vanitate, despotism, mania grandorii. *Scrierea mică* presupune, în sens pozitiv, simţul realităţii, obiectivitate, prudenţă, iar în sens negativ, vid, uscăciune, moliciune. În planul voinţei, scrierea mică ar arăta, în sens pozitiv, concentrare, sentiment al datoriei, iar în sens negativ, micime, meschinărie, limitare. În plan afectiv : respect, modestie, iar în sens negativ, îndoială, teamă, frământare.

Scrierea crescândă ar exprima o structură psihică susţinută, fără comprehensiune. Finalele crescânde semnifică naivitate (pentru adult, o astfel de scriere marchează o redusă capacitate de înţelegere).

Scrierea supraînălţată se manifestă mai ales la majuscula iniţială şi presupune un acces de mândrie interioară, care apare din timp în timp. *Scrierea subînălţată*, în care, în semnătură, depasantele sunt minuscule, exprimă modestie, umilinţă, chiar resemnare. S-a observat că mişcarea fizică (ca şi succesul material) duce la creşterea mărimii depasantelor. Zona depasantelor superioare se referă la realitate şi la viaţa intelectuală. Cei care accentuează zona inferioară sunt atenţi la valorile financiare, economice, iar depasantele inferioare cu lungimi diferite semnifică oboseala fizică şi psihică.

Scrierea dilatată şi cea *strânsă* se bazează pe raportul dintre lărgimea de bază şi înălţimea trăsăturilor pline. Într-o scriere strânsă, lărgimea este mai mică decât înălţimea literelor de bază. Normal, raportul este în jur de 1/1 ; scrierea dilatată depăşeşte raportul 4/3, lăţimea fiind mai mare decât înălţimea lor (fig. 45) ;

Scriere strînsă

Scriere de lărgime normală

Scriere largă

Fig. 45

În general, se scrie de la stânga la dreapta, cu mâna dreaptă. În aspectul strâns, mişcarea către scop (TU) este limitată, dar înseamnă, în sens pozitiv, stăpânire de sine. O scriere largă,

pozitivă, arată elan, ambiţie, sociabilitate, iar în sens negativ, indolenţă, superficialitate. Scrierea strânsă apare numai în condiţii nefireşti (artificiale), desemnând de multe ori ambiţie, zgârcenie, răutate.

3. Direcţia

a) *Direcţia scrierii*

Trebuie luate în considerare următoarele aspecte : orientarea gesturilor (dextrogire şi sinistrogire), direcţia rândurilor (ascendente, descendente ; convexe, concave), alinierea rândurilor (dacă sunt şerpuitoare, săltăreţe sau aliniate) şi înclinaţia (unghiul axei literelor faţă de linia de bază).

Orientarea gesturilor poate fi spre dreapta sau spre stânga, dar tendinţa generală este aceea a orientării spre dreapta. Astfel, trăsăturile finale sunt prelungite spre dreapta, în sus sau sunt curbate spre dreapta cu sau fără prelungire ; se poate înregistra însă şi înlocuirea legăturilor dextrogire cu bucle întoarse spre stânga (sinistrogire) :

h în loc de h

Dacă o deviaţie este o scurtare a drumului grafic, ea poate fi un semn al agilităţii intelectuale ; totuşi, creşterea sinistrogirităţii poate fi marcată de :

1. absenţa trăsăturilor finale dextrogire ;
2. întăriri sinistrogire : h în loc de h , a în loc de a;
3. adăugiri sinistrogire : b , n, m , x , u ;
4. derivaţii sinistrogire : d , g în loc de d , g .

De obicei, mişcările dextrogire sunt rapide, iar cele sinistrogire, combinate cu cele dextrogire, accentuează o mişcare, nu către TU (exterior), ca mişcarea dreaptă, ci către EU (origine), către lumea interioară.

Se admite că, în general, înclinarea spre dreapta presupune, într-o scriere pozitivă, dezinteresare, bunătate, simpatie, iar într-o scriere negativă, slăbiciune, lipsă de voinţă, dependenţă, pripeală. Înclinarea spre stânga pune accentul, în mod pozitiv, pe energie, independenţă, iar în plan negativ, pe egoism, interes, aviditate.

Trebuie observată zona în care se constată cu predilecţie aceste înclinaţii (tendinţe) :

- când depasantele superioare tind spre dreapta, ele marchează dorinţă de cunoaştere, optimism, deschidere spre nou ;
- dacă depasantele superioare tind spre stânga, ele exprimă o aplecare spre trecut, spre personal, istoric sau filosofic, sau spre speculaţia himerică ;
- în zona mediană, orientarea spre dreapta ar semnifica întărirea impulsiei spre lumea exterioară, iar orientarea spre stânga, egoism ;
- în zona inferioară, creşterea tendinţei spre dreapta ar însemna agresiune, instinct, sexualitate, iar tendinţa spre stânga, introversiune, narcisism.

b) *Direcţia rândurilor*

Cursul grafic normal este o mişcare de abducţie curbă. În şcoală se corectează această tendinţă în diferite moduri, scrisul liniar reprezentând o constantă relativ mică.

Linia ascendentă reprezintă de obicei grabă, speranţă, dar şi un temperament nervos, labil, ambiţios, agresiv.

Linia descendentă exprimă pesimism (nu filosofic) şi depresie.

Linia săltăreaţă (ascendentă sau descendentă) arată o luptă continuă pentru menţinerea unei imagini directoare personale.

Linia convexă traduce ardoare, repede stinsă ; cea *concavă*, neîncredere în sine.

Linia plonjată la sfârşitul rândului ar fi un impuls care depăşeşte scopul prin exces de ardoare.

În anumite boli gastro-intestinale, alternează linii divergente şi convergente.

c) *Înclinaţia*

Linia reală sau virtuală ar varia, în mod normal, între 20° şi 16°, iar scrierea perpendiculară are o poziţie mediană ; scrierea înclinată derivă istoric de la o scriere nelegată şi perpendiculară, care evoluează spre o scriere înclinată sau din nou perpendiculară (fig. 46).

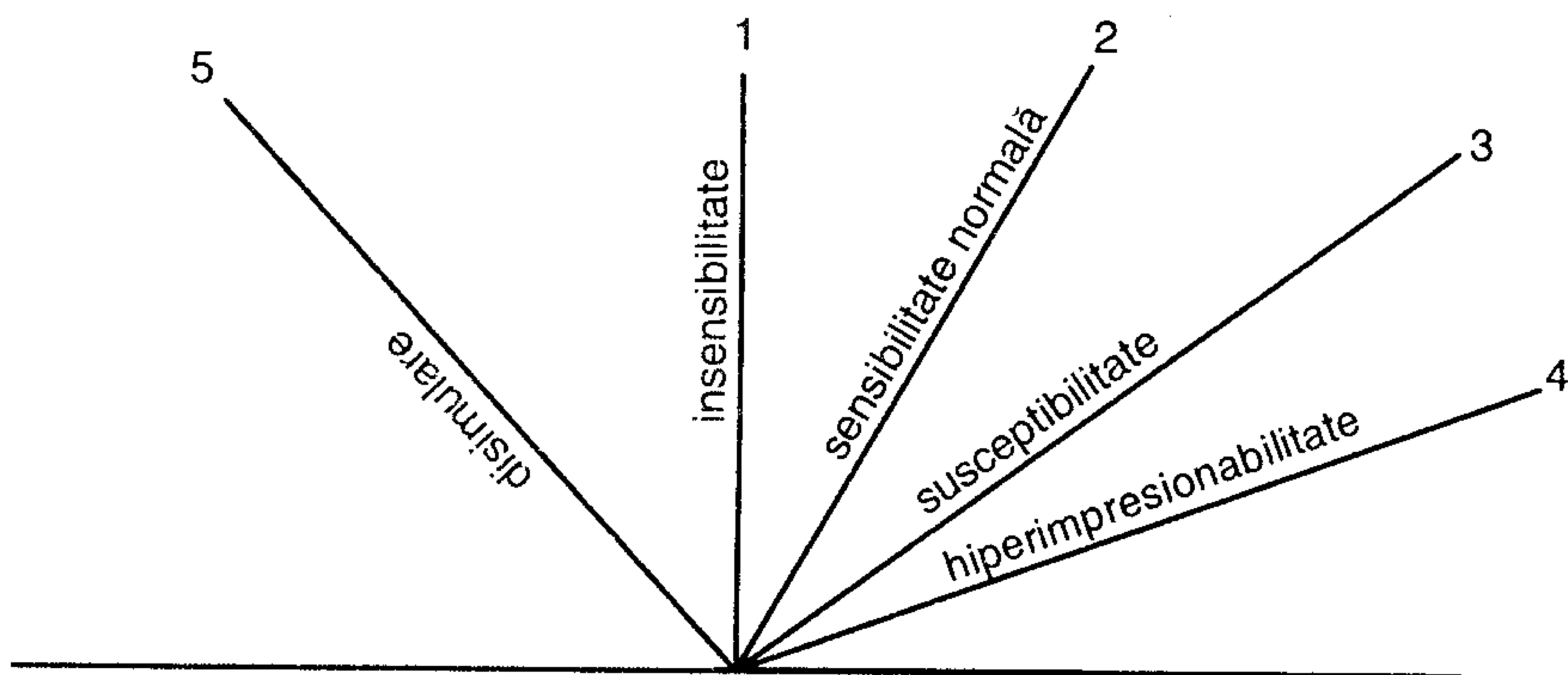

Fig. 46

Există scrieri de diverse înclinaţii :
- foarte înclinată (sub 30°) ;
- înclinată (până la 60°) ;
- redresată (între 60° şi 80°) ;
- dreaptă (90°) ;
- înclinată spre stânga (depăşeşte 90°) ;
- foarte înclinată spre stânga (120°).

Conform cu fiziologia mişcării grafice, *scrierea înclinată* arată scrisul firesc, pasionat, viu, plin de elan şi încredere. *Scrierea orientată spre stânga* exprimă rezervă, reprimarea sentimentelor, prudenţă. *Scrierea înclinată spre dreapta*, în formă grafică pozitivă, ar exprima starea afectiv-sentimentală a persoanei cu o natură pasionată, antren, sociabilitate, pe când, în sens negativ, ar însemna indisciplină, precipitare, agitaţie, inconsecvenţă.

Scrierea verticală pozitivă ar traduce predominarea raţiunii, disciplinei, organizării, iar într-o orientare negativă, răceală, izolare.

Scrierea răsturnată, în sens pozitiv, ar exprima stăpânire de sine, iar în sens negativ, afectare, disimulare.

4. Presiunea

În funcţie de instrumentul grafic, ea se datorează presiunii degetelor. Creionul zgârie suprafaţa hârtiei, stiloul îşi desparte vârful, iar pixul doar lunecă. Deşi depinde şi de caracterul peniţei (se preferă scrierile cu cerneală), energia desfăşurată se bazează pe mişcarea ascendentă şi descendentă, existând o scriere păstoasă (micşorarea unghiului peniţei) şi una netă (trăsături subţiri şi pline).

Presiunea în scris este în raport cu starea de tensiune psihică şi cu voinţa; în scrierile regulate, trăsătura fermă exprimă tenacitate, voinţă, iar în cele neregulate, forţa instinctelor.

Presiunea forte arată, în sens pozitiv, impulsiune, masculinitate, virilitate, combativitate, în timp ce în sens negativ ar traduce iritabilitate, violenţă, ambalare, agresivitate.

Presiunea slabă demonstrează, în aspect pozitiv, sensibilitate, emotivitate, iar în sens negativ exprimă susceptibilitate, timiditate.

Din punctul de vedere al voinţei active, presiunea crescută s-ar traduce prin energie, decizie, iar în sens negativ, prin inhibiţie, duritate.

Presiunea puternică denotă agilitate, adaptabilitate, iar presiunea slabă, indecizie, lipsă de iniţiativă.

5. Viteza

Aparent statică, pagina ne arată o unitate de timp, viteza actului grafic, în funcţie de condiţiile în care se scrie şi de numărul de semne pe pagină.

Viteza este mai mare la trăsăturile lungi; mişcarea e mai lentă la începutul şi sfârşitul rândului; mişcările de la stânga la dreapta sunt mai rapide şi mişcarea la schimbarea direcţiei este mai lentă.

Scrierea lentă presupune 100 de litere pe minut, iar cea rapidă mai mult de 180 de litere pe minut.

Scrierea rapidă: curgătoare, înclinată spre dreapta, cu depasantele alungite şi cu buclele depasantelor inferioare deplasate spre dreapta; barele de la *t* sunt subţiri şi prelungite, aşezate în dreapta bastonului, pe care nu-l taie; punctele de pe *i* sunt deplasate spre dreapta; scriere cu ghirlande, filiformă, dilatată;

grad de legătură crescut; amplificări ale literelor; scriere ascuţită; litere executate cu neatenţie; direcţia minusculelor ascendentă; direcţia literelor în general, centrifugă.

Scriere lentă: scriere cu unghiuri, arcade, schimbări de direcţie, înclinată variabil, îngrijită, complicată, păstoasă, strânsă, accentuând finala spre stânga, cu grad de legătură redus, cu accente normal puse şi cu direcţie normală.

Scrierea se poate modifica în sens pozitiv, în funcţie de condiţiile în care este pus individul. Grafismul spontan şi afectiv este rapid, el caracterizează naturile sangvine, emotive, putând însemna şi excitare.

Scrierea lentă înseamnă, în sens pozitiv, siguranţă, stăpânire de sine, iar în sens negativ, spirit obtuz, indolenţă.

Scrierea rapidă exprimă, în sens pozitiv, agilitate, iar în sens negativ, agitaţie.

6. Continuitatea

După regulile caligrafice, elementele grafice trebuie să se lege între ele. În funcţie de acest criteriu, există o *scriere înlănţuită* (legături neobişnuite); o *scriere grupată* (cuvintele sunt formate din două sau mai multe grupuri de litere) şi o *scriere tocată* (literele sunt separate).

În sens pozitiv, *scrierea legată* ar exprima logică în asociaţii şi legături desfăşurate deductiv, iar în sens negativ ar fi un indice al lipsei de inteligenţă. Ea implică, în sens pozitiv, consecvenţă, logică, raţionament, gândire sistematică, iar în sens negativ, lipsă de ingeniozitate, lipsă de intuiţie.

Scrierea nelegată indică în sens pozitiv intuiţie, iar în sens negativ, lipsă de voinţă. Întotdeauna ea este semnul unor antinomii

de depăşit, al unor contraste (de remarcat este că scrisul avarilor, care evită într-adevăr contactul cu alteritatea, este nelegat). Scrierea nelegată înseamnă, în sens pozitiv, bogăţie a ideilor, iniţiativă, independenţa judecăţii, iar în sens negativ, lipsă de logică.

Scrierea poate fi *regulată* sau *neregulată*, se pleacă de la înălţimea literei *i*, care trebuie să fie relativ constantă în gradul de înclinare, în înălţime şi în grosimea trăsăturilor.

Scrierea regulată pare să denote autoconstrângere. În general, semnificaţia fundamentală a scrierii regulate este vivacitatea sentimentelor, în sens pozitiv, şi slăbiciune a voinţei, instabilitate, în sens negativ.

7. Organizarea

Ca şi alte elemente exterioare (ţinută, vestimentaţie), organizarea scrierii devine un semn. Distribuţia ritmată a spaţiilor albe şi negre poate să se bazeze pe intervale mari, normale sau insuficiente. Dacă nu este exagerată, alungirea intervalelor traduce capacitate de expunere. În sens pozitiv, ea transmite predominanţa elementelor creatoare, iar în sens negativ, confuzie.

Importantă este şi organizarea marginii drepte şi a celei stângi, marginea stângă caracterizând inconştientul, care se restrânge, devenind concav sau convex. Dacă scrierea este mare, lărgită, lipsa de margini presupune tendinţa spre TU şi paradă; dacă scrierea este mică, lipsa marginilor presupune instinct economic.

Transpunând energia în scris, în funcţie de condiţiile exterioare şi interioare, scrierea înregistrează activitatea nervoasă. „Scrierea fiind o înregistrare, o engramă a proceselor activităţii nervoase superioare, studiul scrierii va trebui să fie dinamic, întrucât ea nu rămâne identică în timp, ci se schimbă în anumite limite, atât sub

influenţe diverse depinzând de stări momentane, cât şi urmând evoluţia personalităţii în timp. Scrierea unui subiect ca atare nu poate fi deci privită ca ceva imuabil, ea nu se opreşte niciodată la un anumit nivel, ci se află urmând dezvoltarea persoanei într-un proces de transformare."[6]

Aicea mă ocup de chestiunea malariei. Ca să pricep evoluția parazitului malariei, am studiat evoluția diferitelor ordine de sporozoare. Deci de dimineață studiez teoretic; pe urmă 3-4 ore studiez la microscop preparații de malaria, desemnez parazitii, le fac descripția și scriu comentarii la acea descripție; după dejun din nou studiu teoretic. Foloasele o să

Fig. 47 - Scrierea lui Rainer (1901)

Autorul oferă trei facsimile ale scrierii aceluiaşi subiect, de-a lungul a patruzeci de ani (fig. 47, 48, 49). Atât în ansamblul scrierii, cât şi în anumite zone apar, o dată cu vârsta, mai multe întreruperi în scris, fragmentarea datorându-se şi tendinţei de reflectare, dar şi tulburărilor cardiovasculare, pulmonare sau arteriosclerozei. Cu cât individul înaintează în vârstă, se măreşte

6. A. Athanasiu, *Ibidem*, p. 85.

numărul trăsăturilor ascuțite (unghiulare) (întâi la *m* și *n*), sugerând inhibiție, răceală, lipsă de inspirație, scăderea facultății creatoare. În timp, apariția finalelor lungi, accentuate, indică excitația (nu energia, ca în tinerețe), scrierea dobândește o relativă independență, încât ea poate să influențeze dezvoltarea activității psihice.

Fig. 48 - Scrierea lui Rainer (1919)

Luni, 26. VI. 1939.

Scumpă Marta,

Iată că venind acasă găsesc 2 scrisori dela mata, din 24 și din 25 Iunie. Și aseară am mai primit și scrisoarea cu versurile drăguțe, din 23 Iunie, pentru Drăghici și pentru Radu.

Sînt fericit că-ți merge bine și cu starea generală și cu aritmiile, mai ales fiindcă îți dă faptul acesta prilejul să te pătrunzi de convingerea că nu poate fi la mijloc nimic

Fig. 49 – Scrierea lui Rainer (1939)

CAPITOLUL VI

Aspectul general al scrierii

Foarte mulţi grafologi au analizat alfabetul literă cu literă, dar această analiză este exagerată şi greoaie. Pentru a „intra” într-un text, trebuie să examinăm :

- aspectul general al scrierii ;
- aspectul literelor (majuscule şi minuscule) ;
- aspecte secundare (puncte, trăsături, litere finale, paragrafe) ;
- influenţe care marchează scrierea (vârstă, sănătate, naţionalitate).

Aceste patru direcţii de analiză ne oferă un tablou comod, dar valoarea absolută a interpretării este discutabilă, căci trebuie să ţinem seama nu numai de aspectul scrierii, ci şi de stilul scriitorului, de un întreg ansamblu de particularităţi fizice şi psihice.

Un semn poate fi simplu (un *m* cu bucle) sau complex (aceeaşi buclă apare şi la alte litere (*a*, *c*). Un semn cu apariţie frecventă relevă un defect sau o calitate deosebită. Ceea ce stabilim în tabel este dominanta (utilizăm tabelul realizat de J. Crépieux Jamin) :

Caracteristici ale scrierii	**Caracteristici de temperament**	**Rezultanta**
• *t* slab barat	voinţă slabă	şmecherie
• trăsături ascendente	sensibilitate	
• mişcări largi ale tocului	imaginaţie	lipsă de judecată

• rânduri ascendente	ardoare	
• litere finale scurte	economie	
• scris agitat	agitaţie	pasiune pentru joc
• litere înclinate	sensibilitate	
• scriere largă şi armonioasă	inteligenţă clară	
• scriere rapidă	concepţie sigură	pătrundere
• scriere puţin înclinată	sensibilitate moderată	sensibilitate ponderată
• scriere aplecată	sensibilitate	
• unghiuri ferme	fermitate	
• sobrietate în scriere	oportunism	
• scriere armonioasă	inteligenţă	vanitate nematerială
• scriere ascendentă	ardoare, ambiţie	
• scriere înclinată	sensibilitate	lipsă de pozitivism
• litere juxtapuse	intuiţie	
• frecvenţa curbelor	blândeţe	
• *n* în formă de *u*	bunăvoinţă	devotament
• scriere foarte înclinată	sensibilitate	
• absenţa barelor la *t*	lipsă de voinţă	lene şi mizerie
• cuvinte scrise ascuţit	fineţe	hoţie şi minciună
• scriere întoarsă	disimulare	
• buclele depasantelor inferioare întoarse	egoism	
• scriere foarte înclinată	pasiune	nedreptate
• bucle întoarse înăuntru	vanitate	susceptibilitate
• barele lui *t* în formă de spadă	causticitate	răutate

• semne cu bucle întoarse înăuntru	vanitate	
• trăsături rotunjite	blândeţe, slăbiciune	inconştienţă
• scriere calmă	calm al spiritului	
• scriere rotunjită	blândeţe	răbdare
• scriere uşoară, graţioasă	delicateţe	
• scriere înclinată	sensibilitate	timiditate
• scriere înclinată	sensibilitate	mânie şi ciudă
• scriere moale	nerăbdare	
• barele lui *t* lungi	vivacitate	
• scriere puternică, cu trăsături masive	forţă	
• scriere în serpentină	supleţe spirituală, diplomaţie	

Aspectul general al scrierii ţine seama de :

1. margine ;
2. direcţie ;
3. spaţiere ;
4. înălţime ;
5. mişcare ;
6. legături.

1. Marginea

Marginea unei pagini este primul lucru care se vede, dar nu are o valoare prea mare, chiar dacă unii grafologi susţin că o pagină fără margini şi alineate este un semn de zgârcenie, iar o margine egală, încadrând bine pagina, indică ordine şi armonie. Deducţiile nu trebuie să fie de suprafaţă, căci acelaşi om poate scrie cu sau fără margine, în funcţie de împrejurări, mai important fiind

aspectul neglijent sau curat al scrierii. Petele sunt semne ale lipsei de ordine. Cel mai important lucru este studierea sfârşitului literelor, pentru că acesta trimite la intimitatea celor care scriu. Dacă la început sunt clare şi devin apoi mâzgăleli neciteţe, fiţi sigur că aveţi în faţă un nervos, un nerăbdător, care nu are capacitatea de a continua şi de a persevera (fig. 50).

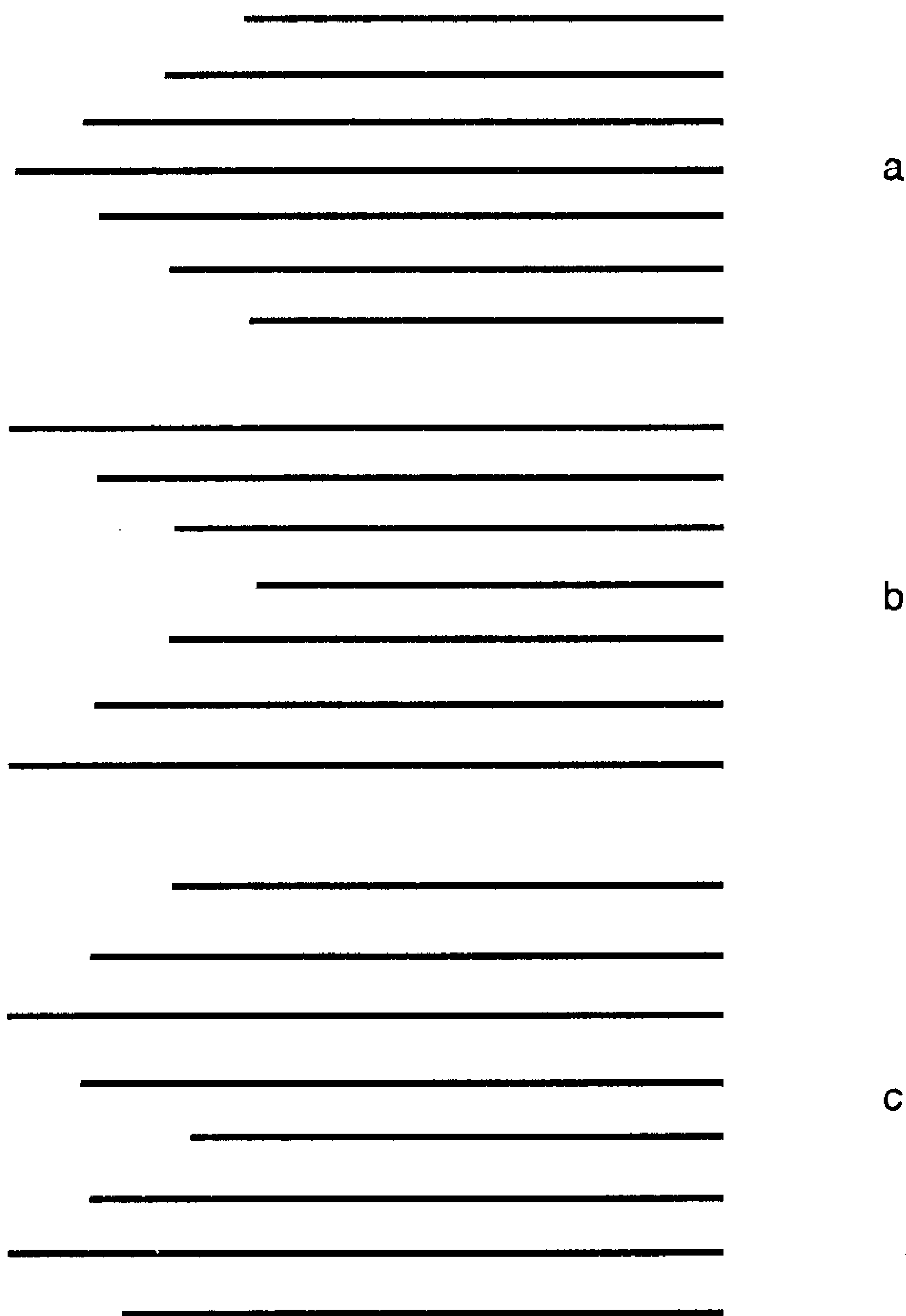

Fig. 50

2. Direcţia

Direcţia rândurilor este foarte importantă pentru grafolog.

O scriere orizontală, rigidă, dreaptă este o marcă a voinţei şi a inflexibilităţii. Aceeaşi scriere, fără rigiditate, înseamnă perseverenţă. Scrierea dreaptă, moale înseamnă slăbiciune, ezitare.

O scriere ascendentă aparţine unui ambiţios. O scriere ce urcă grosolan indică vanitate prostească. Dacă urcă în trepte, nu arată ambiţie, ci exaltare.

O scriere descendentă e semn de pesimism şi melancolie. Dacă ea coboară treptat, pesimismul poate duce la tristeţe. Dacă în coborâre apar semne energice, se poate observa descurajare, chiar tendinţe spre sinucidere.

Există apoi :

- o scriere cu rânduri concave, care indică reacţia împotriva adversităţii, efortul de a redresa destinul ;
- o scriere cu linii convexe, marcând urcuşuri şi coborâşuri succesive pe linia destinului ;
- o scriere sinuoasă, în serpentine, arătând supleţe a spiritului, diplomaţie (fig. 51). (Toate aceste semne se pot combina.)

Spaţiile dintre linii sunt şi ele semnificative :

- clare şi regulate : judecată clară, sănătoasă ;
- încâlcite : imaginaţie predominantă ;
- foarte strânse : zgârcenie ;
- foarte largi : dărnicie.

Spaţiile înguste dintre linii pot marca abundenţa ideilor. Spaţiile largi indică dărnicie, dar nu materială, ci spirituală.

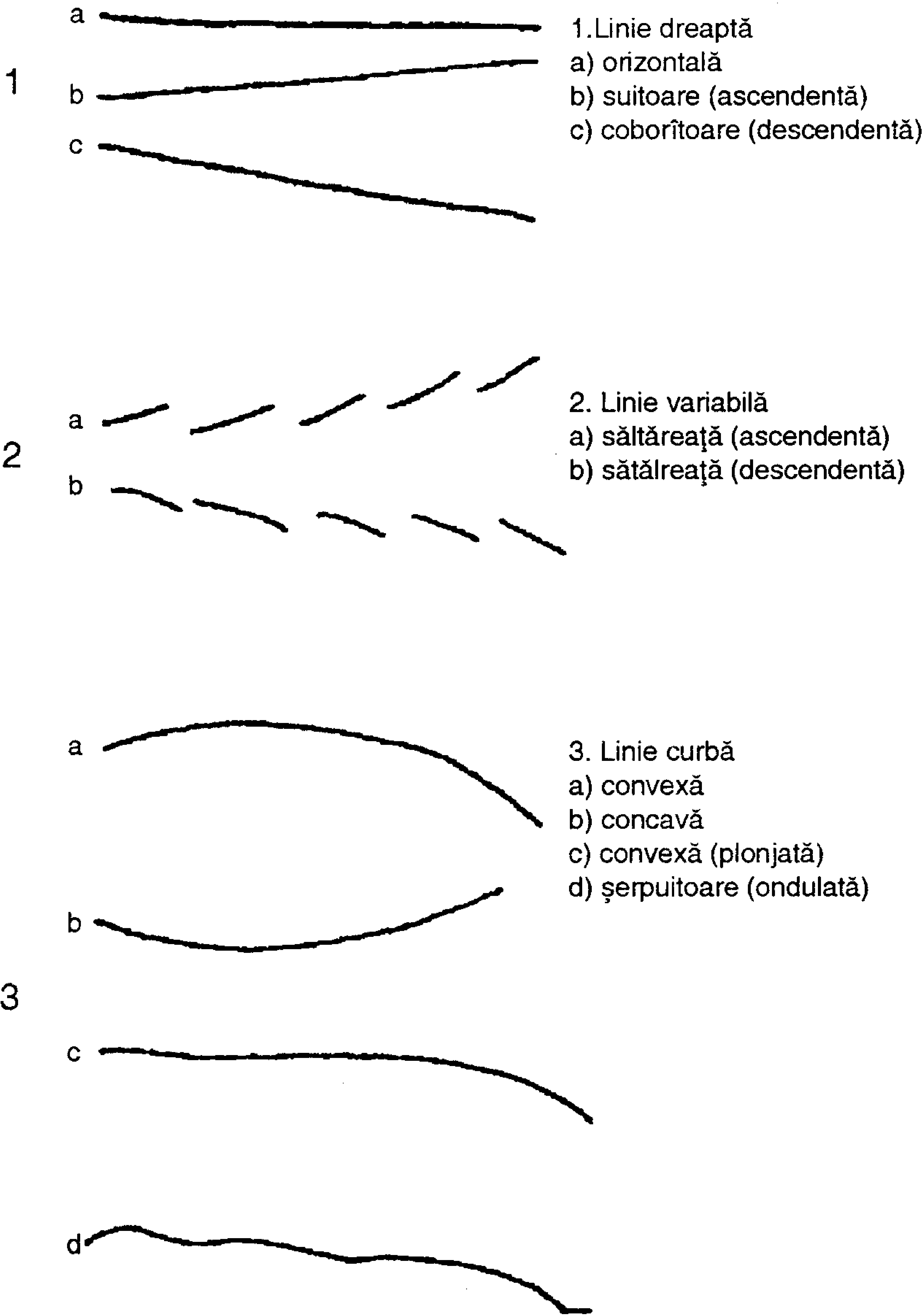

1
a
b
c
1.Linie dreaptă
a) orizontală
b) suitoare (ascendentă)
c) coborîtoare (descendentă)
2
a
b
2. Linie variabilă
a) săltăreaţă (ascendentă)
b) sătălreaţă (descendentă)
3
a
b
c
d
3. Linie curbă
a) convexă
b) concavă
c) convexă (plonjată)
d) şerpuitoare (ondulată)

Fig. 51

3. Spaţierea

Spaţierea literelor se poate referi la distanţa dintre acestea (o scriere strânsă înseamnă zgârcenie) ; totuşi, pentru un rezultat optim, trebuie să combinăm elementele literelor, rândurilor şi spaţiilor dintre rânduri :

- litere spaţiate : instincte bogate ;
- litere spaţiate, cu finale lungi : generozitate ;
- litere spaţiate fără bucle : egoism, dezinteres ;
- litere spaţiate cu bucle : generozitate interesată ;
- litere spaţiate cu trăsături largi de peniţă : risipă ;
- litere normal spaţiate : economie înţeleaptă.

4. Înălţimea

Copiii fac în mod obişnuit litere mari. La copii şi la maturi, scrierea mare este un semn de naivitate. Scrierea cu semne lungi şi ascuţite arată contrariul (disimulare). Dacă la sfârşitul cuvintelor literele sunt lizibile sau transformate în linii, disimularea poate merge până la perfidie. Alte variante :

- scrierea mijlocie ca înălţime şi regulată înseamnă loialitate ;
- scrierea mijlocie şi inegală : nestatornicie ;
- scrierea apăsată şi crescândă : exagerare ;
- scrierea mare şi slab apăsată : simplitate, naivitate ;
- scrierea care creşte armonic : prostie.

5. Mişcarea

Mişcarea scrierii denotă un caracter subtil, dar sigur. Unele persoane scriu repede, căci vivacitatea este esenţa gestului. Oamenii calmi scriu cu grijă; o scriere calmă poate vorbi mai mult decât cel care scrie. Dimpotrivă, o scriere grăbită şi rapidă arată o activitate intensă. Dacă nu este decât rapidă, se poate vorbi de o lipsă de reflecţie. Dacă este vie, presupune spirit foarte activ şi prompt. O scriere poate respira vigoare, sănătate, nonşalanţă, ezitare, indecizie, emoţie, enervare.

Trebuie să observăm în ce măsură este preferabilă o scriere dreaptă şi clară faţă de una confuză, întortocheată, bizară. În primul caz este vorba de o scriere rapidă, constantă, caracteristică oamenilor corecţi, prompţi şi oneşti; în al doilea caz, de o scriere lentă, ilizibilă, aparţinând naturilor ardente, precipitate sau de o scriere ascuţită, la cei disimulaţi şi impenetrabili.

6. Legăturile dintre litere şi cuvinte

Şi aici, apropierea dintre grafologie şi psihologie este foarte importantă (în analiza grafologică se ajunge la o confirmare a anumitor trăsături etnografice: stabilitate pentru orientali – contemplativi, detaşaţi – instabilitate pentru occidentali – practici).

O scriere juxtapusă poate să însemne intuiţie, gust pentru teorie. Dacă se detaşează o literă din primul cuvânt, intuiţia urmează realizării. Scrierea legată este a unui deductiv. Dacă sunt legate cuvintele, apare un exces de deductivitate (sofism).

Scrierea cu un număr egal de semne legate şi detaşate înseamnă un bun echilibru mental. Mai multe litere detaşate decât legate - domină concepţia. Mai multe litere legate decât detaşate - domină realizarea.

CAPITOLUL VII

Aspectul majusculelor

Pentru facilitarea interpretării, oferim un tabel al valorii majusculelor în text. Fiind un semn grafic aşezat la începutul unei propoziţii sau, uneori, în mijlocul acesteia, majuscula răspunde simultan unei mişcări de intuiţie şi uneia deductive (fig. 52).

Fig. 52 – Aspectul majusculelor

1. Majuscule simple, bine desenate sau asemănătoare minusculelor : inteligenţă dezvoltată ;
2. Majuscule dizgraţioase : inteligenţă frustă ;
3. Majuscule graţioase, cu curbe desenate armonic, coborând sub linie : gust estetic, eleganţă ;
4. Majuscule asemănătoare semnului tipografic : gust al formei, pretenţie, ostentaţie ;
5. Majuscule amintind forma cifrelor : spirit metodic ;
6. Majuscule ascuţite : caracter tranşant ;
7. Majuscule mici, joase : modestie ;
8. Majuscule înalte în raport cu minusculele : orgoliu ;
9. Majuscule strânse : timiditate ;
10. Majuscule largi în partea de jos : simţ practic ;
11. Majuscule descendente : vanitate ;
12. Majuscule subliniind literele următoare : încredere în sine, orgoliu ;
13. Majuscule înclinate spre stânga : luptă împotriva sinelui ;
    Majuscule înclinate spre dreapta : spirit independent ;
14. Abundenţa majusculelor : pretenţii artistice ;
    Absenţa majusculelor : modestie sau spirit materialist ;
15. Majuscule cu bucle ascendente : dorinţă de cucerire ;
    Majuscule cu bucle la ambele extremităţi : avariţie ;
16. Majuscule cu bucle întoarse înăuntru : egoism ;
    Majuscule legate de minuscule : uitare de sine ;
17. *M* cu primul picior mai înalt decât celelalte : orgoliu ;
    M cu picioare egale : lipsă de ambiţie ;
    M cu ultimul picior în jos : dorinţă de aprobare ;
18. *M* cu trei picioare : o persoană cultivată ;
    M cu două picioare : inteligenţă frustă ;
    M foarte înalt şi foarte lat : încredere în sine ;
19. *M* în scară crescândă : ambiţie vulgară ;
    M în scară descendentă : pesimism ;

20. Legături rotunjite : blândeţe ;
Legături unghiulare : încăpăţânare ;
Legături făcute pe jumătate : dorinţă de câştig.

CAPITOLUL VIII

Aspectul minusculelor

Clasificarea şi analiza minusculelor se face după dimensiune, direcţie, formă, ordine, deschidere, înclinare, axă şi picior.

1. Dimensiunea

- scriere largă: curaj, îndrăzneală;
- scriere sinuoasă şi suplă: parvenire;
- scriere rigidă şi fermă: îndrăzneală;
- scriere înaltă şi dreaptă: mândrie, aroganţă;
- scriere înaltă şi înclinată: orgoliu;
- scriere legată, cu bucle întoarse: orgoliu;
- scriere legată şi strânsă: timiditate;
- scriere mică, tasată şi strânsă: zgârcenie;
- scriere înaltă: sentiment de forţă;
- scriere înaltă şi mare: pasiune pentru bogăţie;
- scriere înaltă şi strânsă: sărăcie;
- scriere înaltă şi vie: imaginaţie bogată;
- scriere înaltă şi lentă: aspiraţii orgolioase;
- scriere mică şi lentă: minuţiozitate, fineţe, uneori avariţie;
- scriere mică şi armonioasă: fineţe de spirit;
- scriere mică şi armonioasă, cu bara la *t* ascuţită: causticitate;

- scriere mică şi armonioasă, cu finala ascuţită : viclenie ;
- scriere mică şi nearmonioasă : meschinărie ;
- scriere mică şi nearmonioasă, cu punctuaţie regulată : trăsături maniacale ;
- scriere mică, nearmonioasă, strânsă şi apăsată : avariţie ;
- scriere cu baza mică, aplatizată : umilinţă, nici o deschidere spirituală.

Nu trebuie să uităm că prezbiţii scriu mare şi miopii scriu mic, aşadar trebuie să ţinem seama şi de alte elemente grafologice. Scrierea joasă şi păstoasă trimite la instincte materiale, senzualitate, bulimie. Scrierea subţire arată o absenţă a voluptăţii. Cea aplecată relevă energie şi temperament, iar dacă este foarte aplecată, arată brutalitate. Scrierea lejeră, mai puţin apăsată şi subţire indică delicateţe. Scrierea filiformă exprimă o natură senzuală.

2. Direcţia

Direcţia literelor ne ajută să distingem între puternici, activi, ezitanţi şi întârziaţi.

Cei care scriu spre dreapta sunt inteligenţi, altruişti ; scrierea spre stânga a literelor îndreptate normal spre dreapta marchează lentoare, inactivitate.

3. Forma

Forma literelor, rotundă sau ascuţită, dă şi ea indicii cu privire la personalitatea celui care scrie :

- scrierea rotundă : umor, blândeţe, dar şi indecizie ;
- rotundă şi înclinată : pasiune, lipsă de conştiinţă ;

- rotundă, înclinată şi nelegată : abandon al sinelui ;
- rotundă, înclinată şi ascendentă : devotament ;
- rotundă, înclinată şi calmă : răbdare şi lene ;
- ascuţită : caracter încăpăţânat ;
- ascuţită şi înclinată : emotivitate ;
- ascuţită, dreaptă şi vie : spirit incisiv, certăreţ ;
- ascuţită, dreaptă şi calmă : rea-voinţă ;
- pătrată (mai rar) : presupune că omul se poate domina când vrea.

4. Ordinea

Există o scriere dezordonată în ciorne, care devine ordonată în text, arătând trecerea de la inconstanţă la constanţă.

Scrierea caligrafică nu are nici o valoare grafologică, dar o scriere armonioasă indică bun-gust, pe când o scriere dezagreabilă arată contrariul.

5. Deschiderea

- litere deschise : încredere, indiscreţie ;
- deschiderea în partea de sus : expansivitate ;
- deschiderea în spate : expansivitate cu străinii ;
- deschiderea în partea de jos : ipocrizie ;
- deschidere neregulată : discreţie ;
- închise în general : rezervă ;
- închise total : impenetrabilitate ;
- buclate : concentrare ;
- buclate deasupra şi deschise în spate : expansivitate ipocrită.

Sobrietatea poate să apară într-o scriere fără înflorituri, seacă, indicând simţul adevărului şi abstracţiunea gândului.

6. Înclinaţia

- spre stânga: disimulare, rezervă;
- spre dreapta: forţă de caracter;
- puţin înclinată: sensibilitate;
- înclinată mult: tandreţe;
- foarte înclinată, culcată: pasiune;
- înclinare variabilă: luptă între inimă şi raţiune.

7. Picioarele şi axa

- picioare rotunjite şi largi: tandreţe;
- rotunjite şi groase: devotament;
- ascuţite: egoism;
- ascuţite şi groase: pasiune vulgară;
- partea superioară mai înaltă decât cea inferioară: activitate intelectuală;
- partea inferioară mai mare decât cea superioară: activitate fizică;
- bine proporţionate: echilibru intelectual şi fizic;
- cu coarda curbată: veselie, voie bună;
- scurte: spirit clar;
- lungi: imaginaţie vie;
- exagerat de lungi: exaltare;
- barate: obstinaţie;
- cu bucle la *b*: volubilitate;
- legate de minuscula următoare: sociabilitate.

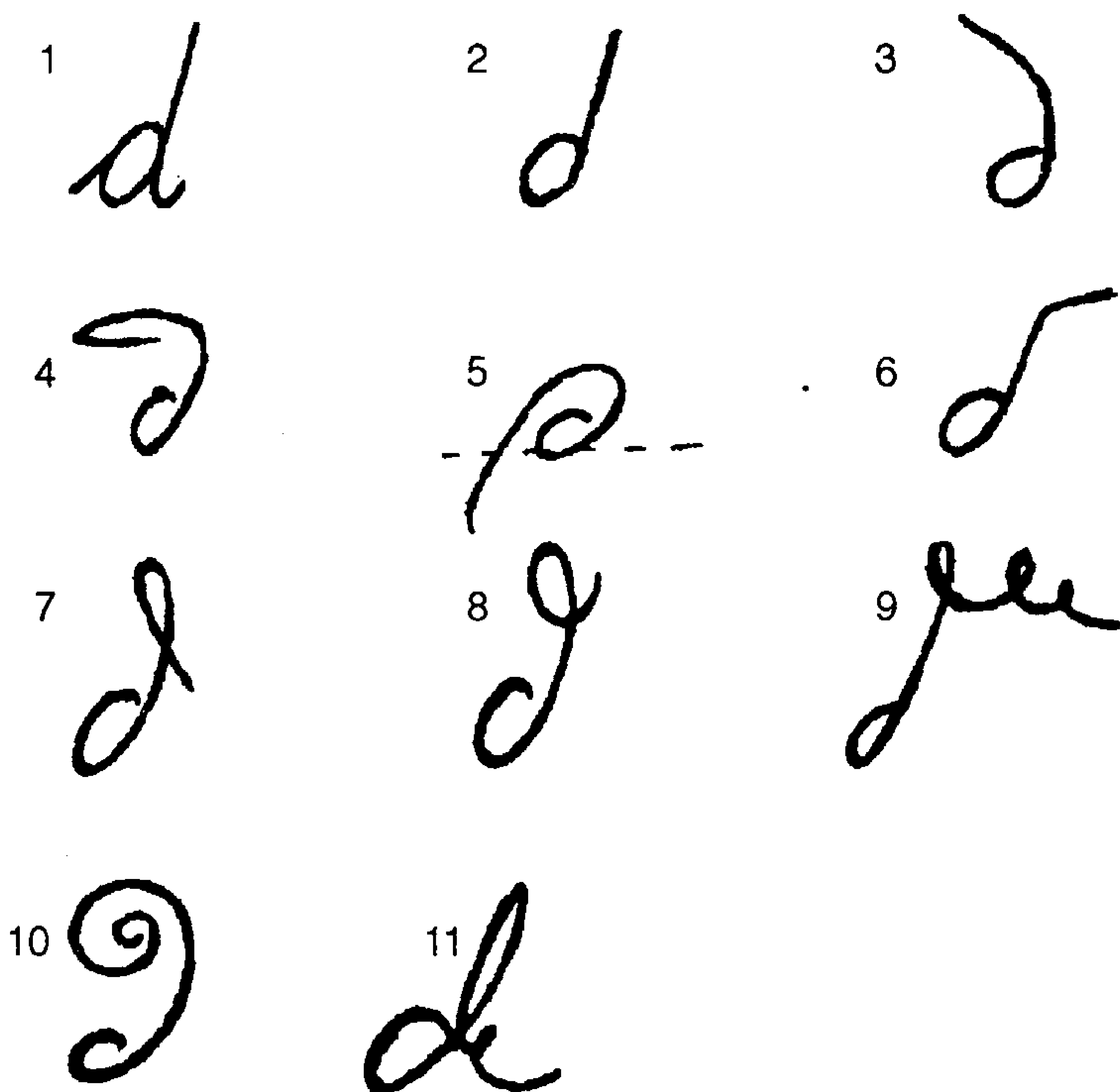

Fig. 53 – Aspectul minusculei *d*

Litera *d*, ca şi *m*, atrage atenţia (fig. 53).

1. caligrafic : simplitate ;
2. urcând drept : aspiraţii ideale ;
3. înclinat spre stânga : intelectualitate ;
4. apropiat sau acoperind literele precedente : luptă împotriva imaginaţiei ;
5. coborând sub linie : egoism ;
6. înclinat spre dreapta : independenţă ;
7. buclat spre dreapta : imaginaţie ;
8. buclat cu lanţ : imaginaţie vie ;
9. bucle repetate : exaltare ;

10. bucle cu volute : cochetărie ;
11. legat de minuscula următoare : legătură între idei.

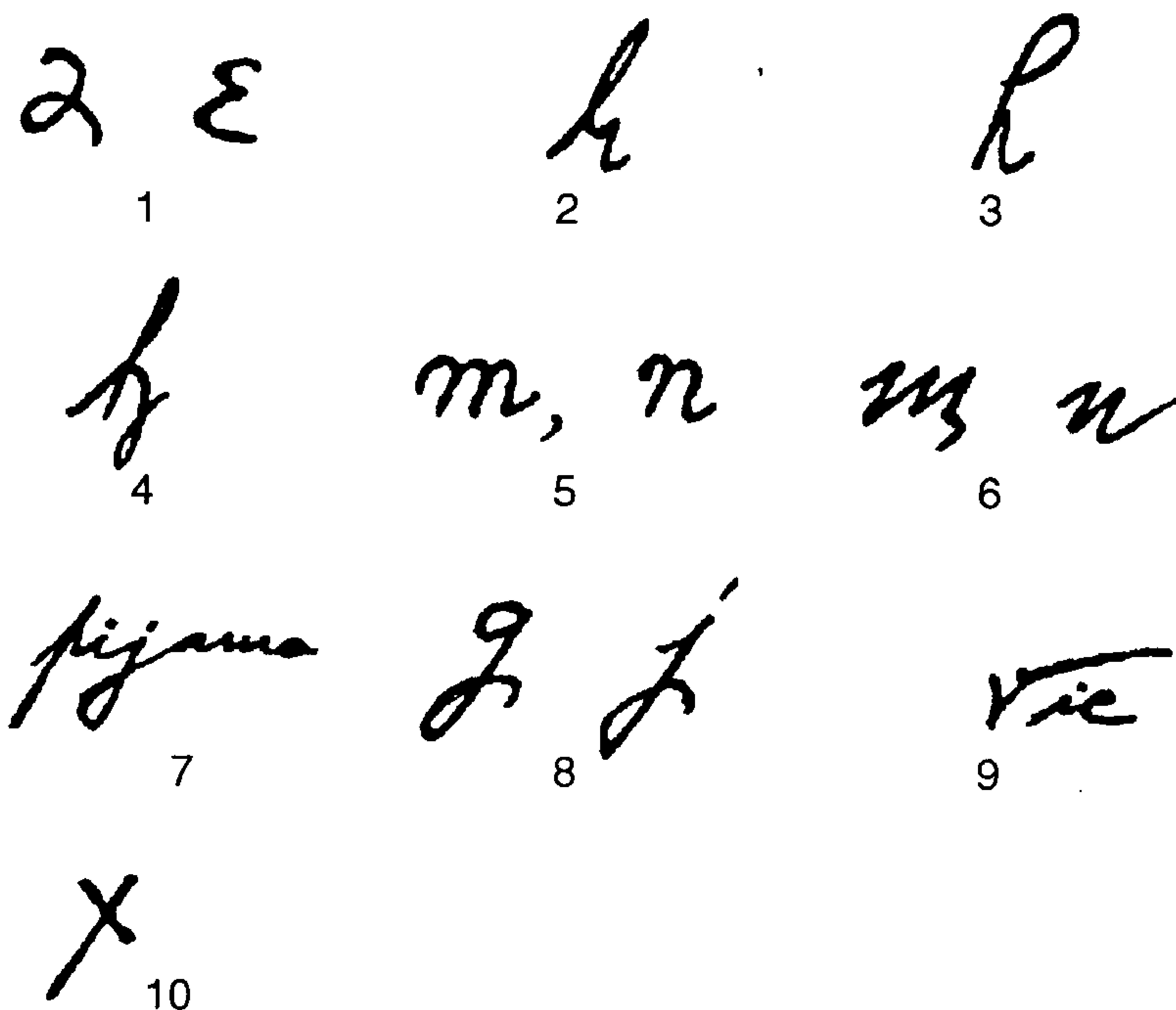

Fig. 54 – Aspectul literelor minuscule

Trebuie să ţinem seama de faptul că anumite forme ale literelor dau naştere la semnificaţii diferite :

1. literele greceşti : vanitate ;
2. *b* cu spatele convex : bunăvoinţă ;
3. litere completate : dorinţă de perfecţiune ;
4. bucle coborând sub linie : dorinţă de câştig ;
5. *m* şi *n* cu bucle în sus : caracter ferm ;
6. *m* şi *n* cu bucle în jos : blândeţe ;
7. literele *p* şi *j* depăşind celelalte litere : imaginaţie ;

8. literele *j* şi *g* încrucişându-se la mijlocul piciorului: despotism domestic;
9. *v* urcând peste literele următoare: devoţiune;
10. *x* în crucea Sfântului Andrei: spirit combativ.

CAPITOLUL IX

Aspecte secundare sau accesorii

Este necesar să fim foarte atenţi la următoarele aspecte : semne diacritice, bare, punctuaţie, iniţiale, finale, semnătură, parafă şi ştersături. Vom observa că :

a) ordinea se vede în prezenţa regulată a semnelor puse deasupra şi dedesubtul literelor *ă*, *â*, *î*, *ş*, *ţ*.
b) aranjarea unei fraze incidente între linioare sau virgule indică o persoană cultivată.
c) multe cuvinte subliniate arată agasarea.
d) barele lui *t* oferă o varietate interesantă (fig. 55) :
   - lipsa lor : lipsă de voinţă ;
   - bare slabe : voinţă mediocră (1) ;
   - bare lungi : vivacitate (2) ;
   - bare normale : voinţă ;
   - neasemănătoare în acelaşi scris : inconştienţă ;
   - întotdeauna asemănătoare : voinţă constantă ;
   - bare joase : corectitudine, banalitate (3) ;
   - la jumătatea înălţimii : voinţă calmă ;
   - foarte înalte : voinţă puternică ;
   - bară deasupra lui *t* : caracter dominator (4) ;
   - acoperind curb litera *t* : voinţă oprimată (5) ;
   - bare fine : vivacitate (6) ;
   - puternice : voinţă medie (7) ;

- apăsate : violenţă (8) ;
- îngroşate : instincte grosolane (9) ;
- în spatele lui *t* : ezitare (10) ;
- tăind pe *t* : decizie ;
- înaintea lui *t* : iniţiativă (11) ;
- mai largi în partea de sus : voinţă (12) ;
- mai largi la început : entuziasm (13) ;
- diminuându-se : voinţă agresivă (14) ;
- în harpon la sfârşit, urcând : tenacitate suplă (15) ;
- în harpon la sfârşit, coborând : tenacitate, fără supleţe (16) ;
- în harpon la început : tenacitate şi rezistenţă (17) ;
- urcând în unghi de jos : spirit de contradicţie (18) ;
- urcând în unghi de la mijloc : spirit de şicană (19) ;
- urcând rigid : spirit de şicană (20) ;
- urcând în curbă : spirit şicanator (21) ;
- coborând rigid : perseverenţă (22) ;
- barele în curbe concave : blândeţe (23) ;
- curbe întoarse în mijloc : gust pentru plăceri materiale (24) ;
- curbă ca un bici : lipsă de jenă (25) ;
- curbă în lasou : dorinţă de a seduce (26) ;
- curbe ascuţite şi întoarse : încăpăţânare (27) ;
- curbe ascuţite cu întoarcere lungă : perseverenţă (28) ;
- curbă oprită jos de o buclă : răbdare (29) ;
- curbă întoarsă, buclată şi lungă : originalitate (30).

e) poziţia punctelor pe *i* are diferite aspecte :
- absenţa lor : neglijenţă ;
- punct pus regulat şi corect : ordine ;
- punct la dreapta : promptitudine ;
- punct la stânga : reflecţie lentă ;
- punct lejer şi sus : imaginaţie ;

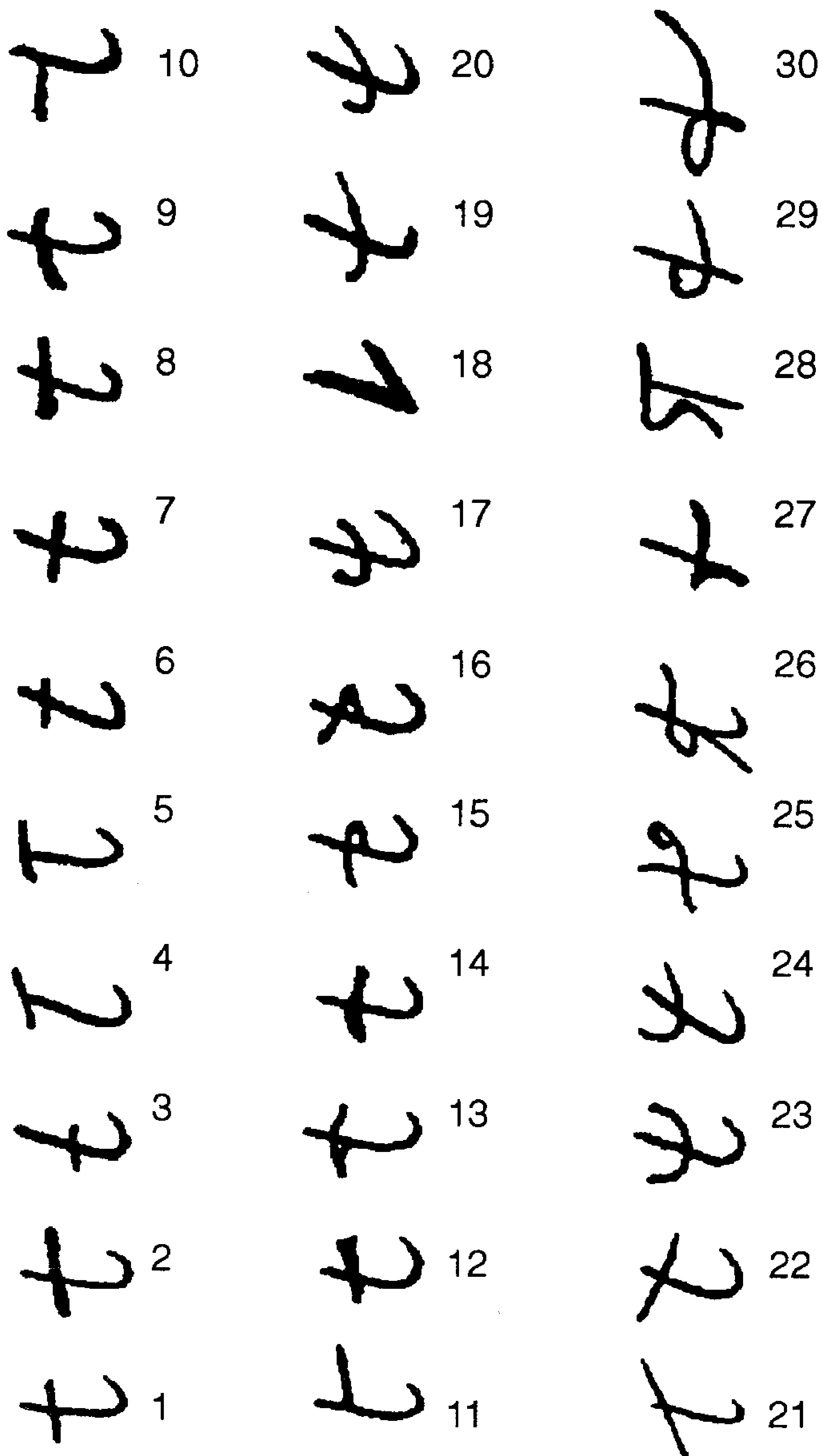

Fig. 55 – Aspecte ale literei *t*

- punct lejer şi jos : spirit practic ;
- punct accentuat : fermitate ;
- punct alungit în accent : vioiciune ;
- punct greu : instinctualitate ;
- punct în formă de virgulă : activitate cerebrală ;
- punct în formă de virgulă îngroşată : inteligenţă aplicată ;
- punct pătrat : materialitate ;
- punct legat de minuscula următoare : îmbinarea ideilor.

f) pentru semnele de punctuaţie :
- lipsa punctului : încredere ;
- dacă există după semnătură : neîncredere, suspiciune ;
- dacă punctele sunt uşoare : spiritualitate ;
- punctul bine observabil : ordine şi logică ;
- punctul slab marcat : activitate intelectuală ;
- semnul exclamării uşor : spiritualitate ;
- semnul exclamării repetat : entuziasm ;
- semnul întrebării graţios : gust estetic ;
- semnul întrebării greu : lipsă de gust ;
- semnul întrebării repetat : exaltare cerebrală ;
- puncte de suspensie peste tot : visare, romanţiozitate.

g) studiul iniţialelor şi finalelor cuvintelor :
- mică buclă ce începe majuscula : spirit strângător ;
- curbă în formă de toartă : rezervă şi concentrare ;
- curbă iniţială mare : bucurie, antren ;
- trăsătură iniţială rigidă : combativitate ;
- finale scurtate : economie ;
- finale mijlocii : înţelepciune ;
- finale lungi : bunătate ;
- finale crescânde în curbă : religiozitate, recunoştinţă ;
- finale urcând drept : susceptibilitate ;

- finale orizontale : afecţiune, curtoazie ;
- finale descendente : spirit practic ;
- finale „căzânde" : dorinţă de câştig ;
- finale întoarse spre stânga : lupta cu sine însuşi ;
- finale urcând : voinţă ;
- finale în unghi : spirit răzbunător ;
- finale în harpon urcând : tenacitate suplă ;
- finale în harpon coborând : tenacitate fără diplomaţie ;
- finale în curbă : blândeţe ;
- finale mari : exaltare ;
- finale cu lanţuri în aer : spirit şicanator.

h) semnătura are mai mare valoare decât orice alt indice grafologic. Este o marcă sigură a personalităţii, pecetea acesteia ; numărul de semnături şi parafe fiind enorm, aproape identic cu numărul persoanelor, acestea sunt împărţite în diferite categorii (O semnătură fără parafă aparţine mediocrităţii, dar dacă este vorba de o mare inteligenţă, semnătura relevă o fiinţă superioară, al cărei nume este suficient pentru a impune. Multe genii sau personalităţi neglijează parafa – P. Corneille, V. Hugo.) :
- semnătura urmată de un punct marchează o natură prudentă, precaută ;
- semnătura urmată de o linie denotă un personaj care se stăpâneşte în jocurile sale ;
- semnătura terminată cu un semn ascuţit coborând îl arată pe cel care se apără ;
- parafa care se termină într-un unghi ascuţit denotă agresivitate, arată luptătorul ;
- finalul aproape vertical marchează activitate intelectuală, tenacitate ;

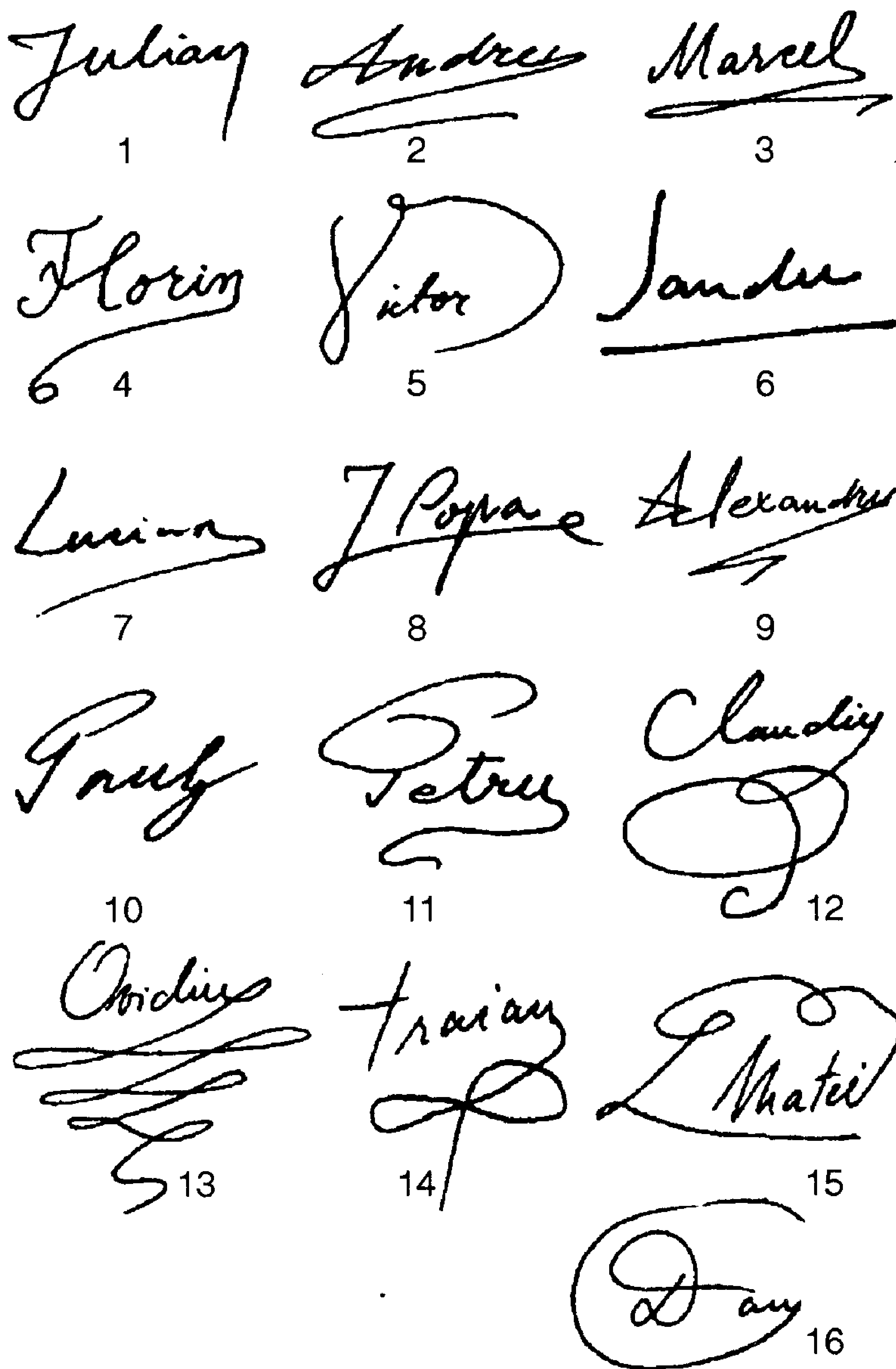

Fig. 56 – Tipuri de semnătură şi parafă

- parafa tip scut, părând a proteja numele şi coborând apoi, indică pe cel curajos, dar şi prudent ;
- o simplă trăsătură subliniind numele arată orgoliul personalităţii ;
- parafa cu întoarcere fără buclă îl arată pe cel în defensivă ;
- parafa subliniată cu o mică buclă arată orgoliu şi abilitate ;
- parafa cu multe întoarceri ascuţite : luptătorul energic şi vindicativ ;
- parafa terminată în zigzag : voinţă activă şi promptitudine ;
- dacă aceste zigzaguri sunt rotunjite sau ascuţite : blândeţe sau simţ al dreptăţii ;
- parafa în curbă dulce : caracter bun ;
- parafa în lasou aparţine cocheţilor ;
- parafa în lasouri cu multe noduri : măiestrie accentuată ;
- parafă separată de semnătură prin întretăieri : spirit intrigant ;
- lasoul ia formă de tirbuşon : fineţe ;
- parafa în nod de cravată : tact ;
- parafa în formă de păianjen : aptitudini comerciale ;
- parafa înconjurând numele : egoism (fig. 56).

CAPITOLUL X

Tipuri de scriere

În funcţie de cele patru temperamente, s-ar putea face un tabel al modului în care scriu oamenii.

Temperamentul sangvinic: puternic, echilibrat, mobil; indivizi extravertiţi, hiperinstinctivi, euforici, volubili, hiperactivi, cu mentalitate analitică, cărora le place să circule. În aspectul grafic: scriere vie, amplificată, ornată, cu presiune netă, rapidă, ascendentă, înclinată, bucle ale literelor dezvoltate, majuscule hipertrofice, ritm viu, accelerat, bare la *t* lungi şi ascuţite, reveniri asupra trăsăturilor, poziţie constantă a punctelor, limitarea curbelor, mişcări înguste, linie de ordonare clară, retuşări, mişcări centripete, dar trăsătura se întoarce centrifug (fig. 57).

Temperamentul coleric: puternic, dezechilibrat, combativ, hiperemotiv, cu voinţă puternică. Domină activitatea voluntară şi o energie neobosită. Ca aspect grafic: scriere largă sau concentrată, fermă în relief, tranşant apăsată sau desfăşurată cu finale lungi sau ascuţite, ascendente; bastoanele literelor *g* şi *j* plonjează în subscript; barele lui *t* ascendente; ritm marcat, tulburat (fig. 58).

Temperamentul flegmatic: totdeauna lent, cu gesturi măsurate, calme, sensibilitate, imaginaţie rece, decizie întârziată,

inteligenţă analitică şi raţională. Aspectul grafic : scriere egală, monotonă, constantă în înălţime ; direcţie dreaptă, ritm lent, regulat ; aceasta implică sânge rece, calm, apatie, lene ; într-un grafism interior se sugerează toropeală (fig. 59).

Fig. 57 – Scrierea lui Ludovic al XIII-lea

Fig. 58 - Scrierea lui Napoleon

Temperamentul melancolic : sistem inhibabil, hipoinstinctiv, hipersensibil, schizoid, romantic, agil, nestatornic, inteligenţa aduce uşor crize de epuizare ; temperament mai curând sumbru, dificil. Grafismul arată forme variate, inegale ; înălţimi variabile, lărgime, direcţie nesigură, scriere dezlânată, filiformă, mare şi retuşată sau scriere mică strânsă, cu presiune scăzută ; înălţimea este diminuată şi se poate observa că literele sunt lărgite, spaţiile de la începutul şi sfârşitul scrierii sunt reduse, scade viteza, presiunea, cuvintele se repetă ; apar ştersături, adăugiri, reveniri ; traseul este automatic, cu stereotipii ascuţite, ezitante, neterminate (fig. 60).

Caracterul extravertit, respectiv introvertit se vădeşte în scris prin faptul că introvertitul porneşte de la subiectivism, pe când extravertitul, strălucitor, pătrunde uşor, dar este lipsit de supleţe. Uneori acelaşi individ îşi schimbă personalitatea (prin aplicarea

aşa-numitei grafo-terapii). Este ca un joc, care presupune analiza câtorva fraze ale scrierii pe parcursul a 15-20 de ani : gestul se precizează între 3 şi 6 ani, iar continuitatea literelor începe să fie

Monsieur

Je vous a promis à Mr Brisban
aujourdhui à diner. N'est il pas bien hardi de dispo
de vous sans vostre permission? mais, si je ne me trompe
pas, je suis d'intelligence avec vostre inclination et
pour des affaires on n'en fait point de cas. dans ces
jours des festes. Au moins je ne dispose pas de vous
que avec moi meme et nous courrerons le meme
risque ensemble. Je viendray donc s'il vous
plaist chez vous environ le midy pour vous
amener au rendevous parceque ce n'est pas chez
lui mais icy dans le fauxbourg que nous dinerons.
Je suis

Monsieur

Vostre tres humble serviteur
J Locke

Fig. 59 – Scrierea lui J. Locke

realizată la 7 ani. Forţa apare între 11 şi 14 ani ; la 15 ani se poate discuta despre o scriere cu caracter personal. Iniţial, se observă un „conformism" al literelor, apoi scrierea se complică şi începe să demonstreze o stabilitate vizibilă la fete, realizată mai târziu la băieţi (caractere ale literelor *t*, poziţia punctului pe *i*, orientarea privilegiată).

Chérissime, voici ce que m'écrit
Mr Onslow. Je voulais aller vous
voir et vous le dire, mais je me
sens très faible et je me couche.
Je vous aime toujours plus si c'est
possible
Chopin

Fig. 60 – Scrierea lui Chopin

S-a observat că, din adolescenţă până la maturitate, proporţia dintre înălţimea literelor *b* şi *h* şi mărimea celorlalte litere este constantă. Statistic, se poate observa că majoritatea adolescenţilor scriu mijlociu sau mare, cuvintele au finale scurte şi zona superioară este mai dezvoltată decât cea inferioară. Scrierea este verticală şi grosimea constantă. Se poate interpreta că majoritatea adolescenţilor pun pe primul loc relaţiile de familie şi se inserează

uşor în mediu. Ei sunt sociabili şi solidari, însă, fiind în formare, scrierea lor este influenţabilă.

În scrierea maturilor, semnificative sunt şi formele de *lapsus linguae* şi *lapsus calami*. Aceste greşeli demonstrează şi o opoziţie momentană faţă de anumite funcţiuni ale fiinţei. Astfel, S. Freud demonstrează că instinctele vitale determină anumite modalităţi de protecţie la nivelul subconştientului. Uitarea sau atitudinea aparent nepăsătoare faţă de anumite obiecte se prezintă ca o reacţie la frustrările exterioare, pe care conştientul nu le percepe. Prin aceste reacţii, subconştientul reprimat se sustrage exteriorului, pe care nu-l poate stăpâni[7].

Greşelile, contradicţiile, accidentele atestă fie că adresantul se grăbeşte, fie nu doreşte să scrie sau nu este într-o stare obişnuită. Omul care reciteşte scrisorile pe care le scrie descoperă erori frapante pentru el însuşi. S. Freud relatează cazul unui criminal care utiliza culturi de microbi patogeni pentru suprimarea victimelor. Într-o scrisoare, acesta a scris, din grabă, în loc de „experienţele mele pe cobai" - „experienţele mele pe oameni".

Modificările scrierii sunt: disgrafiile, scrierea stângacilor, crampa, scrierea în oglindă.

1. Copilul *disgrafic* scrie neregulat, nedibaci, dezordonat, cu pagini rău organizate, cu linii fluctuante, cu trăsătură păstoasă. Literele sunt aruncate, neregulate. Pe de altă parte, unele litere sunt precise, iar altele ascunse, depasantele superioare şi inferioare sunt tremurate, unele părţi sunt retuşate, încărcate. Disgraficii

7. S. Freud, *Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihopatologia vieţii cotidiene.*

sunt încordaţi (contractare), moi (trăsături neregulate), impulsivi (forme imprecise), neabili (forme neproporţionate), lenţi şi precişi în detaliu. Poziţia defectuoasă a mâinilor, a degetelor, absenţa mişcărilor digitale, umărul crispat, pumnul încordat, degetele strânse demonstrează tulburări de cinetică, proastă coordonare, blocaje, o întârziere a maturităţii motrice.

Tulburările se înlătură prin reeducarea psiho-motorie şi exerciţii de relaxare. În ultimii ani se acordă foarte mare importanţă *autotraining*-ului în educarea celor care scriu. Exerciţiile de relaxare sunt organizate ca nişte şedinţe de tip yoga, cu o atenţie deosebită acordată mediului ambiant, poziţiei corpului, fotoliului şi mesei la care se scrie, hârtiei şi instrumentului de scris, cerându-se o ambianţă vizuală şi muzicală (sonoră) adecvată.

2. *Scrierea stângacilor.* Scrierea fiind concepută pentru dreptaci, cu sensul rândurilor de la stânga la dreapta, sunt necesare lecţii speciale pentru stângaci. Obligaţia de a scrie cu mâna dreaptă creează dislexii, disortografii sau bâlbâieli. Alegerea mâinii se află în legătură directă cu dominanta emisferică; această problemă este o chestiune discutată azi în multe ţări, dovedindu-se că cei care scriu cu stânga au un coeficient de inteligenţă ridicat.

3. *Crampa.* Fenomenele dureroase ce apar la copii la nivelul mâinilor, al antebraţului sau al degetelor, din cauza crispării intense, creează dificultăţi. Copilul întrerupe activitatea şi-şi scutură mâna. Se distinge un blocaj şi diferite reflexe datorate hiperemotivităţii sau anxietăţii. Toţi copiii disgrafici au perturbări afective: hiperemotivitate, anxietate, tulburări de caracter.

4. *Scrierea în oglindă.* Inversarea literelor sau a grupului de litere este normală la începutul învăţării scrisului. Un copil care

ştie să scrie poate scrie „în oglindă" cu mâna stângă. Copiii de 6-7 ani nu pot scrie „în oglindă" la ordin, acest lucru înregistrându-se abia după 11 ani ; stângacii scriu mai uşor „în oglindă" decât dreptacii. Când copiii scriu târziu „în oglindă" putem vorbi de o structură deficitară.

Scrierea patologică „în oglindă" este o activitate ludică la bolnavii mentali.

Încrederea subiectului în ceea ce el execută înlătură inhibiţiile şi s-a observat că subiecţii bâlbâiţi, între 6 şi 18 ani, şi-au controlat vorbirea, modificând corpul literelor, mişcate în partea superioară. Exerciţiile s-au făcut în *ritm* (cadenţă şi continuitate grafică), *melodie* (desfăşurarea traseului) şi *armonie* (echilibru între părţile constitutive ale scrierii).

CAPITOLUL XI

Modificări patologice

Anomaliile legate de diferite tulburări fiziologice pot fi încadrate în:

1. dispnee;
2. tulburări cardio-vasculare;
3. intoxicaţii;
4. boli nervoase;
5. boli mentale;
6. tulburări vizuale;
7. constituţii psihopatice.

În cursul unei boli acute, scrierea devine agitată, prezintă semne de oboseală, tremurări. Ea poate fi ascendentă sau descendentă. Modificările apar în aspectul general al scrierii şi nu pe litere; sunt modificate direcţia liniilor, traseul şi dimensiunea literelor, dar cel care scrie nu-şi modifică aspectul fundamental al scrisului. Când subiectul revine la normal, modificările dispar.

În cazul unei boli cronice, apar mici semne ce arată suferinţa: literele frânte sau torsionate (depasanta lui *l*, bucla lui *b*, bara lui *t*, depasanta lui *p*). Semnele au valoare prin repetiţie, scrierea devine ilizibilă prin tremurări, torsionări, frângeri.

Există anumite afecţiuni datorate intoxicaţiilor (alcool, tutun, cafea, cocaină, morfină etc.), tulburări endocrine şi afecţiuni de tip paralizie, hemiplegie, scleroză în plăci, boala lui Parkinson care pot fi depistate şi cu ajutorul scrierii (fig. 61).

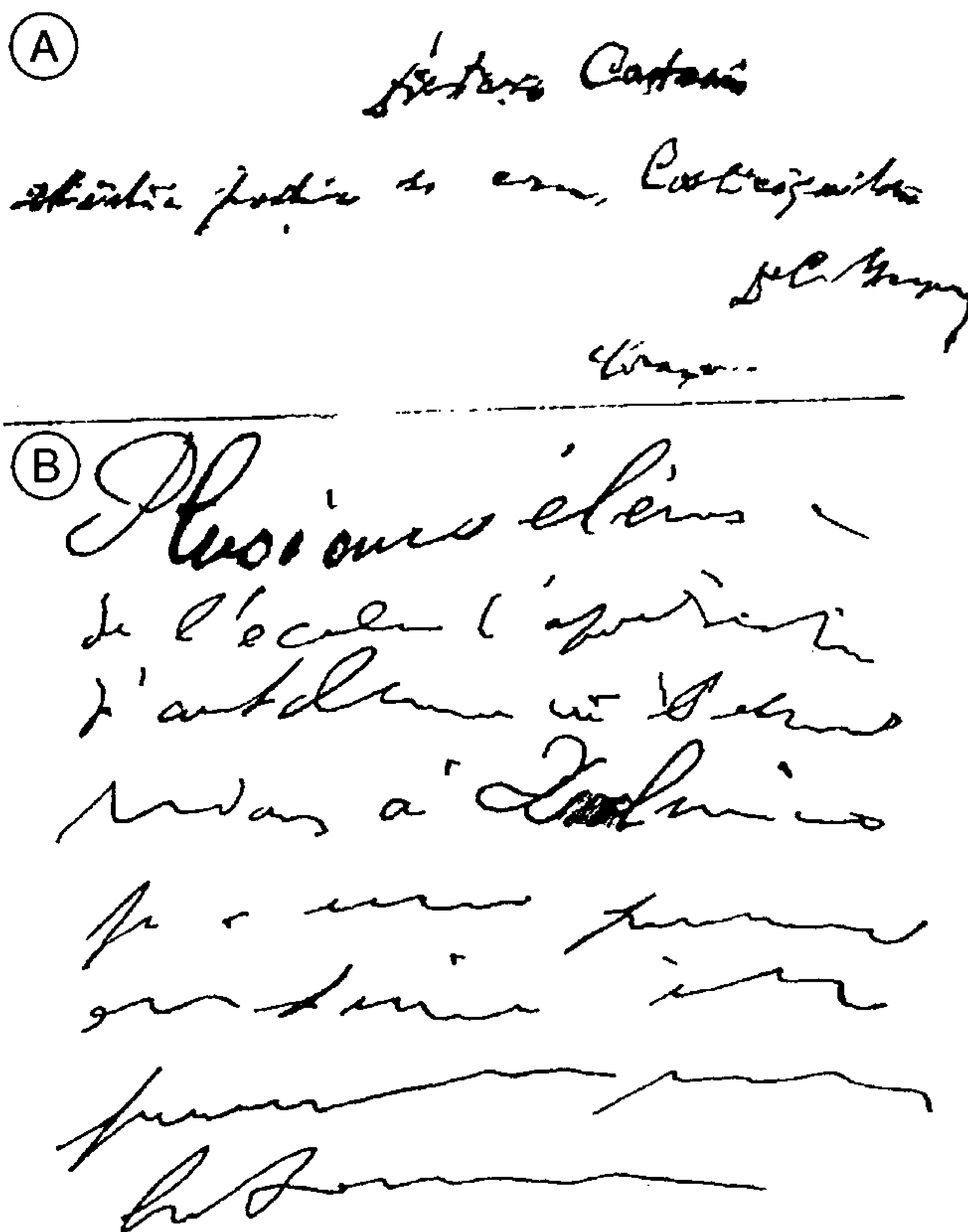

Fig. 61 - Grafii oglindind stări maladive : A. paralizie acută ; B. manie acută (dicteu automat)

Grafologia poate seconda medicina în urmărirea evoluţiei unor nevroze, arătând că forma se modifică la nivelul scrisului ; linia subţire este trasată cu violenţă, cea plină este groasă ; curbele devin unghiuri ; cuvintele se încrucişează (în cazul excitaţiei) ; literele îşi schimbă dimensiunile, buclele, depasantele superioare ; finalul cuvintelor suferă malformări, fie prin ezitare, fie prin

frecvenţa ornamentelor; dimensiunea literelor scade; creşte rapiditatea scrierii sau scade înălţimea literelor; se scrie anormal de apăsat sau anormal de fin. Ondulaţia liniilor traduce încordarea mişcărilor, uneori mâna merge automat.

Într-un mare număr de boli nervoase se observă fragmentarea scrierii, litera se descompune sau este foarte legată. Puţini psihiatri discută validitatea grafologiei în testarea bolilor. S-au reţinut factorii grafici semnificativi, anormali, dar rezultatele obţinute nu sunt des evidenţiate.

Jocul schimbărilor scrisului, trebuie s-o acceptăm, ascunde informaţii despre viaţa celui care scrie, ca persoană socială, autonomă şi ca persoană care vrea să ascundă anumite elemente. Ca şi în psiholingvistică, în care puterea cuvântului reprezintă un punct forte, documentul scris relatează despre personalitatea autorului. Nu ne referim la analizele stilistice, pe care le poate invoca orice cunoscător al literaturii, ci la presupoziţii de ordin grafic. Procesele psihice inconştiente sunt o parte din psihicul total. Există o legătură intimă între scris şi fiziologie, după cum există o legătură şi între actul ratat şi cel care scrie. Când vrei să aşterni un cuvânt pe hârtie, poate apărea un lapsus, un fenomen ce are la bază uitarea. Această „uitare” poate fi remediată în scris, ca şi anumite erori. În enigmele grandioase cuprinse de domeniul subconştientului, actele ratate pot trimite la greşeli comise, fie din cauza unei indispoziţii fiziologice, fie a unei indispoziţii psihice, fie atunci când eşti absorbit de alte elemente.

Amnezia şi distragerea atenţiei în scriere perturbă şi modifică grafismul, dar întotdeauna concentrează atenţia grafologului asupra erorilor, ca efect al unui fenomen originar (de exemplu, un scriitor a scris în loc de „m-au fascinat”, „m-au fascizat ideile”). Erorile de scris cer luarea în considerare a lapsusului şi a efectului

acestuia. Nu este vorba numai de un accident, iar erorile de limbaj interpretate de S. Freud intervin, ca şi cele în scris, prin contragere, prin perturbaţie, fiind destul de frecvente. Freud aduce în discuţie exemplul unui preşedinte care declară închisă şedinţa la începutul acesteia, dezvoltând sensul propriu al actului ratat prin nemulţumirea acestuia faţă de ordinea de zi. Într-un fel, greşelile în scris concentrează unele structuri ale subconştientului, aici interferând mai multe intenţii, care deformează elemente exterioare şi demonstrează atitudinea subconştientului din mecanismul psihic : „Fără îndoială că sunteţi tentaţi să credeţi că, în toate aceste cazuri, actele ratate înlocuiesc acele *omina* (prevestire, semn prevestitor) sau premoniţiuni ale anticilor. Şi, într-adevăr, unele *omina* nu erau decât acte ratate, ca în cazul când cineva se împiedica sau cădea. Altele aveau totuşi caracteristicile unui eveniment obiectiv, nu pe acelea ale unui act subiectiv. Dar abia dacă vă imaginaţi cât de greu este să deosebiţi dacă un eveniment dat aparţine uneia sau alteia din aceste categorii. Adesea actul îşi pune masca unei întâmplări pasive”[8].

---

8. S. Freud, *Ibidem*, p. 93.

CAPITOLUL XII

Procedee tehnice în expertiza grafologică

Identificarea judiciară priveşte anumite aspecte concrete, individuale, care au în vedere anumite modalităţi de depistare a unor fapte cu caracter penal.

Sfera de identitate prin asemănare cere o analiză a documentelor incriminante. Scrisul de pe un document poate părea identic cu scrisul persoanei de la care s-au luat probe grafice. De aceea, unii fac confuzii. Specimenele de scriere ale aceleiaşi persoane seamănă între ele, dar nu corespund niciodată. Asemănarea se obţine, la scrisul de mână, numai prin copiere. De aceea, înregistrarea unor identificări după texte scrise identic este foarte dificilă.

A identifica înseamnă a discerne, a izola, a extrage un obiect din ansamblul de obiecte asemănătoare. Pentru identificarea judiciară sunt utilizate : sedila minusculelor *ş*, *ţ*, căciula minusculelor *ă*, *â*, *î*, barele şi trăsăturile de legare, trăsăturile slab imprimate sau întrerupte, mişcări în aer şi „firele de păianjen". Trebuie precizat că există o stabilitate *relativă* a scrierii. Textul unui sinucigaş prezintă dereglări grafice (fig. 62), şi procesul de tulburări poate apărea ca o consecinţă a stării deosebite a celui care scrie (oboseală, stări nervoase, emoţie, stare de ebrietate, slăbirea vederii).

Fig. 62 – Gesturi grafice neaparente

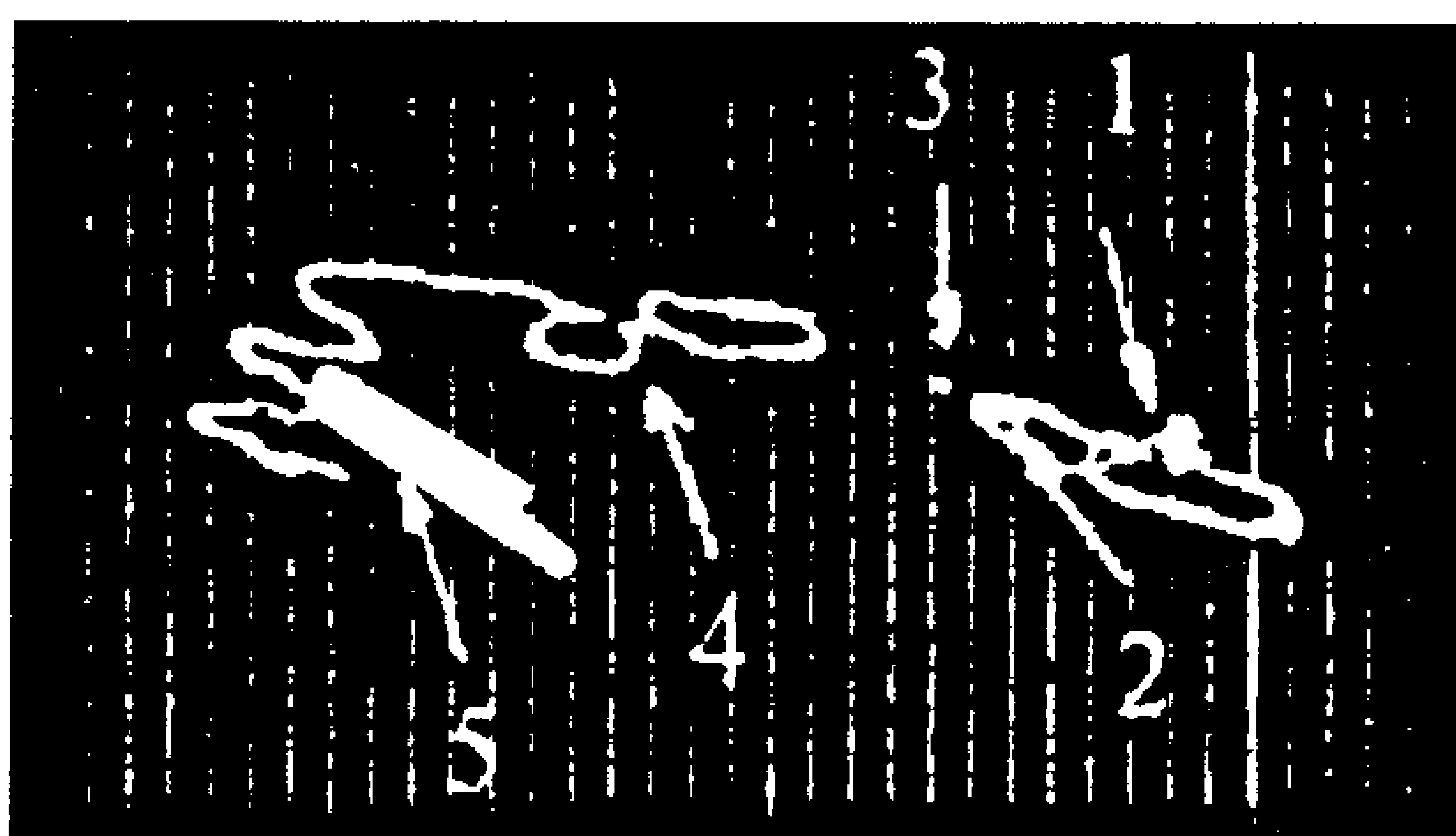
În expertiza criminalistică trebuie descoperită şi deghizarea în scris, toate modificările fiind identificate cu ajutorul unei expertize de scriere cu mâna dreaptă.

Într-o parafă falsificată, imaginea inversată cu ajutorul proiectării în oglindă demonstrează contrafacerea (fig. 63). În sfera identificării criminalistice, particularităţile grafice sunt diferenţiate prin intermediul unui grup de litere sau al literelor caracteristice (fig. 64).

Fig. 63

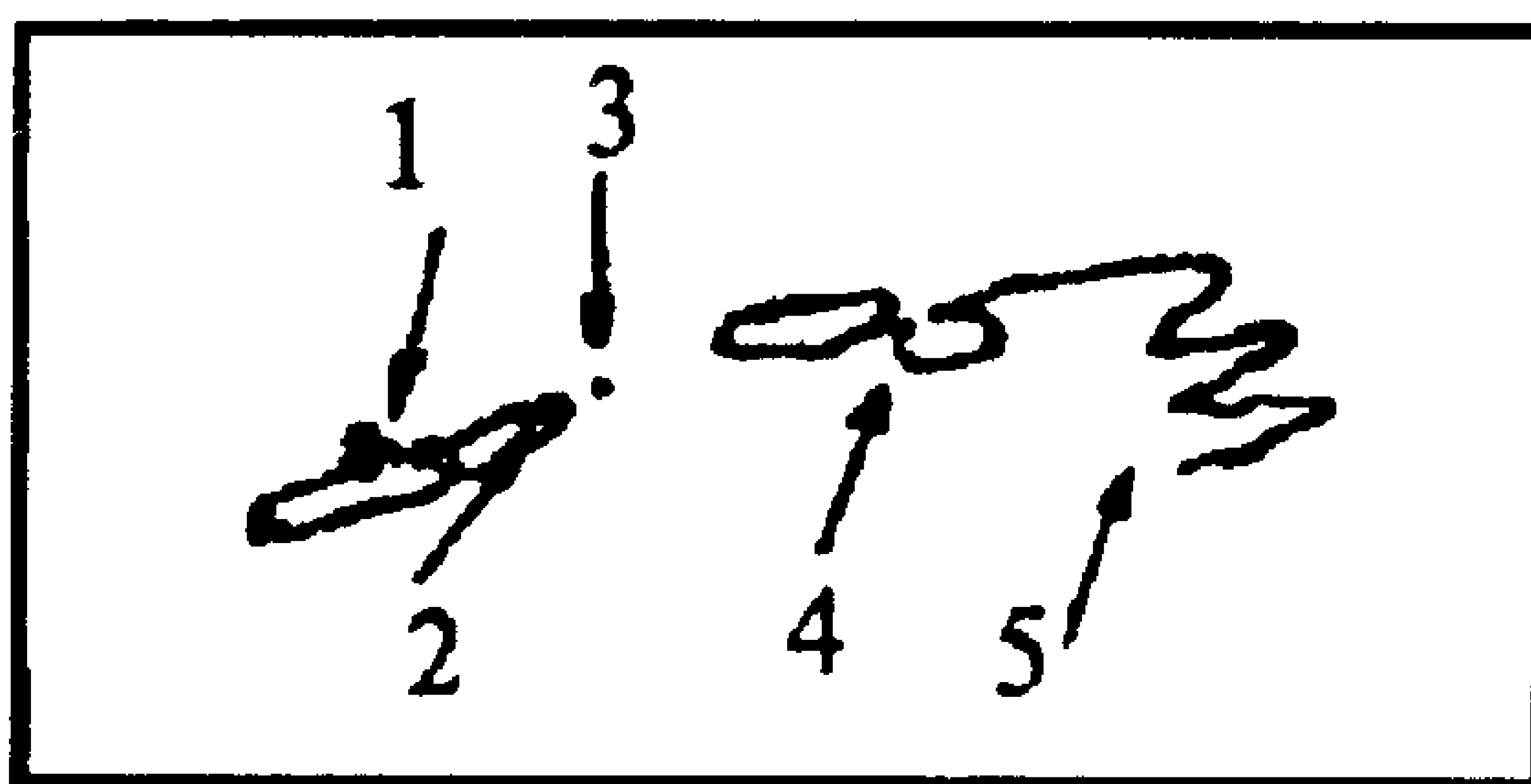
Valoarea individualizatoare a caracteristicilor particulare depinde de gradul de abatere de la modelul caligrafic. Similitudinea trasării

ovalului în diferite litere (fig. 65) se bazează pe condiţionarea reciprocă a însuşirilor şi caracteristicilor (ovale, bucle, linii drepte, arcade, depasante superioare şi inferioare). Fiecare scris prezintă o stabilitate internă (elemente fixe prezente în diverse combinaţii), calitate importantă în expertiza scrisurilor deghizate. În condiţii normale, o schimbare a formei unei litere este însoţită de o schimbare corespunzătoare la literele asemănătoare ca structură. În cazul modificărilor intenţionate, deformările sunt neuniforme, înlocuindu-se numai unele litere şi apărând deprinderi grafice opuse.

(A)

Imaginea negativă

(B)

Imaginea pozitivă

Parafă falsificată

Fig. 64 – Parafă falsificată

Litere din scrisul în litigiu

Litere din scrisul de comparaţie

Fig. 65

Ⓐ

Ⓑ

Fig. 66

În practica judiciară, alături de identificarea grafologică, se ţine seama de particularităţile hârtiei, ale cernelii şi tocului,

stabilindu-se concordanţa fragmentelor. După o examinare prealabilă, specialistul îşi poate da seama când o chitanţă este confecţionată prin „refolosirea" unei semnături originale (fig. 66). În cadrul probelor grafice, se pot analiza semnături afectate de boală, mai ales semnăturile testamentare (fig. 67). Expertiza grafică presupune verificarea mai multor scrisuri de comparaţie, expertul găsind informaţii preţioase la dosar.

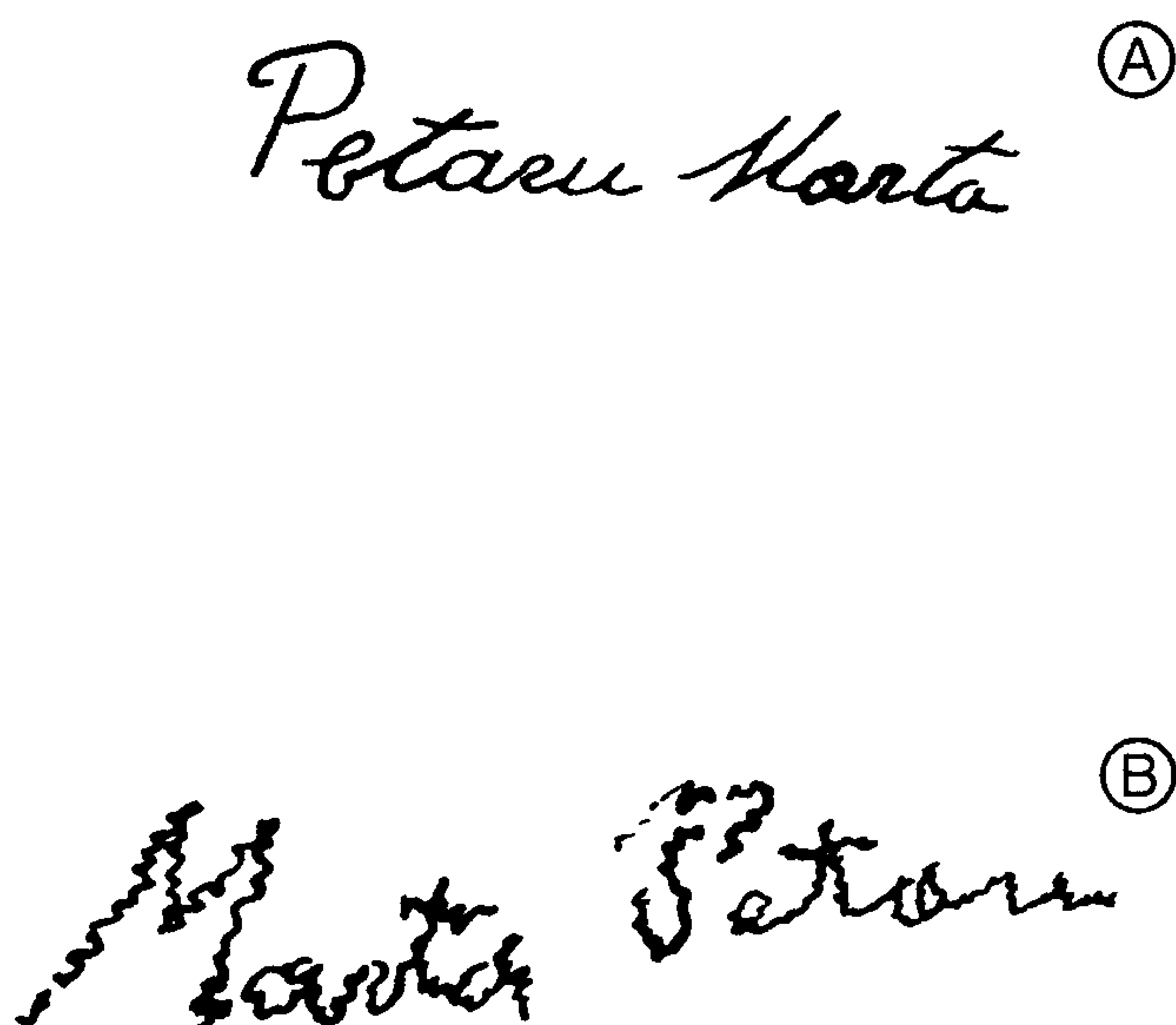

Fig. 67 – Incompatibilitate grafică: A. Semnătură falsă; B. Semnătura titularului afectat de boala lui Parkinson

Examinarea, extrinsecă sau intrinsecă, statică sau dinamică, dă bune rezultate, scrisul pe diverse acte (scrisori, note personale, semnături) devenind o probă ce poate servi ca piesă de comparaţie în orice anchetă (fig. 68).

Fig. 68 – Scris în stare de ebrietate (A)
şi scrisul normal al aceleiaşi persoane (B)

Uneori, scrierea ajută la reconstituirea stării fiziologice a omului (în caz de omor, ameninţare, scrisori sinucigaşe). Alteori, scrierea este asociată cu gesturi sadice (scrierea cu sânge). Furia, groaza, panica, disperarea, nesiguranţa creează un grafism agitat, supradimensionat, spaţiat (fig. 69).

Aprecierea grafologică în cadrul criminalisticii se bazează pe examinarea multilaterală şi aprofundată a caracteristicilor, insistându-se pe idiotismele grafice şi utilizându-se o unitate de măsură bine determinată. Pentru scrisul de mână există chiar un sistem de clasificare a scrisului cu majuscule, prezentat de P.J. Nicholson, unde literele sunt individualizate după trăsături şi forma trăsăturii (rezultatele fiind comunicate de calculator). Oarecum asemănător a procedat G. Horan pentru cifre, el vizând douăzeci de aspecte (sex, vârstă, îndemânare grafică, înclinarea scrisului) ; şi experţii

ruşi au utilizat legi statistice, sugerând că identificarea prin computer a celui care scrie este posibilă (fig. 70, 71).

Fig. 69: A. Biletul lăsat lângă cadavru; B. Scrisul de pe o fotografie ruptă

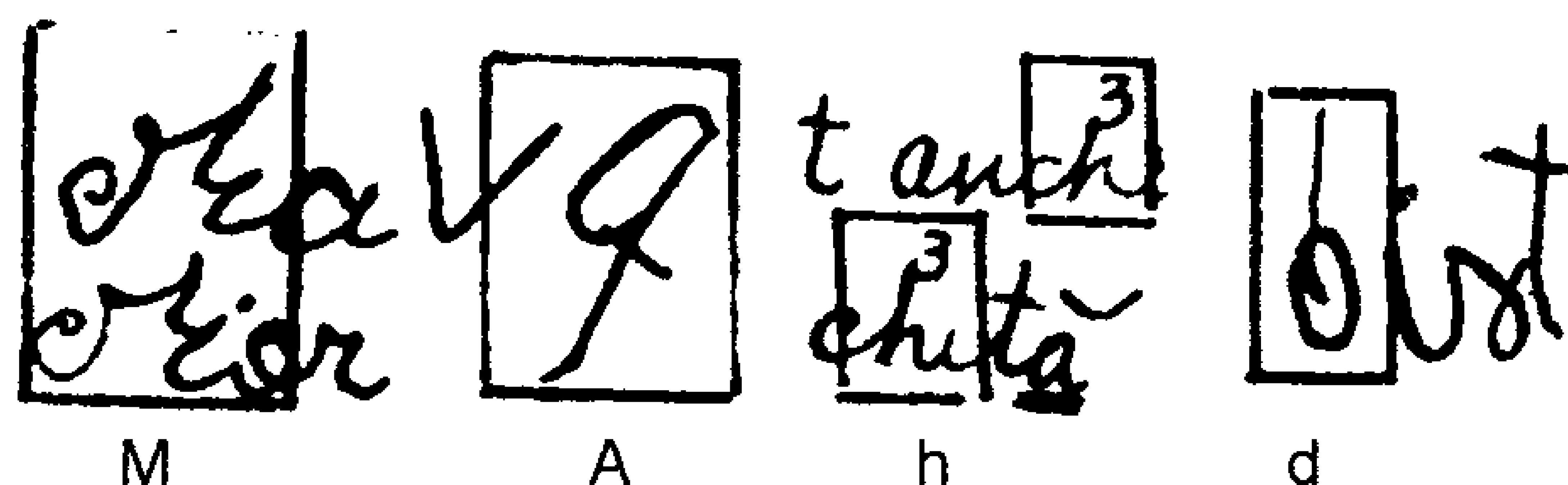

Fig. 70 – Idiotisme grafice

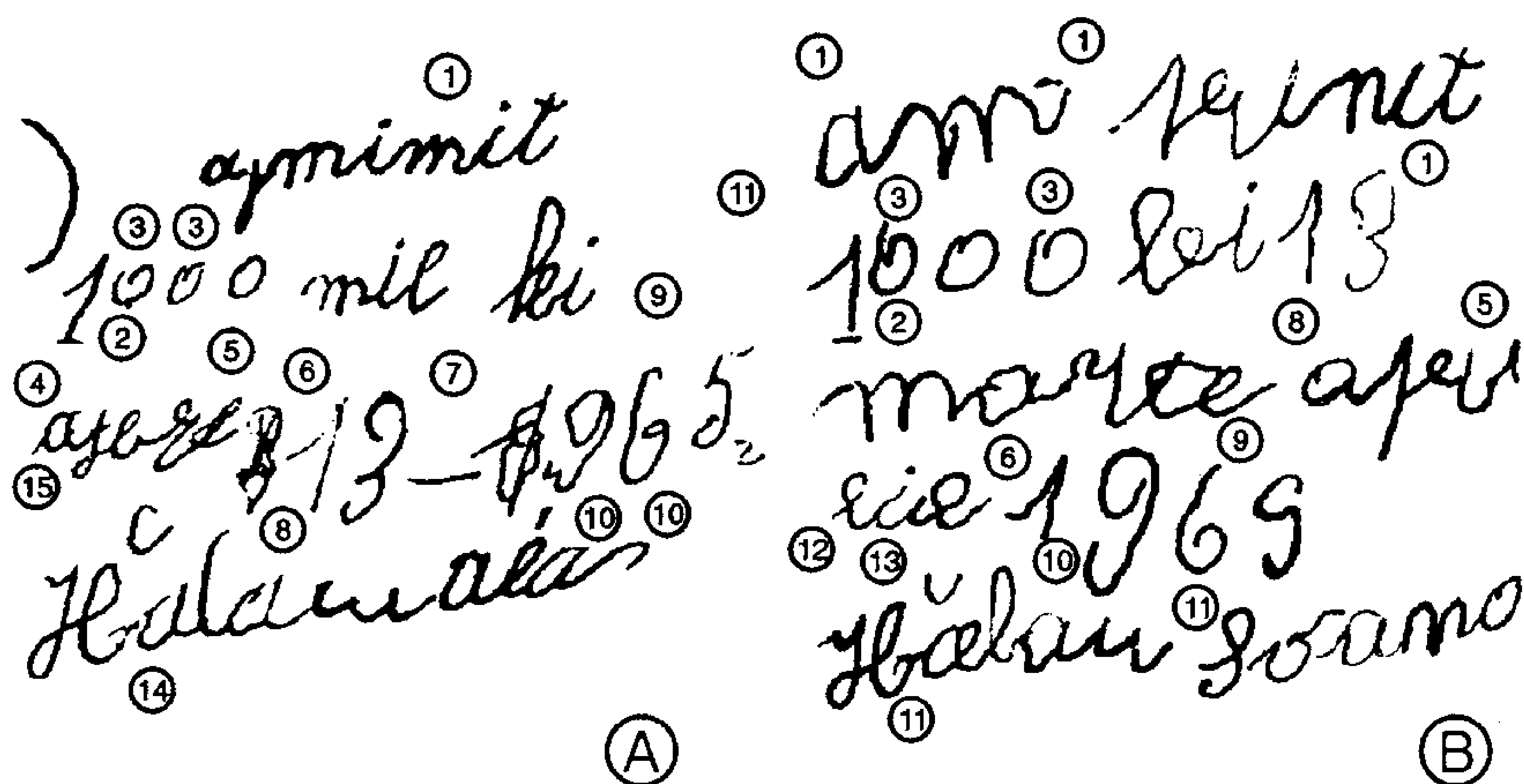

Fig. 71 – Identificarea după scris a persoanei :
A. Scrisul contestat ; B. Scrisul de comparaţie

Arta grafologiei ne ajută să citim, dincolo de litere, personalitatea celui care ne scrie. Este foarte important să ţinem seama de influenţele scrisului şi să ştim că :

- scrisul cu unghiuri înseamnă energie ;
- scrisul ascendent : calm, judecată ;
- scrisul curb : slăbiciune ;
- scrisul dificil : disimulare ;

- scrisul ca o sabie : ardoare ;
- scrisul spaţiat : bunătate ;
- scrisul înclinat : sensibilitate ;
- scrisul legat : calcul ;
- scrisul neglijent : lene ;
- scrisul clar : ordine ;
- scrisul înclinat spre dreapta : rezistenţă ;
- scrisul înclinat spre stânga : emotivitate ;
- scrisul perpendicular : raţiune ;
- scrisul mic : minuţiozitate ;
- scrisul fără sfârşit : economie ;
- scrisul şerpuit : viclenie ;
- scrisul uniform : calm.

- liniile ascendente : ambiţie ;
- descendente : oboseală ;
- drepte : ordine ;
- incoerente : agitaţie ;
- numeroase : economie ;
- ondulate : viclenie ;
- cuvintele ascendente : ardoare ;
- descendente : fatalitate ;
- spaţiate : bunătate ;
- îngroşate : încredere ;
- legate între ele : asimilare ;
- numeroase : economie ;
- puţin numeroase : generozitate ;
- fără sfârşit : economie.

Dezvoltarea grafologiei se bazează pe generalităţile enunţate de J. Crépieux Jamin, care interpretează scrierea în funcţie de

semnificaţia gestului. Pulver insistă asupra simbolismului spaţiului şi Klages - pe aspectul simbolic al imaginilor. Trebuie să admitem că problema ştiinţelor grafologice atinge la un moment dat fiziologia, patologia, literatura, psihologia, criminalistica, politica şi mai ales umorul. Dacă doriţi să recunoaşteţi sexul celui care vă scrie, reţineţi că scrisul feminin este uşor, rotund, înclinat, cu finale lungi, faţă de cel masculin, ferm, sobru, legat. Scrierea engleză este înaltă, cu mai multe unghiuri, cea germană este regulată, cea slavă este rotunjită, cea italică este armonioasă.

Pentru a vă accentua şansele în viaţă, trebuie să căutaţi să scrieţi cu rânduri ascendente, cu barele la *t* înalte, cu litere legate şi clare, cu margini mari, cu *o* şi *a* deschise, cu puncte pe *i*, într-o scriere rotundă, regulată, lizibilă sau dreaptă, uşor aplecată, fără bucle.

Întrucât sunt semne ale ghinionului, liniile descendente, barele absente, literele separate, lipsa marginilor, *o* şi *a* închise, punctul pe *i* prost pus, scrierea în colţuri, ilizibilă, exagerat de aplecată, cu bucle, sunt aspecte care trebuie corectate, pentru a reuşi în orice împrejurare. Scrierea groasă şi brutală trebuie evitată, cu toate că astăzi se scrie practic, în nici un caz caligrafic, ci cu trăsături simple şi clare.

Scrierea geniilor este o scriere juxtapusă, probă a unui spirit intuitiv, cu imaginaţie creatoare.

În numărul din 24-30 iunie 1993, al revistei **Le Nouvel Observateur**, se pune întrebarea dacă a fost corectă recrutarea salariaţilor în funcţie de grafie. Reluând istoricul grafologiei, de la Jean Hyppolite Michon, până la Ana Teillard, care văd în scris o proiecţie a personalităţii, redactorii revistei oferă sfaturi cu privire la modul în care poţi reuşi la testul de grafologie. Pentru a putea intra în întreprinderile care, debusolate de criză,

selectează lucrătorii în funcţie de scriere, se oferă câteva sfaturi, care de fapt sunt simple trucuri :

- evitaţi buclele şi sinuozităţile ;
- scrieţi majusculele cu caractere tipografice ;
- baraţi pe *t* orizontal sau alegeţi bara ascendentă (semn de optimism).

Sfaturile se referă la afişarea unui moral de învingător : linii ascendente, marginea superioară mare, căci trebuie să respecţi autoritatea şi ai nevoie de protecţie. Marginea inferioară arată o vedere largă, stânga reprezintă trecutul şi dreapta viitorul. Chiar dacă sfaturile sunt puse sub semnul umorului, revista trimite la câteva facsimile deosebite : scrisul lui Ludovic al XIV-lea, Picasso şi Jean Cocteau (fig. 72). Se face apel şi la cărţile lui Michon, ale lui Crépieux Jamin, Periot, pentru a confrunta părerile cu privire la gradul de înclinare a scrisului, ajungându-se la concluzia că o scriere dreaptă traduce raţiune şi echilibru.

Grafologia este utilizată şi pentru a susţine cariera candidaţilor la un post, şi pentru a arunca săgeţi la adresa oamenilor politici ai vremii (de Gaulle scrie în lasou, dorind să cucerească ; Édouard Balladur scrie cu legături între cuvinte, virgulele seamănă cu punctele, semnificând prudenţă şi un temperament dur) (fig. 73), precum şi la adresa americanilor, prea puţin iniţiaţi în grafologie.

O dată cu descoperirea tiparului s-a câştigat un public foarte larg. „Biblia săracilor" tipărită de Gutenberg a deschis, după unii, o nouă galaxie. Scrisul şi cartea trec dincolo de materie şi de valoarea în sine către o valoare simbolică, învăluită în legendă.

Motivul scrisului, ca motiv central, esenţial, apare în romanele poliţiste, rezolvând eroarea judecăţilor sau împingând caracterizarea personajului către o interpretare simbolică. Valoarea metafizică a literelor, subiect erudit şi mistic în cabală, devine un

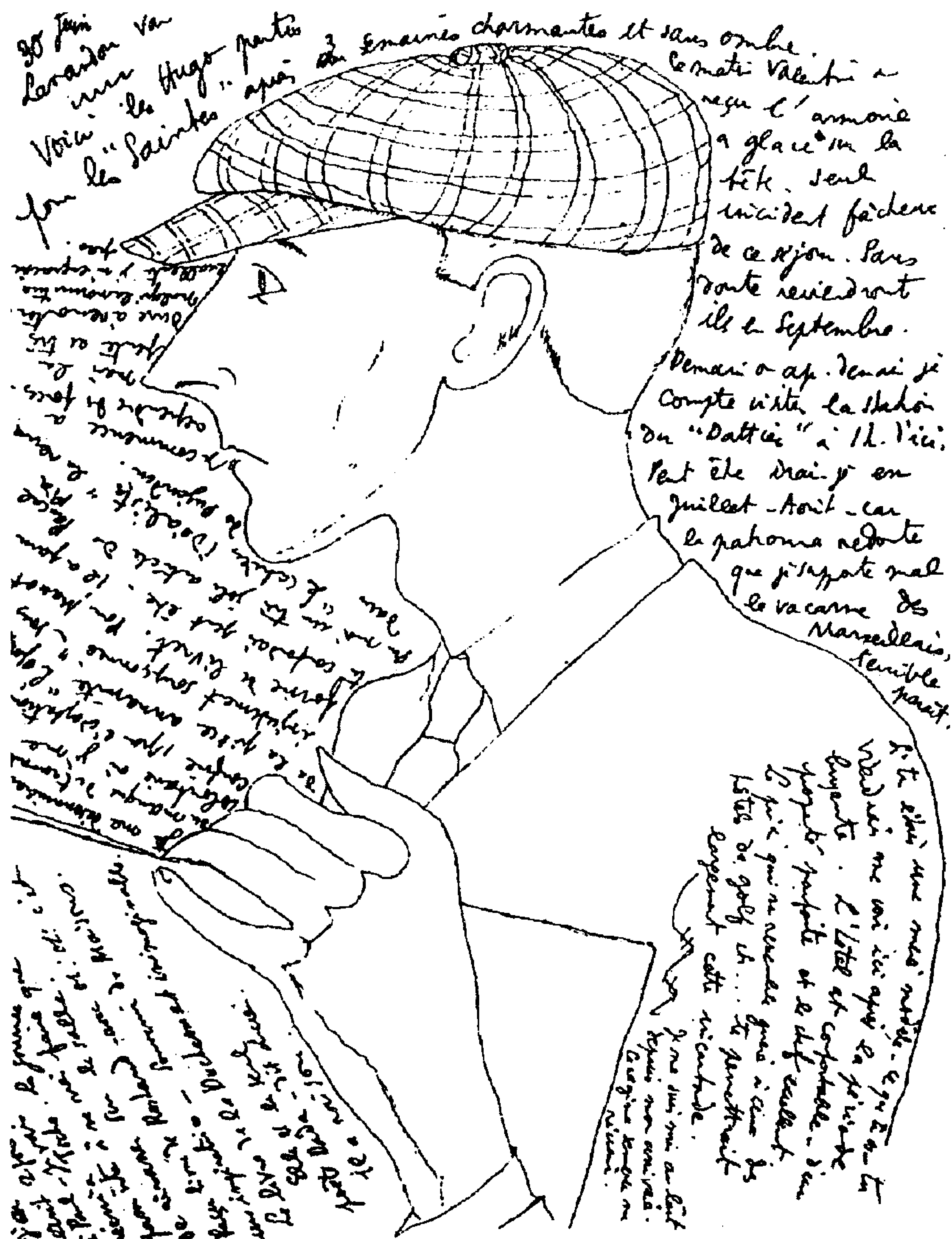

Fig. 72 – Scrisoare-portret a lui Jean Cocteau (1922).
Destinatarul ei este muzicianul Arthur Honegger.
Autorul a cunoscut mistica scrierii chineze

semn al orientării în lumea rânduielilor. Intuiţia actului creator, bazată pe cuvântul spus, transformat, fiinţă sau obiect, se întrupează în ritmul cuvântului scris, ca stare interioară, ce premerge orizontului creaţiei. Dacă în religia creştină Iisus apare cu o *Carte*, metonimie a actului creator, iar în religia mahomedană Coranul este „primit din cer", în literatură, exprimarea toposului cărţii ilustrează importanţa dată semnificaţiei universale a literei şi a scrisului. De la imaginea scribului egiptean, mereu atent la o voce din afara lui, prin intermediul dialogului platonician *Phaidros*, sentimentul solidarităţii cu memoria sau al dez-solidarizării de ea se închide într-o uriaşă metaforă a literelor. Într-un spaţiu straniu, variabil, de la foaia de fag la scoarţă, la pergament sau la papirus, cel care scrie are intenţia de a-şi transplanta fiinţa în altă parte. Nu numai că arta este lungă şi viaţa este scurtă, dar mişcarea în timp se poate face şi cu ajutorul vehiculului literei: cosmos într-o lume haotică. *Habent sua fata libelli*, dar pe „străzile" şi în „cartierele" unei biblioteci, literele stau strânse în magica sferă din *El Aleph* a lui Borges. În acest spaţiu al literei reînvie, magic, lupta omului cu timpul şi capacitatea labirintului cărţii de a ascunde, concentrat, timpul ciclic într-o singură picătură de argint.

Finalement, je m'en remets à vous, pour tenter de ne pas vous déplaire, par curiosité aussi sans doute.
Je vous prie de bien vouloir agréer, Madame le Ministre, l'expression de mes bien cordiales pensées.

Edouard Balladur

Fig. 73

Acolo unde există posibilitatea tranformării spaţiului în timp, *acolo* literele claustrează elementul haotic, care se înmulţeşte şi se bifurcă, într-o reţea de creştere divergentă, convergentă sau paralelă.

Motivul scrierii se întipăreşte, fierbinte, în multe opere literare. Transferul de la o ştiinţă posibilă, grafologia, către o imagine obsedantă, scrisul, poate fi tratat într-un eseu circular şi bifurcat, ca în parabola din textul lui Borges, *Grădina potecilor care se bifurcă*, dar socotim această scurtă prezentare doar o picătură ce sugerează decupajul lumii în imaginea scrisului. Epistema lumii moderne, hieroglifa ei abstractă, vibrează pe un tărâm mitologic, al unei continue fugi de realitate, văzută în semnele vizibile, fără asemănare cu lucrurile vizibile, ci doar deschisă către ele.

Existenţa noastră este deschisă scrisului, iar limbajul manuscrisului ascunde, în palimpsest, fragmentar şi prismatic, imaginea inconştientului nostru.

Capitolul final... adică punct

1. Ultimele strigăte estetice ale scrisului de mână

Textualismul postmodernist a pornit probabil din SUA şi s-a răspândit prin intermediul computerului, prin care va ajunge la cititorul-grafolog această carte despre viitorul pierdut al expertizei scrisului de mână. La ceea ce aţi ajunge printr-o iniţiere destul de complicată puteţi ajunge prin simpla introducere în computer a unei dischete cu un program de recunoaştere a diferitelor caracteristici ale scrisului fiecărui ins.

Printr-o carte despre *Literatura potenţială*, publicată sub numele Oulipo la Gallimard în 1973, se introduce în a doua jumătate a secolului o mişcare de creare a literaturii prin diferite procedee de permutare şi substituţie în combinările posibile şi în manipulările baroce la nivelul poeziei şi al prozei de la sfârşitul mileniului. Autorii (Raymond Queneau, Jean Lescure, François Le Lionnais, George Perec, Marcel Bénabou) propun nu doar o *Boîte à idées* şi chei grafologice pentru traducerile omofonice şi ale micului abecedar ilustrat, ci şi o antologie de *Poeme liminare*, teoretizate şi privite pornind de la algebră şi topologie, prin deschiderea şi închiderea textului, prin vecinătate, prin bilingvism, prin pastişă şi plagiat. Construind câte un labirint din care uneori nu se poate ieşi, ei refuză câmpurile semantice şi insistă pe diversele manipulări ale literelor, ale reflectărilor fosforescente în soluţii grafice

imaginate în 1666 de Leibniz în *Dissertatio de Arte Combinatoria*, sugerate de Pieter Breughel cel Bătrân, care-şi numerota culorile personajelor pentru a le juca la zaruri, sau existente în *Jocul muzical* al lui Mozart.

Cartea devine o reţea necesară de litere şi sensuri, precum spune *Cabala*. Spiritul se confundă cu litera, Secretul (Ştiinţa, Înţelepciunea) devine o literă secretă, Cartea e o criptogramă al cărei cifru este *Alfabetul*. În *Gematrie* se comentează valoarea numerică a literelor (*aleph* - 1 ; *beth* - 2 ; *gimmel* - 3) şi astfel apar cuvinte cu totalul identic.

Echivalentul retoric este *cronograma*, adică o cifră romană conţinută în versuri, care trimite la o dată semnificativă, precum în *Art du chronogramme* (Bruxelles, 1718).

În *Notorikon*, fiecare cuvânt al cărţii e o siglă : *Agla* → *Atha* ; *Gibov Leolim* → *Adonai*. Biblia este un imens acrostih inversat, iar în *Temerile*, Cartea e o anagramă a numelui lui Dumnezeu.

Pe această direcţie, în secolul al III-lea d.Hr., Nestor de Leronda a rescris Iliada fără α în primul cântec, fără β în al doilea şi fără δ în al treilea. Valoarea literelor în texte duce la o fermecătoare enumerare barocă; ne amintim anagramele ce conţin numele iubitelor din poezia lui Costache Conachi sau jocurile maliţioase ale lui B.P. Hasdeu, în „La noi e putred mărul", cu anagrama : „La convorbiri literare", publicată în *Convorbiri literare* şi semnată Păcălescu sub forma P.A. Calescu.

Ambiţia modernă a lui Mircea Ivănescu de a scrie sonete mute grafic sau aceea a lui Şerban Foarţă de a scrie holograme ca *ESHARPELE ISADOREI* ne face să abandonăm cu regret vocalele şi consoanele poetice, nu fără a vă trimite la câteva imagini grafice pornind de la polindromul ROMA-AMOR,

ajungând la S A T O R
A R E P O
T E N E T
O P E R A
R O T A S, citit identic şi de la stânga la dreapta, şi de sus în jos etc., şi terminând cu clepsidra lui Lescure :

impitoyablement
obsessionnelle
pourchasseuse
déclamatoire
prédestinée
auparavant
innocente
pourtant
gaîment
câline
refit
elle
par
un
x
de
feu
cent
mille
douces
marques
aimables
blessures
véritables
hémorragies
inépuisables
interventions
contraignantes
impitoyablement

şi cu o glumă acrilică, ce trimite la vestitul dicton cartezian „*Je pense, donc je suis*" (fig. 74).

Fig. 74 - Ben Vautier. *Je pense donc je suisse* (1991)

2. Oare scrisul ne poate vindeca?

Răspunsul este: Sigur, el ne *modelează*!

1. Încercaţi să vă notaţi tot ce doriţi, clar şi ordonat.
2. Repetaţi zilnic şi cu încredere scrierea şi concentraţi-vă asupra acestui act.
3. Imaginaţi-vă în linişte realizarea dorinţelor scrise.
4. Veţi câştiga o încredere deosebită în voi înşivă rescriind ceea ce vă interesează.
5. Urmăriţi realizarea laturii pozitive din personalitatea voastră când trasaţi literele.
6. Negând răul, îl puteţi suprima singuri.
7. Cuceriţi-vă libertatea din exterior spre interior.

În literatura chineză veche, cele cinci mii de semne aveau valoarea infinitului. Astăzi o dimensiune standard a programului Word controlează intervalul acesta de spaţiu muzical, cu reluări şi variaţiuni. Dificultatea de a începe o pagină dispare. Adăugirile, tăieturile, deplasările permit dilatarea izotropă a textului, U. Eco crezând chiar că „ordinatorul e proustian, spiritual şi masturbator". Procesul de scriere cere un titlu, dar înainte de a-l scrie, poţi gândi şi regândi; textul e simbolic şi litera pâlpâie. Să te odihneşti prin semne a devenit un ideal.

3. Grafologie pe internet

Prin internet poţi cumpăra cărţi de caligrafie şi grafologie, existând chiar o societate, *Graph O Logica,* precum şi două centre

Fig. 75

vestite în lume (în Israel și în Islanda). Te poți căsători ținând seama de forma literelor posibilului companion și poți citi cursuri speciale în spaniolă sau în engleză cu analize sugestive privind dionisianismul persoanei semnatare a unei scrisori (fig. 75). Implicațiile *philo-sophice* și practice sunt multiple.

Grafologia e pusă în relație cu afacerile și economia, cu psihologia și cu serviciile sociale. Există cărți speciale (Anna Koren, Nigel Bradley, Bart A. Bagget etc.), dicționare, ghiduri și programe de grafo-terapie. Sunt analizate secretele scrisului cu mâna stângă și ale acupuncturii. O clasă specială de marketing grafologic ajută contabilii să „citească" corect, să discute manuscrisele lui Shakespeare sau să fondeze o asociație *satanică*.

Cu sau fără umor, grafologia e legată de divinație și de mistere; chiar dacă *citim* cum scriu Bill Clinton și Monica Lewinsky din perspectiva grafică, rezultatul rămâne *who we are*, scris însă cu litere pe calculator. Reclama e sufletul comerțului.

Microprocesoarele au devenit un element important al vieții cotidiene, în lingvistică, primul program a fost inițiat în 1949 de Roberto Busa, un dicționar de texte despre opera lui Toma de Aquino. În Anglia, în 1960, la Cambridge, R.A. Wiley a studiat texte medievale germane. La Oxford, în cataloagele bibliotecii apar cam 2.000 lucrări tipărite, făcute electronic.

Critica de text se face astăzi, chiar în cazul textelor medievale, cu ajutorul calculatorului (*The Politics of the Electronic Text*, Oxford, 1993, pp. 25-30). Un autor modern ca J. Joyce e reluat cu al său *Ulysses*, din 1922 în 1994, cu ajutorul computerului.

Dar judecata de valoare aparține editorului:

Astăzi trimitem la *Collatio*, *Urika*, *Collate*, care compară manuscrisele la toate nivelurile (vezi John Sinclair, *Corpus*, *Concordance*, *Collocation*, Oxford, 1991).

În concluzie, etapele analizei grafologice sunt următoarele:

1. Adunarea textelor (manuscrise, trimiteri, fragmente încorporate în alte lucrări - pentru textele vechi, iar pentru cele moderne - manuscrise, autografe, schiţe, proiecte, dactilograme, ediţii princeps, precum şi cele mai recente ediţii).
2. Transcrierea lor în alfabetul în uz la momentul compilării.
3. Colaţionarea textelor pentru descoperirea variantelor.
4. Stabilirea de relaţii genealogice între textele disponibile, selecţia variantelor ce urmează să fie introduse în aparatul critic, stabilirea schemei de filiaţie.
5. Compilarea aparatului/aparatelor critice, a tabelelor de variante.
6. Elaborarea textului de bază rezultat în urma selecţiei variantelor şi a amendărilor necesare.
7. Pregătirea indicelui sau a glosarului (de obicei este preferat indicele pentru textele mai vechi, cu o importanţă mai mare pentru istoria limbii respective).
8. Pregătirea finală a materialului rezultat din etapele 5, 6, 7.
9. Publicarea textului, a aparatelor şi a indicilor.

Bibliografie

1. Athanasiu, A., *Scris şi personalitate*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970.
2. Biberi, I., *Individualitate şi destin*, Bucureşti, 1945.
3. Crépieux Jamin, J., *A.B.C. et le sexe dans l'écriture*, Adyer, Paris, 1924.
4. Crépieux Jamin, J., *A.B.C. de la graphologie*, Alcan, Paris, 1929.
5. Crépieux Jamin, J., *Les bases fondamentales de la graphologie et de l'expertise en écriture*, ed. II, Alcan, Paris, 1926.
6. Crépieux Jamin, J., *L'écriture et le caractère*, ed. IX, Alcan, Paris, 1929.
7. Freud, S., *Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihopatologia vieţii cotidiene*, traducere, studiu introductiv şi note de Leonard Gavriliu, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980.
8. Hégar, W., *Graphologie par le trait*, Vigot Frères, Paris, 1938.
9. Klages, L., *Les principes de la caractérologie*, Alcan, Paris, 1930.
10. Ionescu, Lucian, *Identificarea criminalistică a scrisului*, Junimea, Iaşi, 1973.
11. Parhon, C.I., *Essai de graphologie scientifique*, Iaşi, 1917.
12. Pulver, M., *Die Symbolik der Hauschtift*, Orell Füssli, Zürich, 1931.

Cuprins

CAPITOLUL I - **Argumente pentru o grafologie** 5
1. Mallarmé crede că o „azvârlire de zaruri nu înlătură hazardul" ; aici împărtăşim aceeaşi idee 5
2. Cum arată metamorfozele moderne ale manuscriselor 6
3. Philo-sophii şi gramaticii sunt grafologi 26

CAPITOLUL II - **Psihologia şi scrisul de mână** 33
1. Un om adevărat refuză să devină robot 33
2. Drumul sufletului 35
3. Metoda de lucru a grafologului 38

CAPITOLUL III - **O lume de semne cu semnificaţie** 43
1. Steinberg crede că semnătura e hieroglifa omului modern ; într-adevăr, ea îl reprezintă, la bancă, de exemplu 43
2. Pentru cei vechi şi după Roland Barthes, „iscălitura e semnul dorinţei" 44
3. Pentru scris, învăţat din copilărie, omul uzează de mâna dreaptă, de mâna stângă sau chiar de picior. Astăzi, cei mici scriu de la trei ani pe calculator........... 45
4. Fiziologia scrisului 47
5. Trăsături generale ale scrisului 50

CAPITOLUL IV - **Manifestarea individualității prin scris** 53
1. Ritmul cosmic se străvede și în scris 53
2. Reprezentarea inconștientă în spațiu 61

CAPITOLUL V - **Particularitățile scrierii** 67
1. Forma 67
2. Dimensiunea 71
3. Direcția 73
a) Direcția scrierii 73
b) Direcția rândurilor 74
c) Înclinația 75
4. Presiunea 76
5. Viteza 77
6. Continuitatea 78
7. Organizarea 79

CAPITOLUL VI - **Aspectul general al scrierii** 83
1. Marginea 85
2. Direcția 87
3. Spațierea 89
4. Înălțimea 89
5. Mișcarea 90
6. Legăturile dintre litere și cuvinte 90

CAPITOLUL VII - **Aspectul majusculelor** 93

CAPITOLUL VIII - **Aspectul minusculelor** 97
1. Dimensiunea 97
2. Direcția 98
3. Forma 98
4. Ordinea 99

5. Deschiderea 99
6. Înclinaţia 100
7. Picioarele şi axa 100

CAPITOLUL IX - **Aspecte secundare sau accesorii** 105

CAPITOLUL X - **Tipuri de scriere** 113

CAPITOLUL XI - **Modificări patologice** 121

CAPITOLUL XII - **Procedee tehnice în expertiza grafologică** 125

Capitolul final... adică punct 139
1. Ultimele strigăte estetice ale scrisului de mână 139
2. Oare scrisul ne poate vindeca? 143
3. Grafologie pe internet 143

Bibliografie 147

Colecția HEXAGON

Au apărut:

 LA LIMITA CUNOAŞTERII

Speranţa Anton - *Incursiune în medicina naturistă. În amintirea lui Valeriu Popa*
S.N. Lazarev - *Karma pură*
Ion Chiruţă, Vasile Postolică - *Incursiune în reflexoterapie. Sănătate prin masaje şi remedii naturiste*
Florin Gheorghiţă - *Incursiuni în alte lumi*
Emmanuel Ducot - *Incursiune în homeopatie*
André Moreau - *Incursiune în autoterapia asistată*
Elsye Birkinshaw - *Secretul tinereţii. Un ghid pentru viaţă lungă*
Jean-Claude Basdekis - *Ghid de dietetică. A slăbi... O chestiune de echilibru*
Noemi Bomher - *Uitata cheie a viselor*
Teodor Caba, Marius Caba - *Incursiune în medicina tradiţională chineză. Diagnosticul*
Cornelia Guja - *Aurele corpurilor. Interfeţe cu cosmosul*
Viorel Olivian Paşcanu - *Medicina naturistă preventivă*
René Lacroix à l'Henri - *Manual de radiestezie. Teorie şi practică*
Huguette Hersig - *Previziuni pentru secolul XXI. Primii douăzeci de ani*
Noemi Bomher - *Scrisul şi spiritul. Incursiune în grafologie*

În pregătire:

Viorel Olivian Paşcanu - *Tratamente integrale prin medicina naturistă*
Cornelia Guja - *Aura corpului uman. Introducere în antropologia individului*
Louis Faurobert - *Tânără şi frumoasă după 40 de ani!*

Bun de tipar: februarie 2000. Apărut: 2000
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4 • P.O. Box 266, 6600, Iaşi
Tel. & Fax (032) 21.41.00 ; (032) 21.41.11 ;
(032) 21.74.40 (difuzare) ; E-mail : polirom@mail.dntis.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7;
Tel.: (01) 313.89.78, E-mail: polirom@dnt.ro

POLIROM

„Omul are douăsprezece «simțuri» – vederea, auzul, gustul, mirosul, pipăitul, discernământul, intuiția, receptivitatea ideilor, telepatia, sentimentul, clarviziunea, realizarea – și toate pot fi urmărite în magnetismul oferit de scrierea de mână."

Noemi Bomher

- Metamorfozele moderne ale manuscriselor
- *Philo-sophii* și gramaticii sunt grafologi ascunși
- Semnătura – hieroglifa omului modern
- Ritmul cosmic se străvede și în scris
- Tipuri de scriere
- Oare scrisul ne poate vindeca?
- Ultimele strigăte estetice ale scrisului de mână

EDITURA POLIROM
ISBN 973-683-427-1

38.000

POLIROM

„Omul are douăsprezece «simțuri» – vederea, auzul, gustul, mirosul, pipăitul, discernământul, intuiția, receptivitatea ideilor, telepatia, sentimentul, clarviziunea, realizarea – și toate pot fi urmărite în magnetismul oferit de scrierea de mână."

Noemi Bomher

- Metamorfozele moderne ale manuscriselor
- *Philo-sophii* și gramaticii sunt grafologi ascunși
- Semnătura – hieroglifa omului modern
- Ritmul cosmic se străvede și în scris
- Tipuri de scriere
- Oare scrisul ne poate vindeca?
- Ultimele strigăte estetice ale scrisului de mână

EDITURA POLIROM
ISBN 973-683-427-1

38.000

SCRISUL ȘI SPIRITUL Incursiune în grafologie

NOEMI BOMHER

HEXAGON

NOEMI BOMHER

POLIROM

SCRISUL ȘI SPIRITUL

Incursiune în grafologie

Scrierea – o lume de semne

